

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ӘЛМӨТ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ БАШКАРМА КОМИТЕТЫ ЖИТӘКЧЕСЕ ҺӘМ БАШКАРМА КОМИТЕТНЫҢ 2024 ЕЛГЫ ЭШЧӘНЛЕК НӘТИЖӘЛӘРЕ ҺӘМ 2025 ЕЛГА БУРЫЧЛАРЫ ТУРЫНДА ОТЧЕТЫ

2024 ел Әлмөт муниципаль районы үсеш векторын билгеләгән киеренке эш һәм мөһим карарлар елы булды. Башкарма комитет игътибарын федераль һәм төбәк үзәге билгеләгән стратегик бурычларны үтәүгә юнәлтте. Халыкның тормыш сыйфатын күтәрү, махсус хәрби операциядә катнашучылар һәм аларның гаиләләренә һәрьяклап ярдәм итү өстенлекле юнәлешләр булып кала.

Россия Федерациясе Президентын һәм жиденче чакырылыш Татарстан Республикасы Дәүләт Советы депутатларын сайлау төп вакыйгалар булды. Россиядә Гаилә, Татарстанда Фәнни-технологик үсеш елы гаилә кыйммәтләрен ныгытуга, балалы гаиләләргә ярдәм күрсәтүне киңәйтүгә һәм икътисадның төп тармакларына технологик инновацияләр кертүгә булышлык итте, бу шөһәр һәм районны үзгәртеп коруга уңай йогынты ясады.

ИКЪТИСАД ҺӘМ ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Әлмөт муниципаль районы Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренә социаль-икътисади үсеш рейтингында 2024 елның тугыз ае йомгаклары буенча 5 урында тора. Икътисад структурасында халыкның тормыш сыйфатын характерлаучы мөһим күрсәткечләр рәтенә уртача айлык хезмәт хакы дәрәжәсе керә һәм хисап чорында ул 90 974 сум тәшкил итеп, 2023 ел дәрәжәсеннән 16% артты.

Эшсезлек дәрәжәсе икътисади актив халык санының 0,15% ын тәшкил итте. Узган ел ахырына әлеге күрсәткеч 0,13%. 2024 елның 31 декабренә булган мөгълүматларга караганда, теркәлгән эшсез гражданның саны 164 кеше.

Предприятиеләр тарафыннан халыкны эш белән тәэмин итү үзәгендә урнаштырылган вакансияләр саны 1230 тәшкил итте (61% эшче белгечлекләре буенча вакансияләр). Персонал житмәү проблемасы түбәндәге юнәлешләрдә хәл ителә:

- Россия Федерациясенә башка субъектларынан һәм якин чит илләрдән персонал жәлеп итү;

- балигы булган студентларны шөһәр икътисадына жәлеп итү;

- хезмәт житештерүчәнлеген арттыру.

«Хезмәт житештерүчәнлегә» милли проекты кысаларында житештерү һәм ярдәмче процессларны оптимальләштерү буенча чаралар гамәлгә ашырыла, алар беренче чиратта предприятиеләргә эксперт ярдәменә юнәлдерелә.

Оешмаларны проектта катнашуга жәлеп итү өчен Башкарма комитет Татарстан Республикасының төбәк компетенцияләр үзәге вәкилләре белән берлектә проект мөмкинлекләре буенча аңлату семинарлары үткәрдә.

Башкарылган эшләр нәтижәсендә хәзерге вакытта Әлмөт районыннан милли проектта 14 предприятие катнаша:

- «ВМЗ» АЖ филиалы (Әлмөт торба заводы);
- «ТаграС-ТрансСервис» ЖЧЖ;
- «Карат-Терминал» ЖЧЖ;
- «Акмаль-Транс» ЖЧЖ;
- «Ремсервистранспорт» ЖЧЖ;
- «ГУАД» АЖ;
- «Проминвестсервис» ЖЧЖ;
- «Механика-Сервис» ЖЧЖ;

- «Промгидравлика» фәнни-техник үзәге ЖЧЖ;
- «Эвакем Технологии» ЖЧЖ;
- «РИМЕРА-Алнас» ЖЧЖ;
- «Татнефтор» ЖЧЖ;
- «Акмаль Сервис нефть компаниясе» ЖЧЖ;
- «ОПУ-30» ЖЧЖ.

2025 елның 1 гыйнварына райондагы даими халык саны 212 381 кеше тәшкил итте, 1755 сабый теркәлдә, халыкның табигый кимүе 504 кеше.

Район икътисадының төп секторлары булып фйдалы казылмалар чыгару һәм машина төзелеше тора.

Әлмәт муниципаль районы 32,4% төяп жиберү өлеше белән Татарстан Республикасында беренче урында. Хисап елы йомгалары буенча районның эре һәм урта предприятиеләре буенча төяп жиберелгән товарлар, эшләр һәм хезмәтләр күләме 1831 млрд сум тәшкил итте (2023 елда – 1565 млрд сум).

Тулаем эчке продукт күләме 700 млрд сум булып дип көтелә (2023 елда – 651 млрд сум). Район әлеге күрсәткечләр буенча алдынгы урыннарны били.

Район икътисадының гомуми структурасында төп өлешне нефть чыгару сәнәгатен берләштерүче «Татнефть» компаниясе бүлекчәләре, «ТаграС-Холдинг» сервис предприятиеләре, кече нефть компанияләре һәм машина төзүчеләр тәшкил итте.

Икътисадның тотрыклылыгын эре житештерү предприятиеләре тәэмин итә, алар арасында: «Выксун металлургия заводы» АЖ филиалы (Әлмәт торба заводы), «СМП-Нефтегаз» АЖ, «РИМЕРА-Алнас» ЖЧЖ, «Әлмәт «Радиоприбор» заводы» АЖ, кече һәм урта машина төзү предприятиеләре, кече нефть компанияләре.

Район икътисадына инвестицияләр жәлеп итү тормыш дәрәжәсен күтәрүнең мөһим факторы булып тора. 2024 ел нәтижәләре буенча инвестицияләр күләме 106,5 млрд сум дәрәжәсендә көтелә, бу 2023 ел күрсәткеченнән 3 процентка күбрәк.

2024 елда «Физра» спорт үзәге» физкультура-савыктыру комплексын 137 млн сумлык инвестицияләр белән төзү проекты гамәлгә ашырылды.

2022 елда Әлмәт иң яхшы уңайлы мохит проектлары конкурсында шәһәр сусаклагычы ярында жәмәгать киңлегә булдыру өчен 106 млн сумлык Федераль грант отты. Проектны финанслауга «Татнефть» компаниясе дә үз өлешен кертте. 2024 елда сусаклагычның беренче чиратын ачтык, төзекләндерү 2025 елда да дәвам итәчәк.

2022 елда Татарстан Республикасы Рәисе Р.Н. Миңнеханов инициативасы белән «Йорт хайваннарына жавалы караш культурасын үстерү» проекты старт алды, аның кысаларында 2024 елда шәһәрдә беренче спорт-кинология комплексы ачылды.

«ВМЗ» АЖ филиалы (Әлмәт торба заводы) территориясендә елына 350 мең тоннага якин житештерү күләме белән «Жөйсез торбалар житештерү буенча торба үткөрү цехы төзү» масштаблы проекты гамәлгә ашырыла. Проектны гамәлгә ашыру вакыты 2028 елга кадәр. 1500 гә якин эшурын булдыру планлаштырыла.

Татарстан Республикасы Инвестиция советы аша узган һәм Татарстан Республикасы Рәисе тарафыннан хупланган проектлар:

- «Әлмәт шәһәрендә киноконцерт залы төзү» инвестиция проекты. Әлеге проект югары сәнгать ялын формалаштыру аша шәһәр һәм район халкының тормыш сыйфатын яхшыртуга юнәлдерелгән. 163 өстәмә эш урын булдыру планлаштырыла, проектны тапшыру вакыты – 2026 ел. Инвесторы «Татнефть» компаниясе;

- «Әлмәт шәһәрендә спорт-ату комплексы төзелеше» инвестиция проекты. Инвестицион проектның максаты булып үз эченә академияне (административ-укуы блогын) һәм тирны (галереяне) ала торган ату комплексы төзү тора. Проектны

тапшыру вақыты – 2026 ел. Инвесторы «Татнефть» компаниясе;

- «Әлмәт индустриаль аграр паркын төзү» инвестиция проекты. Әлеге проект якынча 30 мең тоннадан артык яшелчә, 2 мең тонна жиләк-жимеш эшкәртеп саклауга салырга мөмкинлек бирәчәк. 250 гә кадәр эш урыны булдыру планлаштырыла, проектны тапшыру вақыты – 2026 ел. Инвесторы «ТАКПО» ЖЧЖ.

Хисап елында казанышлар арасында «Татнефть» компаниясен билгеләп үтәргә кирәк, «Ел инженеры», «Иң яхшы уйлап табучы һәм рационализатор», «ТРның иң яхшы яшь галиме» федераль һәм төбәк конкурсларында билгеләп үтелде, фән һәм техника өлкәсендә алар ТР Дәүләт премиясе лауреатлары булдылар;

- АК I M рейтинг агентлыгы версиясе буенча Россия хәйрия фондлары рейтингы лидеры дип танылды һәм Россиянең нефть-газ тармагы предприятиеләре арасында социаль нәтижелелек рейтингының ТОП-3 рейтингына керә;

- «Чиста мирас» олимпиадасы, икенче ел рәттән Татарстан Республикасы Экология һәм табигатьтән файдалану министрлыгы белән берлектә үткәрә, «Ышанычлы партнер – экология» иң яхшы региональ табигатьне саклау практикалары Бөтенроссия конкурсында жиңүчә булды;

- этно-модерн KARAKUZ фестивале «Елның милли проекты-2024» номинациясендә жиңүчә исеменә лаек булды. Премия «Ел нәтижеләре 2024: Шәһәр, кешеләр һәм командалар» премиясе кысаларында Enter интернет-журналы тарафыннан бирелә;

- «Алмет» ижтимагый үзәгендә 2024 елда күптән көтелгән яңа китапханә ачылды, ул ял итү урынына гына түгел, ә һәркем үзенә ошаган һәм өстенлек буенча китап таба ала торган гавами уку урынына әйләнде;

- «БиблиоНефть»нең тагын бер Креатив пространствосы «Нефтьче» мәдәният йортында ачылды. Хәзер яңартылган китапханә үз эченә уку залы-коворкинг, проект офисы, деторий-трансформер, балалар уен бүлмәсе белән тайм-кафе һәм рекреация зонасын ала. Теләгән һәркем файдалана ала торган китаплар саклагычыннан һәм абонент хезмәтеннән тыш, концертлар, мастер-класслар, квестлар, кунак бүлмәләре, ижади очрашулар, китап күргәзмәләре һ. б. үткәрү өчен төрле урыннар да бар;

- «Татнефть» ярдәмендә Риза Фәхретдин исемендәге Үзәк мәчет традицион функцияләрне һәм үсеш өчен заманча киңлекләрне берләштергән заманча дини мәдәни-агарту үзәгенә әверелде. Мәчетнең трансформациясе стилобат төзүне, фасадны һәм эчке бүлмәләрне ремонтлауны, гөмбәзне ике метрга күтәрүне, шулай ук аз хәрәкәтләнүчә кешеләр өчен керү төркемен төзекләндерүне үз эченә алды;

- нефть Югары мәктәбендә тагын бер уку-лаборатория корпусы ачылды-хәзер алар ике, 50 000 м² артык мәйданны били, 60 лабораторияне һәм заманча жиһазландырылган 70тән артык уку аудиториясен, шулай ук 712 урынга исәпләнгән уңайлылыклы ике тулай торакны һәм спорт комплексын берләштерә;

- компания инициативасы белән «Әлмәт сәүдә-икътисад техникумы» студентлар тулай торагы яңартылды.

Хисап елында башка предприятиеләр казанышлары:

«ВМЗ» АЖ филиалы (Әлмәт торба заводы) торбалар житештерү күләмнәрен арттырды. 2024 елда 171 600 тонна торба житештерелде (2023 елга караганда 10 000 тоннага күбрәк), төяп жибөрү 166 400 тонна тәшкит итте (14 000 тоннага арткан);

- 2024 елда завод Әлмәттә социаль эшмәкәрлеккә ярдәм итүнең «Үз эшеңне башла» программасын ачты. Кече бизнеска инвестицияләр 2,2 млн сум тәшкит итте (11 проект 200 000 сум күләмендә ярдәм алды).

- «Римера-Алнас» ЖЧЖөндө 19 айбер эшлөнде һәм серияле житештерүгө тапшырылды, алар арасында электр үзөклөрөннөн куучы насослар һәм вентильле электр двигательлөре модельлөре дә бар;

- заводның кою цехында автоматик формалау линиясе модернизацияләнде. Инвестицияләр 84,8 млн сум төшкил итте;

- «Римера-Алнас» предприятияесе хезмөткөре Айдар Ашрапов «Һөнөре буенча иң яхшы» Бөтенроссия һөнәри осталык конкурсының федераль этабы нәтижәлөре буенча Россиянең иң яхшы токаре дип танылды (2024 елның августы, Пенза шәһәре);

- меценат Андрей Комаров инициативасы белән үткөрелә торган «Снежность» XXI балалар хәйрия театр фестивалөе узды. Әлмөттө партнер булып «Римера» компанияләр төркеме һәм «Римера-Алнас» предприятияесе чыгыш ясады. 3 көн дәвамында фестивальнең Яңа ел алды чараларында Татарстанның көньяк-көнчыгышынан 2400 бала һәм яшүсмер катнашты.

«Баулюкс» ЖЧЖөндө тулыландыргычлар (НКТ) житештерүнең яңа линиясе монтажланды һәм эшкө кереште, аларның ПЭТта фасовкасы буенча технологик процесс һәм үз брендлары астында кәгазь капчыклар көйлөнгән. Жиһазларны сәнәгий эксплуатацияләү башланды.

«Татнефтедор» ЖЧЖ «Алексеевск – Әлмөт автомобиль юлын төзү» проекты буенча эшләрне төгөллөдө (3 этап) км 120 400-км 145 143 участогы;

- Р-239 Казан – Оренбург автомобиль юлына капитал ремонт ясалды, 340+000 км – 346+900, Кузайкино – Нурлат, 77+158 км – 83+824, Кичуй – Кузьминовка – Урмышлы 0+000 – 5+310 км юл участогында, Югары Стәрле – Каразерек – Урыссу, 7+ 250 – 11+ 000 км юл участогында, Зәй – Сарман 16+ 020 км – 19+ 020 км юл участогында.

«ТМС групп» ЖЧЖ ИК компаниянең якин чит ил базарларындагы эшчәнлеген киңәйтте, шул исәптән Казахстан һәм Белоруссия кебек илләрне дә кертеп;

- 34 яңа продукт эшлөнде, шуларның 17се – яңа модификация, 9 яңа номенклатура һәм 8 яңа серияле продукт;

- «ТМС групп» ЖЧЖ ИК Россия һәм республиканың һөнәри конкурсларында лаеклы бүлөклөргә лаек булды;

- «TPS-ТК» коррозиясеннән сварка жөен яклау втулкасы» проекты өчен «АРХИМЕД-2024 Мөскөү халыкара уйлап табулар һәм инновация технологияләр салонында диплом һәм алтын медаль;

- «Татарстан Республикасының 100 иң яхшы товары һәм хезмөт күрсөтүлөре» конкурсында: «Житештерү-техник билгеләнөштөгө продукция» номинациясендө «Задвижка ЗМС 65x21ф-К1 ХЛ» продукциясе буенча лауреат исеменө лаек булды һәм «TPS-ТК» коррозиясеннән сварка жөен яклау Втулкасы» продукциясе буенча 1 нче дәрәжө дипломант;

- «Россиянең 100 иң яхшы товары» конкурсында «Задвижка ЗМС 65x21ф-К1 ХЛ» продукциясе һәм «TPS-ТК» коррозиясеннән сварка жөен яклау втулкасы» конкурс дипломантлары.

«ТатраС-РС» компаниясе яңадан Россиянең иң яхшы предприятиелөре исемлөгөнө кердө һәм «Нефть һәм табигий газ чыгару өлкөсендө башка хезмөтләр күрсөтү» эшчәнлегенең төп төре буенча «Тармак лидеры-2024» исеменө номинацияләнде.

«ТатраС-РС» ЖЧЖ Россия һәм республика һөнәри конкурсларында лаеклы бүлөклөргә лаек булды;

- Татарстан нефть, газ, химия форумы TatOilExpo-2024 кысаларында иң югары бүлөк. «Машина төзелөшө өлкөсендө нефть чыгару өчен иң яхшы проект/техник чишелөш» номинациясендө Гран-прига бораулау жайланмасының күчөп йөрү систе-

масы лаек булды. «Пластларның нефть бирүчәнлеген арттыру өчен технологияләр һәм эшләнмәләр» номинациясендә беренче дәрәжә диплом белән пласт басымын саклау системасыннан тозлы суда пластны гидроөзүнә башкару турындагы карарын бүләкләделәр;

- «Газпромнефть» ЖЧЖнең һәм нефть сервисы компанияләренең чыгаручы бүлендек жәмгыятьләре арасында «Бораулауда иң яхшы практика» номинациясендә беренче урын;

- Татарстан предприятеләрендә һәм оешмаларында яшьләр белән эшләнүне иң яхшы оештыруга «Республика потенциалы» конкурсында «1001 дән 3000 кешегә кадәр булган оешмалар» номинациясендә призер;

- «Безнең вакыт-Безнең заман» фестивале лауреаты.

«Татспецтранспорт» компаниясе бульдозер йөртүчеләр һәм машинистлары арасында «Татнефть» ГАЖ үткәргән һөнәри осталык конкурсында призлы урыннар яулады;

- автопаркны яңарттык, төрле юнәлешләр өчен 1400 дән артык яңа төр техника алынды.

- «ТаграС-ТрансСервис» ЖЧЖ керемне 11% гә арттырды;

- 3,2 млн тонна нефть продуктары ташылды;

- 100 берәмлек яңа техника сатып алынды;

- компания директоры В.А. Чернышев «Предприятиене цифрлы трансформацияләгән өчен» номинациясендә «Ел житәкчесе-2024» премиясе лауреаты булды.

Бүгенге көндә төп максат-эшче һөнәрләрен популярлаштыру һәм яшь хезмәткәрләрнең һөнәри осталыгын күтәрү. Нефть һәм газ сәнәгате хезмәткәрләре көнен бәйрәм итү кысаларында ел саен «Татнефть» компаниясе Нефть һәм газ өлкәсендә яшь белгечләр арасында һөнәри осталык конкурсы үткөрә.

Башкарма комитет «Римера-Алнас» ком паниясе белән берлектә ел саен РФ машина төзелеше комплексы предприятеләре арасында «һөнәре буенча иң яхшы» Бөтенроссия һөнәри осталык конкурсы уздыра, ул эшче һөнәрләрен популярлаштыруга һәм хезмәткәрләрнең һөнәри осталыгын арттыруга юнәлдерелгән. Быел конкурс илнең төрле төбәкләреннән (Мәскәү, Калуга, Свердловск, Ленинград, Түбән Новгород, Чиләбе, Ростов, Оренбург өлкәләре, Татарстан Республикасы, Удмуртия, Башкортостан, Ханты-Манси һәм Ямал-Ненец автономияле округлары) 150 конкурсант катнашында 14 номинация буенча узды.

Рәсми булмаган мәшгульлекне киметү, тормыш дәрәжәсен күтәрү һәм халыкның керемнәрен легальләштерү буенча эш нәтижәсендә 2024 елда план үтәлеше 100,4% тәшкит итте (1145 хезмәт шартнамәсе һәм план буенча өстәмә килешү – 1140 шартнамә төзелде). 348 предприятие, шул исәптән 28 эшмәкәр чакырылган комиссияләренә 22 утырышы уздырылды.

Район предприятеләрендә, оешмаларында, учреждениеләрендә хезмәт хақы буенча бурычлар барлыкка килүгә юл куймау максатыннан даими мониторинг үткәрелә. Үткәрелгән чаралар нәтижәләре буенча 4 предприятиедә 319 хезмәткәргә 43651,5 мең сум күләмендә бурыч түләнде.

2025а өстенлекле бурычлар булып:

- сәнәгать житештерүен үстерү;

- инвестицияләр жәлеп итү өчен шартлар тудыру;

- икътисадый күрсәткечләр үсеше;

- хезмәт күрсәтү өлкәсен үстерү.

ЭШМӨКӨРЛЕК ҺӘМ КУЛЛАНУЧЫЛАР БАЗАРЫ

2024 елда ваклап сату әйләнеше, фаразлаулар буенча, 75,8 млрд сум тәшкил иткән, 2023 ел дәрәжәсенә карата 13% ка артты.

Кече бизнес субъектларының үсеше күзәтелә. 2024 елда аларның саны 11% ка артты (25 039 субъект, шулардан юридик затлар – 1997, шәхси эшмәкәрләр – 4858, үзмәшгуль гражданныр – 18 184 кеше). Димәк, кече бизнесның салым түлөлүрә дә 31% ка артты (1108 млн сум тәшкил иттә).

Электрон сәүдәне, сәнәгать житештерүен, хезмәт күрсәтү өлкәсен һәм жәмәгать туклануын да кертеп, төп тармаклар үсеш күрсәтә.

Кече бизнес предприятиеләре алдынгы технологияләрне актив керткән һәм житештерү куәтләрен киңәйткән сәнәгать тө шактый үсеш күзәтелә. Аерым алганда, «Эвакем Технологии» ЖЧЖ, производствоны модернизацияләп һәм инновацион чишелешләр кертеп, нефть химиясе үсешенә сизелерлек өлеш кертте.

«Панорама» сәүдә-күңел ачу үзәгендә реконструкциядән соң заманча кинозаллар белән жиһазландырылган «Мадагаскар» кинотеатры ачылды, бу мәдәни мохитне үстерүгә, шәһәр халкы һәм кунаклар өчен ял итү хезмәтләренә сыйфатын арттыруга ярдәм итә.

Моннан тыш, «Бушидо Терма» заманча термаль комплексын ачу мөһим вакыйга булды, ул шәһәр халкын жәлеп итү үзәгенә әверелдә һәм кунакчылык индустриясен үстерүгә ярдәм итә.

Кече һәм урта эшмәкәрлек сегментын да эшләүчеләр саны 32 меңнән артык кеше тәшкил иттә, бу узган ел күрсәткеченнән 8% ка артык.

Районда кече бизнесны үстерү стратегик бурыч булып тора. Финанслау-эшмәкәрләр өчен иң сизелерлек ярдәм.

2024 елда республика ярдәм чаралары кысаларында 250 млн сум, федераль ярдәм чаралары кысаларында ташламалы кредитлау программасы буенча 402 млн сум алынды. 145 МСП субъекты 652 млн сумлык төрле ярдәм чараларынан файдаланды.

Районда 2019 елдан 2023 елга кадәр «Кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү» муниципаль программасы гамәлдә булды, аның кысаларында бизнес-форумнар, укыту вебинарлары, мастер-класслар, семинарлар, эшмәкәрлек эшчәнлеген популярлаштыру һәм бизнесның компетенциясен күтәрү максатында контроль-күзәтчелек органнары белән ачык диалог форматында очрашулар үткәрелдә.

2024 елның мартында 2026 елга кадәр гамәлгә ашыру срогы белән тиешле программа кабул ителдә.

Программа районда кече эшмәкәрлекне алга таба үстерү өчен уңайлы шартлар тудыруга юнәлдерелгән чаралар комплексын үз эченә ала.

Кече сәнәгать предприятиеләрен урнаштыру нигездә сәнәгать мөйданчыкларында гамәлгә ашырыла. Районда 7 аккредитацияләнгән сәнәгать паркы (ТЗБ, «Альта», «Мактама», «Колшәрип», «Перспектива», «Өлмәт», «Изделика») эшли, аларда 73 резидент үз эшчәнлеген алып бара. Эшмәкәрләр тарафыннан 868 эш урыны булдырылды.

Районның сәнәгать паркларын үстерү һәм аларның инвестицияләр жәлеп итүчәнлеген арттыру максатында, Өлмәт шәһәр Советы карары белән 2024 елның 1 гыйнварыннан сәнәгать (индустриаль, агросәнәгать) паркы һәм сәнәгать технопаркы биләгән жир кишәрлекләре жир салымыннан азат ителдә. Сәнәгать паркларының идарәче компанияләре тарафыннан энергетика нәтижәлеләгән арттыру һәм биналарны ремонтлау буенча чаралар үткәрелдә.

Хәзерге вакытта сатуларның тиз үсә торган каналларының берсе булып маркетплейслар майданчылары кала. Маркетплейсларда эшләүче эшмәкәрләр саны бер ел эчендә 14% ка артты (гомуми саны – 2248 субъект).

Маркетплейсларга чыгу эшмәкәрләргә район базарында йомылырга түгел, ә бөтен ил базарына чыгарга мөмкинлек бирә.

«Республика маркетинг үзәге» төбәк электрон сәүдә операторы да бу юнәлештә уңышлы эшли.

2024 ел йомгаклары буенча, эшмәкәрләр алган табыш 3,4 млрд сум тәшкил иткән, бу узган елга караганда 5 мәртәбә күбрәк.

Кече бизнесны һәм эшкуарлыкны үстерү һәм аңа ярдәм итү районның социаль-иқтисадый үсешенә стратегик бурычларыннан берсе булып тора. Эшнең мөһим юнәлеше максималь уңайлы бизнес-климат булдыру. Басым ясалган беренче әйбер – житәкчеләр һәм бизнес арасында гади коммуникацияләр булдыру, түгәрәк өстәлләр, стратегик сессияләр форматында очрашулар үткөрү. 2024 елда 1000нән артык контактны колачлаган 20 чара уздырылды.

МСБ хезмәткәрләрен хөрмәтләү кыса- ларында 28 хезмәткәр үзләренең һөнәри бәйрәмнәрендә бүләкләр алды, ә «Иң яхшы эшмәкәр – 2024» конкурсы нәтижеләре буенча 10 жиңүчегә бүләкләр тапшырылды.

2025 елга кече бизнеска ярдәм итү һәм аны үстерү өлкәсендә аеруча актуаль бурычлар билгеләнде:

- бизнес кадрларының квалификациясен күтәрү максатында эшкуарларның компетенциясен күтәрү буенча белем бирү очрашулары, мастер-класслар оештыру һәм уздыру;

- МСБ хезмәткәрләрен һөнәри бәйрәм- нәрдә хөрмәтләү;

- актуаль мәсьәләләргә хәл итү өчен эшкуарлар бергәлеге очрашулары үткөрү;

- максатчан уку турында шартнамәләр төзү өлешендә район ССУЗлары һәм предприятиеләре белән эшне давам итү, шулай ук башка белгечлекләр һәм тармаклар буенча максатчан жыелманы киңәйтү;

- кече һәм урта эшмәкәрлектә эшләүчеләр саны үсешенә уңай динамикасын саклау.

БЮДЖЕТ

Әлмәт муниципаль районының берләштерелгән бюджетының 2024 ел керем-нәре буенча үтәләше 9 228 млн сум тәшкил итте, ягъни төгәлләштерелгән планлы билгеләнүләргә 102 проценты (9 066 млн сум), шул исәптән салым һәм салым булмаган керемнәр планга карата 103 процент тәшкил итте – еллык план буенча 4 788 млн сум урынына кертем 4 930 млн сум күләмендә тәшкил итте.

Район бюджетының керем базасын арттыру буенча төп фактор – салымнар буенча бурычларны түләтү буенча ел саен башкарыла торган эш. Узган ел белән чагыштырганда Татарстан Республикасының консолидацияләнгән бюджетына бурыч 60 млн сумга кимеде, жирле бюджетка 25 млн сумлык өстәмә салымнар керде.

Район бюджетына бюджетара трансфертлар Татарстан Республикасы бюджетыннан 4 298 млн сум тәшкил итте.

Шул исәптән, бюджетара трансфертлар хисабына агымдагы елда грантлар һәм федераль һәм республика конкурсларында, проектларында, программаларында район катнашкан һәм жиңгән өчен премияләр рәвешендә 26 млн сум акча керде.

Грантларның төп алуучылары – районның иң яхшы укучылары һәм методистлары, иң яхшы ижтат коллективлары, мәдәният хезмәткәрләре һәм учреждениеләре, авыл жирлекләре – республика конкурсларында жиңүчеләр, шулай ук муниципаль район – «Татарстан Республикасының иң яхшы территорияль

иҗтимагый үзидарәсе», «Татарстан Республикасының иң төзек торак пункты» республика конкурсларында җиңүләре өчен.

2024 елда районның берләштерелгән бюджетының чыгым өлеше 9 231 млн сум яки төгәлләштерелгән планлы билгеләнешләренең 97,7 проценты (9 450 млн сум) үтәлдә.

2024 елга кабул ителгән барлык социаль йөкләмәләр дә тулысынча үтәлдә.

Шунысын да билгеләп үтәргә кирәк, Россия Федерациясе Президентының хезмәткә түләүне арттыру өлешендә «май» указларын гамәлгә ашыру максатларында муниципаль мәгариф оешмаларының педагогик хезмәткәрләренә һәм мәдәният учреждениеләре хезмәткәрләренә кызыксындыру түләүләренә узган елда 760 млн сумнан артык акча юнәлдерелде. Моннан тыш, бюджет өлкәсе хезмәткәрләренең хезмәт хакын минималь хезмәт хакынан да ким булмаган күләмдә тәэмин итүгә 150 млн сум бүлеп бирелде.

Җирле бюджетларның программа форматы кысаларында 23 муниципаль программа гамәлгә ашырылды. Аларны гамәлгә ашыру өчен район бюджетында каралган акча 6 178 млн сум тәшкил итте.

Ел башына район муниципаль берәмлекләре счетларында калган акчаларны, бюджетны үтәү процессында алынган өстәмә керемнәрне төгәлләштерү исәбенә коммуналь хужалык өлкәсендә эшләр башкаруга (урам-юл челтәрен карап тоту, шәһәр маршрутлары буенча пассажирлар йөртү, коммуналь техника эшенә (электрон майданчылар) инновацион технологияләр кертү) өстәмә чыгымнар тәэмин ителде; террорга каршы, район территорияләрен, учреждениеләрен һәм халкын янгынан саклау; муниципаль учреждениеләр мөлкәтен ремонтлау эшләре; мобилизацияләнгән граждандарга һәм аларның гаиләләренә ярдәм итүгә; районның мәгариф учреждениеләренә йөрүче балаларны Яңа ел бүләкләре белән тәэмин итү; иң яхшы укытучыларны, педагогларны һәм тәрбиячеләрне бүләкләү, районның шәхси ярдәмче хужалыкларына ярдәм итү һәм эшкуарлыкны үстерүгә башлык грантлары; җәйге чорда балигы булмаган балаларның хезмәтенә түләү чыгымнарын үткөрү; төзекләндерү объектларын һәм жәмәгать урыннарын карап тоту; электр энергиясе белән тәэмин итүгә шәһәр һәм авыл җирлекләрендә спорт һәм мәдәни-массакүләм гомумшәһәр чараларын үткөрү;

типовой учреждениеләрнең муниципаль биремнәрен үтәүне финанс белән тәэмин итү; җирлекләренең халык белән сайлау алды очрашуларын уздыру йомгаклары буенча чыгымнарга юнәлдерелде.

Агымдагы финанс елына максатлар һәм бурычлар:

- бюджет керемнәрен мобилизацияләүне тәэмин итү;
- Татарстан Республикасының берләштерелгән бюджетына салымнар буенча бурычларны кыскарту;
- бюджет һәм автоном учреждениеләрнең бюджеттан тыш эшчәнлегеннән керемнәр дәрәжәсен күтәрү һәм моңдый керемнәр, аерым алганда, учреждениеләр хезмәткәрләренең хезмәт хакы исәбеннән финанслана торган чыгымнар күләмен арттыру;
- чыгым вәкаләтләрен тулысынча тәэмин итеп, беренче чиратта социаль әһәмиятле юнәлешләр, керем чыганакалары буенча барлык дәрәжәдәге җирле бюджетларның максималь баланслануы өчен шартлар тудыру, шулай ук җирле бюджетларның керем базасын арттыру резервларын ачыклау чараларын гамәлгә ашыру;
- бюджетның балансыз булуы барлыкка килүне булдырмау – аларның нәтижәлеген бәяләгәннән һәм финанслау чыганакалары белән тәэмин ителгәннән соң яңа чыгым йөкләмәләре кабул итү;

- агымдагы кредиторлык бурычын кыскарту, кредит бурычларын бюджет йөкләмәләре лимитларыннан арттыруны булдырмау;
- федераль һәм республика бюджетларының акчаларын үз вакытында үзләштерү.

РАЙОННЫҢ ФИНАНС НӘТИЖӘЛӘЛЕГЕН КҮТӨРҮ

Уңайлы конкурентлык мохите булдыру, районда үтәкүренмәле һәм объектив бәя бирүне тәмин итү кысаларында «Татарстан Республикасының биржа мәйданчыгы» электрон ресурсы уңышлы файдаланыла. Узган елда контрактларның гомуми суммасы 143 млн сум тәшкил итте.

2024 елда жирле бюджетны гамәлгә ашыру өлешендә 2 млрд 119 млн сумлык 9546 муниципаль контракт төзелде, шуларның сату нәтижәләре буенча – конкурентлы ысуллар белән – 1 млрд 156 млн сум, монополистлардан сатып алулар – 629 млн сум, кече күләмне сатып алулар 334 млн сум тәшкил итте. Үткәрелгән эш нәтижәләре буенча бюджет акчаларын экономияләү 2024 елда 58,9 млн сум күләмендә.

Муниципаль заказ кече предприятиеләр үсешенә мөһим факторы булып тора. 2024 елда кече бизнес субъектлары белән 612 млн сумлык контрактлар төзелде, бу конкурент ысуллар белән үткәрелгән контрактлар суммасының 53%ын тәшкил итте.

МУНИЦИПАЛЬ МӨЛКӘТ ҺӘМ ЖИР РЕСУРСЛАРЫ БЕЛӘН ИДАРӘ ИТҮ, ШӘһӘР ТӨЗЕЛЭШЕ ЭШЧӨНЛЕГЕ

Өлмәт районы бюджетын барлыкка китерүче салым булмаган керемнәрнең төп чыганаclarыннан берсе – жир кишәрлекләреннән һәм муниципаль мөлкәттән нәтижәле файдалану. Әйттик, 2024 ел йомгалары буенча районның консолидацияләнгән бюджетына 278,55 млн сум керде, Татарстан Республикасы Финанс министрлыгы тарафыннан расланган план 202,0 млн сум булганда, бу бюджет бурычының 137,84 %ын тәшкил итте, анда керемнәрнең төп өлеше жир кишәрлекләрен сатудан һәм арендаудан алынган керемнәрне – 253,87 млн сум (91,14 %).

«Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2020 елның 30 декабрдәге 518-ФЗ номерлы Федераль законны гамәлгә ашыру буенча төп чараларның региональ планын үтәү кысасында салым салу өлкәсеннән хокуксыз төшеп калучы жир кишәрлекләрен һәм капитал төзелеш объектларын инвентарлаштыру эше даими нигездә алып барыла. 2024 елда 1687 күчәмсез мөлкәт объектына карата хокук ияләрен ачыклау турында карар кабул ителде, элек исәпкә алынган 442 объектка гражданның хокукларын теркәү гамәлгә ашырылды.

«Гараж амнистиясе» турындагы закон кысаларында 303 гараж һәм 466 жир кишәрлеге рәсмиләштерелгән, «2.0 дача амнистиясе» законы кысаларында 11 торак йорт һәм алар астында 57 жир кишәрлеге рәсмиләштерелде.

Территориаль планлаштыруның расланган документлары нигезендә Өлмәт муниципаль районының 55 торак пункты һәм 25 территориаль зона чикләре турында белешмәләрен күчәмсез милекнең бердәм дәүләт реестрына кертү эше башкарылды. Бүгенге көнгә «Өлмәт ш.», «ш.т.б. Түбән Мактама», Көләй, Колшәрип, Кичү, Яңа Никольский, Иске Михайловка авыл жирлекләрендә жирдән файдалану һәм төзелеш алып баруның генераль планнары һәм кагыйдәләре эшләнде һәм раслау стадиясендә.

Күп балалы гаилэләргә жир участоклары бирү мәсьәләсе проблемалы булып кала. 01.01.2025 елга булган мөгълүматларга караганда, районда жир кишәрлекләрен түләүсез бирү исемлегенә 4339 гаилә кертелде (2024 елда 10 гаилә), шулардан 2874 гаилә (2024 елда 81 участок) жир кишәрлеге белән тәэмин ителде, бу 66,23% тәшкил итә.

2025 елга өстенлекле бурычлар:

- жирле бюджетның салым булмаган керемнәренең 2025 елга планлы билгеләнешен үтәү;
- күчәмсез мөлкәтнең бердәм дәүләт реестрын (ЕГРН) кирәкле белешмәләр белән тулыландыру;
- күпбалалы гаиләләр өчен жир кишәрлекләре булдыру һәм аларны бирү буенча план күрсәткечләрен тәэмин итү;
- хужасыз, жир асты мөлкәте исәбеннән бюджет кереме чыганагы буларак муниципаль милек реестрын мөлкәт базасы белән тулыландыру.

ТӨЗЕЛЭШ

Төзелеш тармагын алга таба үстерү район икътисады үсешенә йогынты ясы торган мөһим сегмент булып тора.

Һәр гражданига һәм һәр гаиләгә кагыла торган башка социаль-икътисады бурычлар арасында торакның сыйфаты һәм һәркем өчен уңайлы булу мәсьәләләре беренче урында. Хисап елы йомгаклары буенча районда план 125 000 кв.м исәбеннән 125 252 кв. м торак файдалануга тапшырылды, торак төзелеше планы тулысынча үтәлдә.

Ижтимагый инфраструктура объектларын төзү һәм капитал ремонтлау буенча федераль һәм республика программалары кысаларында төрле проектлар гамәлгә ашырылды:

- «ФИЗРА» ЖЧЖ белән концессия килешүе кысаларында гамәлгә ашырылган «ФИЗРА спорт үзәге» физкультура-савыктыру комплексы төзелеше тәмамланды;
- Яңа Көшер урта мәктәбдә спорт залы төзелде;
- Яңа Көшер урта мәктәбдә, Борискино урта мәктәбдә азык-төлек блогында ремонт ясалды, 1 нче гимназиядә, 19 нчы Әлмәт мәктәбдә, Гафиятуллин урамындагы мөмкинлекләре чикләнган балалар өчен интернат-мәктәптә, Әлмәт балалар йортында, Рус Акташы интернат-мәктәбдә, Яңа Көшер интернат-мәктәбдә, 40 нчы «Гуси- лебеди» балалар бакчасында, 2 нче лицейда, Әлмәт сәүдә-икътисад техникумы тулай торагында, Әлмәт драма театрында, муниципаль архивта ремонт ясалды.

Сәламәтлек саклау объектлары өлкәсендә шактый эшләр башкарылды: Ерак Ивановка авылында ФАП төзелде, Салкын Алан, Нагорное, Иске Михайловка торак пунктларында авыл ФАПлары, Ямаши һәм Елховой авылларында табиблык амбулаторияләре ремонтланды, 1 нче номерлы шәһәр поликлиникасы ремонтланды, Үзәк район хастаханәсе стационары бинасына капитал ремонт ясау дәвам итә.

Районның ижтимагый инфраструктурасын үстерүгә «Татнефть» компаниясе гадәттәгечә зур өлеш кертте. «Татнефть» ГАЖнең финанслашуы нәтижәсендә 2 нче лицейны һәм Сәүдә-икътисад техникумы тулай торагын ремонтлау дизайнерлык чишелешләрен һәм заманча материалларны кулланып башкарылды.

Шулай ук нефтьчеләр акчасына Риза Фәхретдин исемдәгә 1200 кеше сыйдырышлы дини-агарту үзәгенә әверелгән Үзәк мәчет реконструкцияләнде. Совет урамындагы Комсомол паркы – велосипедта жәяү йөрү маршрутлары һәм яңа активлык зоналары булган яңартылган жәмәгать киңлегә төзекләндерелде. Совет

урамындагы нефть югары мәктәбенең фәнни-тикшеренү һәм укыту үзәге – фән һәм мәгарифне берләштергән институт төзелеше дәвам итә. Хисап елында кампус территориясендә 46 фатирлы 4 катлы торак йорт файдалануга тапшырылды.

2025 елда төзелеш өлкәсендә төп бурычлар:

- 125 мең кв. м күләмдә торак төзелеше планын үтәү, шул исәптән өлешле төзелеш катнашында;

- социаль һәм ижтимагый инфраструктура объектларын төзү, реконструкцияләү һәм капитал ремонтлау өлкәсендә программаларны гамәлгә ашыру, алар арасында:

- Урсалы микрорайонында гомуми практика табибы офисын, Иске Суркино авылында ФАП, Елховой авылында башкарма комитет бинасы, Ямаш авылында универсаль спорт мәйданчыгы төзү;

- Әлмәт шәһәре 50 нче һәм Кичүчат авылы балалар бакчасында, Югары Мактама һәм Яңа Никольский мәктәпләрендә, Ямаш һәм Миңлебай мәктәпләрендә азык-төлек блокларын ремонтлау, Пушкин урамында суд приставлары һәм Минлебай авылында Әлмәт урман хужалыгы бинасында, 21 авыл фельдшер- акушерлык пунктларындагы сөт кухняларында, 13 авыл ФАПы, Кузайкино авылында участок хастаханәсе һәм Ленин урамы, 195 гомуми практика табибы бинасында ремонт ясау; социаль яклау идарәсе бинасына, мәшгульлек үзәгенә ремонт;

- Тимирязев урамындагы 5 нче гимназия территориясендә «Татнефть» ГАЖ акчасына спорт корпусы төзү.

Шулай ук шәһәр «Татнефть» ГАЖнең финанс ярдәме белән республиканың көньяк-көнчыгышында яшәүчеләргә хезмәт күрсәтү өчен өченче (югары) дәрәжәдәге бала тудыру йорты булган перинаталь үзәккә ия булчак.

ЮЛ ХУЖАЛЫГЫ ҺӘМ ТРАНСПОРТ

Юл хужалыгы район кешеләрнең тормыш сыйфатына йогынты ясый торган бердәм транспорт системасының аерылгысыз өлеше.

2024 елда шәһәр һәм районның юл челтәрен модернизацияләүгә барлык дәрәжәдәге бюджетлардан һәм бюджеттан тыш чыганақлардан 1 млрд сумга якын акча юнәлдерелде.

Республика бюджеты акчаларына гомуми озынлыгы 6 км булган «Кичү – Кузьминовка» юлы ремонтланды; «Имин һәм сыйфатлы юллар» милли проекты кысаларында «Яр Чаллы – Зәй – Әлмәт», «Әлмәт – Мөслим» төбәк әһәмиятендәге автомобиль юлларына ремонт ясалды; «Рус Акташы – Азнакай» автомобиль юлында Дала Зәе аша күпер ремонтланды.

Жирле әһәмияттәге юлларда ремонт эшләре шактый күләмдә башкарылды. Республика бюджеты акчалары исәбеннән:

- вак таш-ком катнашмасы белән 8 авыл урамына 50 млн сумлык ремонт ясалды, әлеге программа буенча аны гамәлгә ашыра башлаганнан бирле (2014 ел) 114 км авыл юлы ремонтланды;

- ТР бюджетыннан 50 млн сум шәхси секторның 5 урамын ремонтлауга юнәлдерелде;

- муниципаль юл фондыннан 67 млн сум Зифа Балакина һәм Чернышевский урамнарын ремонтлауга (Тукай проспектыннан Чехов урамына кадәр), өстәмә 31 млн сум «Татнефть» компаниясе тарафыннан урамны ремонтлауга (Радищев урамына кадәр) бүлеп бирелде;

- алтынчы чакырылыш ТР Дәүләт Советы депутаты Хәбибрахманов А.Г. Урсалы микрорайонында генерал Рыжиков һәм Молодежная урамнарына вак таш жәюгә иганәчелек ярдәме күрсәтте;

- Түбән Мактама бистәсендә Совет урамын ремонтлауга республика бюджетыннан 67 млн сум акча бүлеп бирелде;

- М4 һәм Урсала микрорайоннарында күп балалы гаиләләргә торак төзү өчен бирелгән жир кишәрлекләрендә гомуми озынлыгы 7 км булган 11 урамга вак таш жәю өчен республика бюджетыннан өстәмә 100 млн сум акча бүлеп бирелде.

- «Алексеевск-Әлмәт» түләүле автомагистрален төзү буенча масштаблы проектны гамәлгә ашыру төгәлләнде. 2024 елның 26 декабрендә юлны файдалануга тапшыру тантанасында видеоконференцәлемтә режимында Россия Хөкүмәте Рәисе урынбасары М. Ш. Хәснүллин һәм Татарстан Республикасы Рәисе Р. Н. Миңнеханов катнашты.

- Татарстан Рәисе Р.Н. Миңнеханов хосусый инвесторның әһәмиятен ассызыклады: «Безнең хыялыбыз – «Алексеевск – Әлмәт» 145 км түләүле трасса, бәясе 100 млрд сум гаять зур федераль ярдәм белән төзелде; безнең инвестор Фәат Комаров акчасын кертте һәм проект тормышка ашты».

- «СМП-Нефтегаз» компаниясенә нигез салучы Ф.Ф. Комаров ике федераль трассаны, М-7 «Волга» һәм М-5 «Урал» ны тоташтыру өчен Шәле-Баулы түләүле тизйөрешле автомобиль юлын төзү инициативасы белән 2004 елда ук чыккан иде.

- Төзелешкә финанслау күләме 102 млрд сумнан артык тәшкил итте, шулардан федераль бюджет акчалары – 30,6 млрд, төбәк бюджеты акчалары – 45,6 млрд, шәхси инвестор акчалары – 26,2 млрд.

Әлмәт районы территориясендә түләүле трассаның озынлыгы – 37,8 км.

А категорияле юл (Россиядә шундый берәмлекләр) 15 метр киңлектәге дүрт полосадан тора, юлның бер дәрәжәдә киселешләре юк, барьер киртәсе куелган аергыч полоса белән жиһазландырылган, урамнарны яктырту чөлтәре төзелгән. Тизйөрешле автомагистраль Кичүчат авылы районында Казан – Оренбург автомобиль юлына (237 км) тоташа. Яңа автомагистраль Татарстанның 5 районын – Алексеевск, Чистай, Яңа Чишмә, Чирмешән, Әлмәт районнарын М-5 «Волга», М-7 «Урал», М-12 «Мәскәү–Казан» тизйөрешле автомобиль юллары чөлтәре белән тоташтырды.

Хисап елында шәһәрдә һәм районда барлыгы 62 км дан артык автомобиль юлы төзелде һәм ремонтланды (шул исәптән 37,8 км – түләүле автомагистраль).

Районның транспорт-логистика инфра структурасын һәм трасса буендагы юл бие сервисы объектларын киңәйтү Әлмәт агломерациясе икътисадын ныгытуда мөһим өлеш булып дип уйлыйбыз.

Шәһәр урам-юл чөлтәрен карап тотуны «Шәһәр автомобиль юллары идарәсе» АЖ башкара. Кышкы чорда чөлтәрнең норматив торышын 78 бер. техника (38 бер. үз техникасы, 40 бер. ялланма техника) тәэмин итә. Сезонга – 3798,204 т тоз әзерләнде, кышкы чорда чыгарылган кар – 160 808 куб. м.

Жәмәгать транспорты шәһәр һәм районның тотрыклы тормыш әшчәнлегенә аерылгысыз өлеше булып тора. Районның муниципаль маршрут чөлтәре 25 маршруттан тора: 14 шәһәр яны автобус маршруты, 6 шәһәр автобусы һәм 5 троллейбус маршруты. Соңгы 3 елда муниципаль жәмәгать транспорты паркы 54 берәмлеккә тулыланды: троллейбуслар – 11 бер., Газель Нехт автобуслары – 25 бер., НЕФАЗ автобуслары 15 бер., «Татнефть» компаниясе 3 электробус сатып алды.

2025 елга юл-транспорт инфраструктурасын модернизацияләү өлкәсендә беренче чираттагы бурычлар булып:

- юл чөлтәренә техник торышын норматив күрсәткеләргә житкерү;

- күп балалы гаиләләргә торак төзү өчен бүлеп бирелгән жир кишәрлекләренә вак таш юллар салу;

- пассажирлар йөртүнең сыйфатын яхшырту.

ЮЛ ХЭРЭКӨТӨ ИМИНЛЕГЕ

Хисап чорында юл хэрэкетө иминлеген тээмин итү буенча системалы чараларны гамэлгө ашыру нәтижесендө шәһәр һәм район юлларында аварияләрнең барлык төп күрсәткечләре: юл – транспорт һәлакәтләре (127 дән 112 гә кадәр), һәлак булучылар (18 дән 17 гә кадәр) һәм яралылар (153 дән 129 га кадәр) саны кимүе теркәлдә, «Имин һәм сыйфатлы юллар» милли проектының төп фаразланган күрсәткеченә ирешү тээмин ителде.

Һәлакәтләрне кисәтүгә, зыян күрүчеләр һәм һәлак булучылар белән юл-транспорт һәлакәтләрен киметүгә юнәлдерелгән чараларны гамэлгө ашыруга 2024 елда республика һәм жирле бюджетлар, бюджеттан тыш чыганаclar исәбеннән 75 млн сумнан артык акча юнәлдерелде:

– Ленин ур., 201 йорт, Шоссейная – Интернациональная һәм Шевченко – Галиев урамнары чатында жәяүлеләр хэрэкетө өчен чакыру фазасын кулланып светофор объектлары төзелде;

– Балалар маршрутлары буенча 1.23 «Балалар», 3.24 «Максималь тизлекне цикләү» 40 км/сәг, 5.20 «Ясалма тигезсезлек» юл билгеләре мәктәпләр янындагы 22 жәяүлеләр кичүенә куелды;

Галиев ур, 23 йорт, Гафиятуллин ур., 8 йорт, Тынычлык ур., 17 йорт һәм Ватанны саклаучылар ур., 37 йорт буенча жәяүлеләр кичүләрендә светодиодлы яктырткыч һәм өстәмә яктырткычлы 5.19.1(2) юл билгеләре куелды;

– жайга салынмый торган жәяүлеләр кичүләрендә ясалма юл тигезсезлекләре булдырылды;

– Шевченко урамындагы (Р.Фәхреддин урамынан алып Төзүчеләр проспектына кадәр) 3000 п.м озынлыктагы жәяүлеләр өчен металл киртәләр алыштырылды;

– агропоселокта мәктәп автобусы өчен тукталыш мәйданчыгы төзекләндерелде;

– авария чокырларын бетерү, юлдагы рынокларны санацияләү һәм шәһәр урамнарының тузган юл катламнарын торгызу буенча эшләр башкарылды;

– буяу һәм пластик материаллар белән юл билгеләре ясау буенча эшләр башкарылды.

2025 елга юл хэрэкетө иминлеген тээмин итү өлкәсендә төп бурычлар:

– жәяүлеләр кичүләрен алга таба да модернизацияләү, светофор объектлары төзү;

– термопластик материаллар белән юл билгеләре салу буенча эшләр күләмен арттыру;

– урамнарыны яктырту челтәрләрен төзү;

– юлларда иминлек өчен һәр гражданның шәхси жаваплылыгы принцибын формалаштыруга юнәлдерелгән юл хэрэкетендә катнашучыларга мәгълүмати йогынты ясау;

– балалар һәм мәктәп укучылары катнашында гавами чаралар үткөрү, аварияләрне кисәтүгә һәм профилактикалауга юнәлдерелгән пропаганда материалларын бастырып чыгару, халык арасында яктылыкны кире кайтара торган элементлар киюне популярлаштыру.

«БЕЗНЕҢ ИШЕГАЛДЫ» ҺӘМ «УҢАЙЛЫ ШӘҺӘР МОХИТЕ ФОРМАЛАШТЫРУ» ПРОГРАММАЛАРЫ

2020 елдан башлап район территориясендә «Безнең ишегалды» республика программасы гамэлгө ашырыла, аның максаты

–халыкның теләкләрен һәм тәкъдимнәрен исәпкә алып, күпфатирлы йортларның ишегалларын ремонтлау. Квартал эчендәге юллар һәм тротуарлар норматив хәлгә китерелә, балалар һәм спорт уен комплекслары, эскәмияләр, урналар урнаштырыла, каты көнкүреш калдыклары өчен мәйданчыклар оештырыла, урамнарны яктырту челтәрләре төзелә.

5 ел эчендә 300 йорт төзекләндерелде, шул исәптән 36 ишегалды 2024 елда төзекләндерелде, шуларның 29 ы шәһәр чигендә, 7 ишегалды авыл торак пунктларында.

«Безнең ишегалды» программасын гамәлгә ашыру ағымдагы елда да давам итәчәк, 73 йортны (27 – шәһәрдә, 24 – районда) төзекләндерү планлаштырыла.

2024 елда «Уңайлы шәһәр мохитен формалаштыру» федераль проекты чаралары кысаларында башкарылды:

- Риза Фәхретдин ур. бульварны төзекләндерү, 4 чират (8 млн сум);
- Бигәш урамында спорт-кинология комплексы төзү (38 млн сум);
- Өлмәт сусаклагычы яр буйларын төзекләндерү, 2 һәм 3 чират, пляж зоналарын һәм Экопарканы төзекләндерү (298 млн сум). Бүгенге көндә шарлавыклы буаларның VII чиратын төзекләндерү эшләрен башлау өчен инженерлык челтәрләрен күчерү эшләре алып барыла.

ТОРАК-КОММУНАЛЬ ХУЖАЛЫК

Торак-коммуналь хужалык өлкәсен 15 идарәче компания һәм 12 торак милекчеләре ширкәте тәшкил итә, алар 1035 күпфатирлы йортка хезмәт күрсәтә.

Торак-коммуналь хужалык өлкәсе халыкның тормыш сыйфатының мөһим күрсәткече булып кала бирә.

Тармакның төп юнәлеше торак фондын капитал ремонтлау программасы, ул яшәү өчен уңайлы шартлар тәэмин итүгә юнәлдерелгән.

2024 елда 459,78 млн сумнан артык суммага 47 торак йортка капитал ремонт ясалды, шуларның 3 ендә 5 лифт алыштырылды (2023 елда – 45 йорт 415,98 млн.сум, 10 йортта 22 лифт алыштырылган).

Программа гамәлдә булган вакытта 2008 елдан бирле 779 торак йортта 5,8 млрд сумлык капитал ремонт ясалды. 122 меңнән артык кешенең яшәү шартлары яхшыртылды. Фасадны ремонтлау эшләре башкарылган барлык күп фатирлы йортларда металл пыяла ишекләр куелды (2024 елда 24 күпфатирлы йортта фасадларны ремонтлаганда 86 металл пыяла ишекләр куелган).

47 күп катлы йортка капитал ремонт ясаганда, гомуми мәйданы 208,08 мең кв. м булган 8,2 мең кешенең яшәү шартлары яхшыртылды, жылылык, электр белән тәэмин итү, салкын су белән тәэмин итү, түбәләрне, фасадларны ремонтлау, лифт жиһазларын алыштыру эшләре башкарылды.

Өченче ел рәттән, эксперимент тәртибендә, Татарстан Республикасы буенча дүрт күпфатирлы йорт фасадында Пушкин ур., 52 йорт, Ленин ур., 30а йорт, Белоглазов ур., 115 йорт, Кәләй станциясе, Гагарин ур., 50 йортта капитал ремонт үткәргәндә «Термолэнд» яңа буынын жылыту системасы кулланылды.

2025 елның кыска сроклы планына 48 күпфатирлы йорт ремонтты кертелгән.

Торак-коммуналь хужалык өлкәсендә мөһим күрсәткечләрнең берсе – халыкның торак-коммуналь хезмәтләр өчен түләүләренә жыю дәрәжәсе. Өлеге күрсәткеч 99,7% тәшкил итә, Татарстан Республикасы буенча уртача күрсәткеч – 99,3%.

Торак-коммуналь хужалык эшчәнлегендә катнашашучыларның претензия – эзләү эше нәтижәсендә ресурслар белән тәэмин итүче оешмаларның вакыты чыккан дебитор бурычы сизелерлек кимеде. ИК һәм ТСЖның РСО алдында вакыты чыккан

гомуми бурычы 01.01.2024 елга 760,7 млн сум тәшкил итте, 01.01.2025 ел торышы буенча бурыч 18,7 млн сумга кимеде һәм 742 млн сум тәшкил итте.

2022 елдан ресурслар белән тәмин итүче оешмалар (PCO), «Татнефть» ГАЖ, ФССП вәкилләре катнашында баланс комиссиясе эшли, анда ай саен идарәче компанияләрнең PCO алдындагы бурычларын киметү буенча чаралары һәм халыктан ТКХ өчен бурычларны түләтү буенча чаралар карала.

2025 елның 1 гыйнварына 15 мең сумнан артык бурычы булган 2635 шәхси сәхәттә 282,2 млн сумлык бурыч исәпләнә. Суд приставларында 123 млн сумлык 1616 башкарма производство бар, яқынча 160 млн сум эш процесында.

2024 елда суд приставларынан кәргән акча 20 млн сум тәшкил итте (ай саен уртача 1,7 млн сум). Средствалар срогы чыккан дебиторлык бурычларын каплау хисабына PCO сәхәтларына керә.

Бер елда 837,6 мең м3 (108,5 т) товар-көнкүреш калдыклары чыгарылды.

Шәһәрдә яшәүчеләрнең мәнфәгатьләрен кайгыртып, торак-коммуналь хужалык өлкәсендәге мәсьәләләренә уңайлы һәм тиз хәл итү өчен «Ачык Әлмәт» хезмәтенең мәгълүмати-аналитик системасы эшли. Система гәмәлдә булган чорда идарәче компанияләр һәм подряд оешмалары тарафыннан 60 000нән артык гариза үтәлдә, шулардан: 2017 елда – 5375, 2018 елда – 4407, 2019 елда – 9064, 2020 елда – 8571, 2021 елда – 9051, 2022 елда – 10 248, 2023 елда – 7944, 2024 елда – 7094.

«Татнефть» ГАЖ грантлар конкурсы кысасында «Йортсыз хайваннарға ярдәм күрсәтү берләшмәсе (приют) формалаштыру» юнәлешендә социаль әһәмиятле инициативаларны гәмәлгә ашыруға 10 млн сумлык грант алынды. Алынган акчаларға кинология үзәге өчен жиһазлар сатып алынды, йортсыз хайваннарны аулауга финанслар стерилизация ясау, йорт һәм йортсыз хайваннарны кастрацияләү, микрочиплар һәм биркалар сатып алуға юнәлдерелдә.

«Татнефть» ГАЖ грантлары конкурслары кысаларында «Территорияләренә үстерү» юнәлешендә «Балалар ишегалды мәйданчыкларын урнаштыру» программасы кысаларында 5 млн сумлык грант алынды. Бу акчаларға шәһәрнең күпфатирлы йортлары ишегалларында кече архитектура формалары урнаштырылды.

2025 елда торак-коммуналь хужалык өлкәсендә өстенлекле бурычлар итеп билгеләнде:

– күпфатирлы торак йортларға капитал ремонт ясау программасын гәмәлгә ашыру;

– «Безнең ишегалды» республика программасын гәмәлгә ашыру;

– Әлмәт шәһәре территориясендә йортсыз хайваннарны тоткарлау бергәлеген (приютын) булдыру (йорт хайваннарына карата культураны үстерү объектлары комплексы);

– Күмү урыннарын цифрлаштыру;

– «Күчмә хезмәткәрләренә контрольдә тоту сервисы» программа комплексын гәмәлгә ашыру, ул күчмә хезмәткәрләренә урнашуын контрольдә тоту һәм аларның жирлекнең ин-терактив картасында булуларын мониторинглау, билгеләнгән оешмалар, башкаручылар, эш төрләре, өстенлекләр, контрактлар буенча биремнәр үтәлешен мониторинглау кебек бурычларны хәл итүне тәмин итәчәк;

– капитал төзелеш объектларына техник күзәтчелек уздыру өчен чит оешмаларны жәлеп итү;

– Әлмәт шәһәрендә шәһәр хужалыгына хезмәт күрсәтү процесслары белән идарә итүнең цифрлы платформасын кертү.

ТЕРРИТОРИАЛЬ ИЖТИМАГЫЙ ҮЗИДАРӘ

Шөһәр территориясендә 36 территориаль иҗтимагый үзидарә (ТОС) халык белән актив эш алып бара.

Муниципалитет җитәкчелеге, шөһәр хезмәтләре җитәкчеләре катнашында ТОСларнең еллык хисап җыелышлары халык белән ныклы элементне ныгытуга ярдәм итә. Хисап җыелышларында ТОСнең еллык эшенә йомгак ясала, эш планнары раслана, оештыру карарлары кабул ителә.

Шөһәр Башкарма комитеты җитәкчесе ТОС рәисләре белән атна саен эшлекле очрашулары үткәрә. Нәтиҗәлә эшне җайга салу, актуаль мәсьәләләргә оператив хәл итү өчен идарәче компанияләр, ресурслар белән тәэмин итүче оешмалар катнашында популяр мессенджерларда төркемнәр, чатлар булдырылды, анда һәркем фото-, видеоматериал җибәрә ала.

2015 елдан территорияләргә төзекләндерүгә һәм ТОСлар өчен устав максатларына туры китереп, гражданның үзләре һәм тулаем шөһәр мәнфәгатьләрендә чаралар үткөрүгә өстәмә акчалар җәлеп итү мөмкинлеген барлыкка килде. «Татарстан Республикасы елның иң яхшы территориаль иҗтимагый үзидарәсе» республика конкурсында актив катнашып, ТОС рәисләре һәм активы социаль проектларны, территорияләргә төзекләндерү чараларын гамәлгә ашыру өчен грантлар оталар.

2023 ел нәтиҗәләре буенча 19 ТОС 10,1 млн сумлык грантлар отты.

Өлеге акчаларга спорт җиһазлары һәм кече архитектура формалары урнаштырылды.

2024 ел йомгаклары буенча 18 ТОС конкурста катнашу өчен гариза бирде.

Янгыннарны кисәтү өчен күп балалы гаиләләргә һәм социаль куркыныч хәлдә булган гражданның яшәү урыннарына рейдлар үткәрелә. Рейдлар барышында шәхси йортларда һәм ачык территорияләрдә янгыннарны кисәтү буенча халык белән профилактик эш алып барыла, янгын куркыныч-сызлыгы кагыйдәләре, һәр йортта беренчел янгын сүндерү чаралары булу кирәклегенә ту-рында буклетлар һәм белешмәләр таратыла. Хисап елында түләүсез 200 янгынны кисәтү җайланмасы урнаштырылды.

ЭКОЛОГИЯ ҺӘМ ТАБИГАТТӨН ФАЙДАЛАНУ

Экологик иминлекне тәэмин итү, социаль-иқтисадый үсеш, әйләнә-тирә мохит сыйфаты һәм табигать ресурсларын саклау арасында баланс саклау максатларында Әлмәт районында табигатьне саклау чаралары комплексы гамәлгә ашырыла.

9 ел дәвамында район санитар-экологик икеайлык һәм «Эко ЯЗ» республика конкурсы йомгаклары буенча призлы урыннар ала.

Быел территорияләргә чистарту буенча барлыгы 55тән артык өмә үткәрелде. Каты көнкүреш калдыклары полигонына 33 мең кубометр чүп чыгарылды. «ТР Экокартасы» ГИС системасында 451 чүплек бетерелгән.

«Халык контроле» һәм «Мәктәп экопатруле» системалары аша 414 чүплекләр кертелде һәм бетерелде.

Ел саен үткәрелә торган «Мәктәп экопатруле» республика конкурсында шөһәрнең өч укучысы җиңүче булдылар һәм Татарстан Экология һәм табигый байлыklar министрлыгының кыйммәтле призлары белән бүләкләнде.

«Экология» милли проектына ярдәм йөзеннән ТР Экология һәм табигый байлыklar министрлыгы тарафыннан ел саен үткәрелә торган «ЭКОлидер-2024» республика конкурсында Әлмәт районы «Муниципаль берәмлекләр территориясендә әйләнә-тирә мохитне саклау өлкәсендәге казанышлары өчен» номинациясендә 3 нче урынны алды.

Өлмәт районы 2022 елда «Татнефть» хәйрия фондының «Экотуризм. Дала Зәе елгасы буйлап сплав оештыру» грантында жиңүче булды. 2024 елда грант кысаларында «Дала Зәе» елгасы буйлап сплав оештыру эшләре дәвам итте. Экологик культураны формалаштыру һәм экологик туризмны популярлаштыру максатыннан 12 сплав оештырылды.

Экологик сәясәтнең өстенлекле юнәлешләреннән берсе булып халыкның экологик культурасын формалаштыру тора. Халыкны табигатьне саклау эшчәнлегенә жәлеп итүдә табигатьне саклау акцияләре уздыру сизелерлек роль уйный. Район территориясендә 2024 елда «Урман утырту көне», «Татарстанның чиста урманнары», «Россия суы», «Экодиктант» республика акцияләре уздырылды.

«Россия суы» акциясендә 10 415 кеше катнашты. Шәһәр һәм районның су объектларының яр бие полосасыннан 1100 куб метр чүп-чар жыеп алынды һәм чыгарылды. 28 Чишмә, 8 буа чистартылды.

Ел саен үткәрелә торган «Агачны бергә коткарык» акциясе кысаларында шәһәр халкына 20 меңнән артык агач үсентесе таратылды. 45 тонна макулатура, 300 кг эшкәртелде батарея, 80 кг пластик шешә (ПЭТ) жыелды.

2024 елда шәһәрдә һәм районда яшелләндерү дәрәжәсен арттыру максатыннан 20 269 агач утыртылды, шулардан:

–219 эре үлчәмле агач һәм 1050 куак, күпъяллык үсемлекләр – 2000 данә;

–Урманчылык жирләрендә 17 000 хыслы агач үсентесе.

Шәһәр территориясендә яшелләндерү эшләре дәвам итә, шул исәптән «Безнең ишегалды» программалары кысаларында.

«Гаилә елы» уңаеннан шәһәр халкы белән берлектә «Көнбатыш капка» бульварында 62 агач утыртылды, һәр агачка аны утырткан гаилә фамилиясе язылган истәлек тактасы куелды. 1269 данә эре агач утыртылды. Куаклар һәм агачлар утырту эшләрен киләсе елда да дәвам итү планлаштырыла.

Район территориясендә экологик иминлекне тәэмин итүнең төп ысулларынан берсе-төзекләндерү өлкәсендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыру.

Төзекләндерү өлкәсендәге контроль эшчәнлек кысаларында хисап чорында административ комиссиянең 42 утырышы уздырылды, аларда 1 162 400 сумлык административ хокук бозулар турында 908 беркетмә төзелде һәм каралды, шулардан:

–ТР КоАПның «Урам сәүдәсен оештыру тәртибен бозу» 3.2 маддәсе буенча: 161 беркетмә, 421 500 сумлык штраф салынды;

–«Жирлекләр һәм шәһәр округлары территорияләрен төзекләндерүнең муниципаль кагыйдәләрен, калдыклар белән эш итүнең муниципаль кагыйдәләрен бозу» Татарстан Республикасы Административ хокук бозулар кодексының 3.6 маддәсе буенча: 669 беркетмә, 596 500 сумлык штраф салынды;

–Татарстан Республикасы Административ хокук бозулар кодексының 3.17 маддәсе буенча «Транспорт чараларын яшелләндерелгән территорияләрдә, балалар һәм спорт майданчыкларында, хайваннар йөртү майданчыкларында, шулай ук йорт яны территориясендә урнашкан хужалык майданчыкларында урнаштыру»: 69 беркетмә, 142 000 сумлык штраф салынды;

–Татарстан Республикасы Административ хокук бозулар кодексының «Билетсыз йөрү» 5.1 маддәсе буенча: 9 беркетмә, 2 400 сумлык штраф салынды.

2025 елга әйләнә-тирә мохитне саклау өлкәсендә өстенлекле юнәлешләр итеп билгеләнде:

–«Яшел утыртмаларның торышы» критерие буенча индексны арттыру максатыннан шәһәрне яшелләндерү;

–Өлмәт муниципаль районында яшәүчеләрне экологик тәрбияләү өчен экологик агарту чаралары үткөрү;

- санкцияланмәгән чүпләкләрне бетерү;
- Өлмәт муниципаль районы территориясендә чисталыкны саклау өчен өмәләр үткөрү санын арттыру;
- калдыкларны селектив жыюны алга таба эшкөртүне үстерү.

АВЫЛ ХУЖАЛЫГЫ

Өлмәт муниципаль районы территориясендә 86 авыл хужалыгы товар житештерүчесе, 1 акционерлык жәмгыяте, 20 жаваплылыгы чикләнгән жәмгыять, төрле милек рәвешләрәндәге 65 крестьян (фермер) хужа- лыгы эшчәнлек алып бара. Районның гомуми сөрүлек мөйданы 83 мең гектардан артык.

2024 елда районның агросәнәгать комплексы тарафыннан 40,3 мең га бөртекле һәм кузаклы культуралар, техник культуралар –11,8 мең га, азык культуралары – 12,4 мең га чәчелгән агымдагы елда уңдырышлылык – 26,3 ц/га тулаем ашлык жыеп алу 107,1 мең тонна.

Авыл хужалыгы продукциясенәң тулаем күләме барлык категорияләрдә 1 млрд 658 млн сум тәшкил итте. Авыл хужалыгы продукциясен сатудан аччалата табыш 1 млрд 460 млн сум, 2023 елга карата 86%. АПК хезмәткәрләренәң уртача айлык хезмәт хақы 71 700 сум, 2023 елга карата 127%.

Комбайнчыларның һәм механизаторлар- ның абруен күтәрү максатында район бюджетыннан алдынгыларыбызны бүлөкләү өчен финанс средстволары бүлеп бирелде.

2024 елда Татарстан Республикасы Авыл хужалыгы һәм азык-төлек министрлыгы тарафыннан районның авыл хужалыгы товар житештерүчеләренә ярдәмгә федераль һәм республика бюджетларыннан 354,9 млн сумнан артык дәүләт ярдәме бүлеп бирелде.

Шулай ук муниципаль районның агросәнәгать комплексында авыл хужалыгы техникасы паркын яңарту буенча да нәтижәле эш алып барыла, 2024 елда авыл хужалыгы оешмалары тарафыннан 136 млн сумлык 37 бер. техника сатып алынды.

Районның авыл хужалыгы оешмаларында һәм крестьян-фермер хужалыкларында 5127 баш эре мөгезле терлек бар, шулардан 2028 баш савым сыеры.

Терлек ите житештерү 1008 тонна тәшкил итте, 2023 елга карата 102%. Кош ите житештерү 1241 ц., 2023 белән чагыштырганда үсеш 267%.

Район буенча тулаем савым 14868 тонна тәшкил итте (2023 елга карата 101%). Бер сыердан уртача савым – 8560 кг, 108%.

Район кышкы чорда терлек азыгы белән тулысынча тәэмин ителгән, быел 45 мең 810 тонна терлек азыгы эзерләнгән, 1 шартлы баш терлеккә 34 центнер азык берәмлеге эзерләнде.

Районда шулай ук барлык төр авыл хужалыгы хайваннарын идентификацияләү буенча да актив эш алып барыла. Эре (мөгезле) терлекләренәң гомуми баш саныннан 100% ы идентификацияләнде һәм «Хорриот» программасына кертелде.

Игенчелек тармагының нәтижәлелеген күтәрү өчен, кәгазь буенча туклану аша уңыш формалаштыру процессына идарә итү иң нәтижәле чараларның берсе булып тора. Шуңа бәйле рәвештә районда «Союз-Агро» ЖЧЖендә һәм «Ярыш» ЖЧЖендә эретү узеллары бар.

2025 ел уңышы өчен, көзгә культураларны исәпкә алып, хужалыклар тарафыннан гыйнвар аена 1 га чөчүлек мөйданына 27,1 кг минераль ашлама тупланды һәм кертелде.

Соңғы 5 елда АПК өлкәсендә төрле инвестиция проектлары гамәлгә ашырылды:

Н.Е. Токарликов ис. хужалыкта, инвесторы «СМП-Нефтегаз» булган заманча югары технологияле терлекчелек комплексы эшен дәвам итә, анда 900 баштан артык югары продуктивлы нәселле терлек асрала һәм ул цифрлаштыру буенча сынау хужалыгы булып тора. Монда көтү белән идарә итү буенча M-complex программасы кулланыла, бу уңышлы орлыкландыру процентын 35 тән 60% ка кадәр арттырырга мөмкинлек бирде. Бу хужалыкта 31 мең тоннадан артык сөт са- выла, 1 сыердан 33,6 кг. Сөт житештерү рейтингы буенча Н.Е. Токарликов исемендәге АЖ республиканың авыл хужалыгы предприятиеләре арасында беренче унлыкка керде

– сарыкчылык һәм ит терлекчелеге өлкәсендә фермер Алексей Заикин үз эшчәнлеген уңышлы алып бара. Хужалыкны үстерү планы-сарыклар санын 5 мең башка житкерү, сарыкчылык комплексын төзүнең инвестиция проектын гамәлгә ашыру.

– «Агростартап» программасы буенча фермерлар Пукачев, Дәүләтов, Хамроев грант оттылар. Алынган грантлар суммасы якинча 11 млн сум тәшкил итте.

Районда республика программаларында катнашу өчен фермер хужалыкларын жәлеп итү буенча эш дәвам итә.

Якташыбыз, Юдин Александр, махсус хәрби операциядә катнашып, яраланганнан соң өенә кайтты. Аның үз жире бар, һәм ул үз эшен авыл хужалыгы юнәлешендә үстерергә тели.

Өлмәт администрациясе аның инициативасын хуплый һәм барлык кирәкле ярдәмне күрсәтергә әзер. Без илебезне яклаучыларга ярдәм итүнең һәм аларның проектларын үстерү өчен мөмкинлекләр бирүнең никадәр мөһим булуын аңлыйбыз. Быел ул «Агростартап» программасы буенча республика конкурсында катнашчак. Якин арада аның бизнес-идеяләрен уңышлы эшләтеп жибәрү өчен барлык кирәкле шартларны тәэмин итү өчен ветеранга грант рәсмиләштерү өстендә эш алып барыла.

– 2024 елда Абдуллин М.З. КФХ гаилә фермасын үстерү проекты буенча 15 млн 607 мең сум күләмендә грант алды. Бүгенге көнгә йомырка салучы тавыклар саны 40 000 баш тәшкил итә, йомырка житештерүнең еллык күләме 7,5 млн данәгә житә. 2024 елда Абдуллин М.З. ИП «Росагролизинг» АЖ линиясе буенча суммасы 55 млн сумнан артык техника алды.

Районда «Авил», «Новоникольский», «Авилны торгызу», «МТС», «Агропартнер» авыл хужалыгы кооперативлары эшли.

Узган ел «Авилны торгызу» АХКсы «Авил туристлык комплексы» проекты белән 10 млн сумлык «Агротуризм» федераль гранты отты. Әлеге кооперативта 3800 тонна сыйдырышлы яшелчә саклагыч һәм жиләк-жимеш саклагыч файдалануга тапшырылды. Шулай ук 2024 елда 5800 м² майданда арка тибын- дагы яшелчәсаклагыч һәм 1000 м² тирәнтен эшкәртү цехы төзү эшләре башланды.

2024 ел дәвамында безнең район халкы өчен үзләре житештергән авыл хужалыгы продукциясен сату буенча алты фермер кибете ачылды.

Казан дәүләт ветеринария медицинасы академиясе юлламасы буенча, Макеев Николай Александрович һәм Мазнева Александра Владимировна 2020 елда житештерү практикасын узу өчен Н.Е. Токарликов ис. АЖ килделәр. Югары белем турында диплом алганнан соң, бүгенге көнгә кадәр алар Н.Е. Токарликов ис. хужалыкта ветеринария табибы һәм зоотехник вазыйфасында эшлиләр. 2022 елдан 2024 елга кадәр Татарстан Республикасы Авыл хужалыгы һәм азык-төлек министрлыгы линиясе буенча Макеев Н. А. һәм Мазнева А. В. Агросәнәгать комплексының яшь хезмәткәрләре арасында «һөнәре буенча иң яхшы» республика

һөнәри осталык конкурсында катнаштылар, алар республика буенча беренче урыннарны алдылар һәм акчалата сертификатлар белән бүлөкләнде.

Узган ел әлеге конкурста жиңүчеләр Төркия Республикасының алдынгы хужалык-ларында булдылар, анда чит ил коллегалары белән тәҗрибә уртаклаштылар, үз фикерләре һәм идеяләре белән уртаклаштылар.

2025 елга бурычлар:

– Әлмәт муниципаль районында «АПҚда кадрлар» федераль проектының гамәлгә ашыру кысаларында «Азык-төлек куркынычсызлыгын технологик тәэмин итү» милли проектының гамәлгә ашыру кысаларында агымдагы елда «Ярыш» ЖЧЖ инвесторы булган «Гадррахман урта гомуми белем бирү мәктәбе» муниципаль бюджет гомуми белем бирү учреждениесендә агротехнологик сыйныф ачу проекты гамәлгә ашырыла. «Агроинженерия» агроклассының юнәлеше (үсемлекчелек, механизация);

– терлекчелек өлкәсендә цифрлаштыруны Н.Е. Токарликов ис. АЖ үрнәгендә кертү, терлекчелек продукциясен житештерүне 5%ка арттыру;

– орлык материалын яңарту, минераль ашламалар туплау һәм яфрак аша комплекслы ашламалар белән тукландыру исәбенә үсемлекчелек продукциясен житештерүне 10%ка арттыру;

– файдаланылмый торган авыл хужалыгы җирләрен әйләнешкә кертү буенча көчәйтелгән эш башкару.

АВЫЛ ЖИРЛЕКЛӘРЕ ТЕРРИТОРИЯЛӘРЕН ҮСТЕРҮ

Районның авыл территорияләрен үстерү өчен тиешле шартлар тудырыла. Безнең республика житәкчелеге ярдәмендә авыл территорияләрен алга таба социаль-икътти садый үстерүгә юнәлдерелгән программалар эшләвен дәвам итә.

2024 елда халыкка медицина-санитария ярдәмен модернизацияләү программасы кысаларында Ерак Ивановка авылында блок-модульле фельдшер- акушерлык пункты төзелде. Ямаш, Салкын Алан, Нагорное, Иске Михайловка торак пунктларында ФАПларга, Елховойда табиб амбулаториясенә ремонт ясалды.

Республика программасы кысаларында 2024 елда Түбән Абдул һәм Ямаш авылларында мәдәният йортлары биналарын ремонтлау төгәлләнде.

Юл-урам челтәрен норматив хәлгә китерү республика программасы кысаларында 2024 елда 7 җирлектә (Ямаш, Колшәрип, Яңа Нәдер, Баграж-Никольский, Урман-Кәләй, Миңнебай, Кәләй) ВКПСтан 4,4 км юл төзелде, 2023 елда – 6,5 км.

2024 елда шулай ук граждандарга үзара салым программасы буенча 18 торак пунктта 3,1 км озынлыктагы вак таштан юллар төзүгә 29 млн сумнан артык акча тотылды. 2025 елга 8 авыл җирлегендә 4,8 км озынлыктагы (Югары Мактама, Урман-Кәләй, Миңнебай, Рус Акташы, Борискино, Иске Суркино, Колшәрип, Кузайкино) юл төзү каралган.

2024 елда шулай ук урам яктырту челтәрләрен торгызу кысаларында СИПта

21 км чыбыкны алыштыру, 350 яктырткыч урнаштыру һәм 15 торак пунктта урам як-тырту белән идарә итүнең 12 шкафы (Иске Михайловка, Гөлбакча, Болгар-2, Ирекле, Миңнебай, Болгар-1, Яңа Кәшер, Ямаш, Кәләй, Васильевка, Илтән-Бута, Яңа Чишмә, Чупай, Колшәрип, Яңа Елань) башкарылды.

Граждандарның үзара салымы акчасына районның 6 торак пунктында урамнарны яктыртуны норматив халәткә китерүдә 2,7 млн сумлык эш башкарылды. 2025 елда республика программасы кысаларында 381 яктырткыч урнаштыру, урамнарны яктырту белән идарә итүнең 3 шкафы һәм 15 торак пунктта 10 км бишенче чыбык монтажлау планлаштырыла (Колшәрип, Добромыш, Яңа

Никольский, Габдрахман, Аппаково, Югары Акташ, Сабанчы, Яңа Көшер, Яңа Чишмә, Кузай, Мәмәт, Чупай, Миңнебай авылы, Иске Суркино, Миңнебай ст).

Безнең районда 98 торак пункт бар, аларның 76сында үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү оештырылган. 430 км суүткәргеч, 115 чыганак, шулардан 71 скважина, 44 чишмә каптажы. Суүткәргечләрнең 65% тан артыгы тузган.

Үзара салым акчаларына 2024 елда су белән тәэмин итү системаларын ремонтлау һәм су белән тәэмин итү чыганакларын төзекләндерү буенча 12,3 млн сумнан артык күләмдә эшләр башкарылды.

Республика ярдәме белән районыбызның 4 җирлеге (Аппак, Урман-Көләй, Мәмәт, Яңа Нәдер) тракторлар сатып алды. Тракторлар җирлекләргә җәйге һәм кышкы чорда торак пунктларның юлларына мөстәкыйль хезмәт күрсәтергә, шулай ук экологик өмәләр вакытында чүп җыюны һәм чыгаруны оештырырга мөмкинлек бирә.

2021 елдан социаль инвестицияләрнең нәтижәләгән арттыру максатларында «Татнефть» ГАҖ 4 өстенлекле юнәлеш буенча грантлар конкурсы үткәрә: мәгариф, сәламәтлек саклау, территорияләрне үстерү һәм мәдәният. 2024 елда 2 җирлек «Территория үсеше» номинациясендә җиңүче булды. Алар су башнялары сатып ала, скважиналар бораулый, суүткәргеч торбаларны алыштыру эшләрен башкара алдылар. 2024 елның ноябрендә узган конкурс йомгаклары буенча Ямаш һәм Елховой авыл җирлекләре «Чишмәләрне төзекләндерү», Түбән Мактама «Территорияләрне яшелләндерү, иҗтимагый киңлекләр булдыру» номинациясендә җиңү яуладылар. Чишмәләрне төзекләндерү һәм җәмәгать урыннарын оештыру эшләре ағымдагы елга планлаштырылган.

2021 елдан район җирлекләрендә «Безнең ишегалды» республика программасы гамәлгә ашырыла башлады. 2024 елда Түбән Мактама бистәсе һәм Борискино авылында күп фатирлы йортлар янындагы ишегаллары төзекләндерелде. Ишегалларына асфальт җәелде, контейнер, кер һәм балалар мейданчыклары, шулай ук эскәмияләр һәм урналар урнаштырылды.

Гражданның үзара салымы темасы безнең район өчен бик актуаль, һәм 2014 елдан башлап район җирлекләрендә гражданны җыеннары үткәрелә. Халыкның җыелган һәр сумына республика бюджеты өстәмә рәвештә тагын дүрт сум бүлеп бирә һәм җыелган акчалар җирлекләрдәге төрле проектларны финанслауга юнәлтелә. Әлеге программа авыл халкының гражданнык активлыгын арттыруга юнәлдерелгән һәм җирлекләребезнең актуаль мәсьәләләрен хәл итү өчен мөмкинлекләр бирә.

Үзара салым программасы уртақ финанслау программасы булганлыктан, халык һәм республика бюджеты акчаларын исәпкә алып, 2014 елдан башлап ел саен 25–70 миллион сум үзләштерәбез. Әлеге программа гамәлдә булган чорда Әлмәт районы 290 миллион сумнан артык акча җәлеп итте.

2024 елда 11 авыл җирлегендә (Бута, Баграж-Никольский, Васильево, Югары Акташ, Елховой, Көләй, Ерсубайкино, Кичүчат, Кузайкино, Миңнебай, Сәрән авылы) 100% акча җыю тәэмин ителде. Акчалар гражданны җыенында билгеләнгән сорауларга тотыла. 2024 елның ноябрендә узган чираттагы гражданны җыеннарында су белән тәэмин итү системаларын ремонтлау һәм юллар төзү мәсьәләләренә өстенлек бирелде.

Җирле үзидарә органнарының төп бурычларынан берсе – авылда эшлекле активлыкны арттыру һәм эшмәкәрлекне үстерү. Шәхси ярдәмче хужалыкларга ярдәм итү максатында сәт терлекчеләге белән шөгыйльәнүче шәхси ярдәмче хужалыкларга ярдәм итү буенча республика программасы эшли. 2018 елдан әлеге программа кысаларында 18 кече ферма төзелде (Кичү, Нагорный, Бишмунча, Илтән-Бута, Кама – Исмәгыйль, Яңа Елань, Яңа Көшер, Яңа Нәдер, Мәмәт, Сөләй, Ямаш, Ямаши). Татарстан Республикасы бюджетынан программада катнашучыларга 5

млн 400 мең сум түлөндө. Моннан тыш, 2023 елда савым сыерлары тотучы шәхси ярдәмче хужалыкларга ярдәм итү буенча өч еллык муниципаль программа кабул ителде, аның кысаларында халыкка азык, саву жайланмалары һәм таналар сатып алу чыгымнарының бер өлөшөн каплау күздө тотыла. Программаның арадаш йомгаклары буенча эре мөгезле терлекләр саны артты.

Агымдагы елда эшчәнлекнең өстенлекле юнөлешләрә булып кала:

- авыл халкын сыйфатлы эчәр су белән тәэмин итү чараларын үткөрү;
- торак пунктлар эчендә юллар төзү;
- гражданның үзара салым акчаларын үз вакытында үзләштерү;
- авыл халкының эшлекле активлыгын арттыру һәм авылда кече хужалыкларны үстерү программаларында катнашучылар санын арттыру.

СƏЛАМƏТЛЕК САКЛАУ

Сәламәтлек саклауның төп максаты – гражданның югары сыйфатлы түлөүсез медицина ярдәме белән тәэмин итү юлы белән халыкның үлем күрсәткече үсешен булдырмау.

Медицина учреждениеләрнең алга киткән чөлтәрә районның аерым үзгәчәгә булып тора, бу халыкка туган шәһәрәндә беренчел, махсулаштырылган һәм югары технологияле медицина ярдәмен алырга мөмкинлек бирә.

Бүгәнгә көндә Әлмәт МР сәламәтлек саклау учреждениеләрә 173 136 кешегә хезмәт күрсәтә, шулардан 131 562 кеше шәһәрәдә, 41 574 авылда яши.

Районда 7 дөүләт автономияле медицина учреждениесе, 7 республика сәламәтлек саклау учреждениесе филиалы бар. Беренчел медицина ярдәменнән файдалану мөмкинлегә 50 ФАП, гомуми практика табибы һәм педиатрның жиде офисы, алты табиб амбулаториясе һәм ике участок хастаханәсе эше белән тәэмин ителә.

Баграж-Никольскийда ФАП ябык, бина авария хәлендә, халык 6 км ераклыкта урнашкан Ерак Ивановка ФАПына беркетелгән. Медицина учреждениеләрәндә 2971 медицина хезмәткәрә эшли, шуларның 637се-табиблар, 2045е – урта медицина персоналлы, 289ы-кече медицина персоналлы.

Табибларга – яшь белгечләргә социаль ярдәм күрсәтү программасы буенча Татарстан Республикасы дөүләт программасының «Сәламәтлек саклау системасын кадрлар белән тәэмин итү» ярдәмче программасы кысаларында 2024 елда 23 яшь белгеч эшкә урнаштырылды: 3 нче АГП – 4 кеше, АДГБ – 11 кеше, АСП – 2 кеше, АЦРБ – 6 кеше.

Районда 3 берәмлектән торган күчмә медицина комплекслары эшли: мобиль поликлиника, мобиль флюорография комплексы, «Флюомамм». Комплекслар башлыча үзәк район хастаханәсеннән ерак урнашкан авылларда яшәүчеләргә медицина ярдәме күрсәтүне якынайту өчен каралган. Күчмә комплекслар бригадалары Татарстан Республикасының көньяк-көнчыгышындагы 5 районда эшли. 2024 елда 23 061 кабул итү һәм хезмәт күрсәтү башкарылды.

Өлкәннәргә паллиатив ярдәм күрсәтү программасы буенча, 2024 елда 321 паллиатив пациентка 3225 тапкыр ярдәм күрсәтелде. Паллиатив ярдәм шулай ук Актас участок хастаханәсенә тәүлек бугә эшли торган 20 паллиатив койкалы стационары шартларында күрсәтелә. 2024 елда 59 пациентка стационар паллиатив медицина ярдәме күрсәтелде.

2024 елда СВО да катнашкан 72 кешегә медицина ярдәме күрсәтелде.

Бер медицина-психология консультациясе кабинеты эшли. 2024 елда медицина психологлары тарафыннан 6 катнашучыга аларның 27 гаилә әгъзасына һәм һәлак булучыларның гаиләләрәнә, шул исәптән 2 балага консультацияләр бирелде.

1 нче поликлиника бинасына капитал ремонт ясалды.

Авил сәламәтлек саклау учреждениеләрен модернизацияләү дәвам итте, шулай ук капитал ремонт ясалды:

- Ямаш авылы табиблык амбулаториясе;
- Салкын Алан авылы табиблык амбулаториясе;
- Иске Михайловка авылы, фельдшер- акушерлык пункты;
- Елховой авылы табиблык амбулаториясе.

Ерак Ивановка авылы, Яшьләр ур., 26а йортында фельдшер- акушерлык пункты төзелде. Яңа перинаталь үзәк төзелеше дәвам итә, аның заказчысы – В.Д. Шашин ис. «Татнефть» ГАҖ. Яңа төзелә торган 7 катлы бинанада елына 3000 бала табу мөмкинлеге булчак. Үзәк яңа стандарт буенча эшләчәк, ул «имин һәм сыйфатлы медицина ярдәме күрсәтүне, пациентлар булу һәм табиблар эше өчен максималь уңайлы шартлар тудыруны» күздә тотта.

«Өлмәт үзәк район хастаханәсе» Өлмәт шәһәре, Төзүчеләр проспекты, 30/1 йорт адресы буенча урнашкан стационар бинасына капитал ремонт ясау дәвам итә.

Хроник йогышлы булмаган авыруларны профилактикалау һәм ачыклау факторларын белү өчен өлкән яшьтәге халыкның аерым төркемнәренә диспансеризация һәм профилактик медицина тикшерүе үткәрелә. 2024 елда 82 835 кеше каралырга тиеш булган, 75 594 кеше каралды, бу 91,3%.

2024 елның гыйнвар–декабрь айларында Өлмәт районында 1824 кеше туган, 2285 кеше үлгән. Табигый кимү – 461 кеше.

Туучылар саны – 1000 кешегә 8,6.

Үлүчеләр саны – 1000 кешегә 10,8.

1 урын – кан әйләнеше авырулары,

2 урын – яңа шеш барлыкка килү,

3 урын – тышкы сәбәпләр,

4 урын – ашкайнату органнары авырулары,

5 урын – сулыш органнары авырулары. 2024 елда югары технологияле медици

на ярдәме күрсәтүгә дәүләт заказы кысаларында:

Йөрәк-кан тамырлары хирургиясе:

– коронаро-ангиография-3097 кеше,

– коронар артерияләргә стентлау – 1037 кеше;

– электрокардиостимулятор имплантациясе – 148 кеше;

– ЭФИ, РЧА йөрәккә өстәмә юллары – 91 кеше;

– аорто-коронар шунтирование – 174 кеше;

– йөрәк клапаннарын протезлау – 54 кеше;

– магистраль артерияләрдә операцияләр – 59 кеше;

– гибрид операцияләр (EVAR, TAVI) – 11 кеше;

Ортопедия:

– оча-бот буынын протезлау – 141 кеше;

– тез буынын протезлау – 110;

Нейрохирургия:

– умырткалыкта тотрыклыландыручы операцияләр – 164 кеше;

– ММБДА ишемик инсультларны дөвалауда тромбларны бетерүнең яңа технологиясе кертелде.

Яңа югары технологияле операцияләр хәзер перифериядә яшәүчеләр өчен дә мөмкин. Баш мие артерияләргә эмболиясе (ишемик инсульт) аркасында баш мие инфаркты белән авыручы пациентларга АММБ рентгенохирурглары баш мие артериясеннән локаль эндоваскуляр транс-артериаль тромбэкстракция – махсус инструментлар ярдәмендә тромбларны механик рәвештә алуны башкаралар. Бу хирургик дөвалауның аз травматик ысулы, ул баш мие артериясенең кан агымын тиз

һәм нәтижәле рәвештә тулысынча торгызырга мөмкинлек бирә, инсульт нәтижеләрен сизелерлек киметә һәм пациентның фаразын яхшырта.

Татарстан Республикасының көньяк-көнчыгышында муниципальара югары технологияле медицина ярдәме үзәге буларак Әлмәт районара күппрофильле хастаханәсе үзәк район хастаханәләре белән җитәкчелек итүен дәвам итә.

Кураторлык буенча ДА УЗ «АММБ» га 8 учреждениегә беркетелгән: 3 нче Әлмәт шәһәр поликлиникасы, Әлмәт үзәк район хастаханәсе, Азнакай үзәк район хастаханәсе, Баулы үзәк район хастаханәсе, Бөгелмә үзәк район хастаханәсе, Мөслим үзәк район хастаханәсе, Сарман үзәк район хастаханәсе, Ютазы районы Урыссу үзәк район хастаханәсе. Кураторлыкның төп бурычлары – районнарда медицина ярдәменә сыйфатын һәм һәркем файдалана алырлык булуын арттыру, пациентларны югары махсуслаштырылган медицина ярдәме күрсәтүне нәтижәле маршрутлаштыру. Проект кысаларында йомгаклау медицина советлары, ВКС, куш кичәшмәләре, район үзәк хастаханәсенә Татарстан Республикасы сәламәтлек саклау министры, муниципаль районнар башлыклары, баш табиблар һәм кураторлык учреждениеләренә җаваплы затлары катнашында уза, эшчәнлекнең триггер күрсәткечләре ачыклана, кадрлар белән тәэмин итү мәсьәләләре тикшерелә, район үзәкләрен исәпкә алып, бергәләп комплекслы оештыру чаралары эшләнә.

Кураторлык проекты белән бергә төрле нозологияле пациентларны маршрутлаштыру буенча боерыклар кысаларында беркетелгән 11 район белән хезмәттәшлек итү дәвам итә. Әлмәттә АМБ базасында Казан дәүләт медицина университеты кафедрасы эшли башлады.

Төп максат-дәвалау учреждениесе шартларында «Дәвалау эше» белгечлегенә 6 нчы курс студентларын һәм «Клиник медицина» белгечлеге ординаторларын көндәлек медицина эшчәнлегендә катнашу юлы белән практик әзерләү, шулай ук төбәктә яшә белгечләрне җәлеп итү һәм беркетү. Укучылар практик һөнәри күнекмәләрен АММБның әйдәп баручы белгечләре җитәкчелегендәге бүлекләрдә, шулай ук Әлмәтнең башка медицина учреждениеләрендә эшлиләр.

Татарстан Республикасы Хезмәт, халыкны эш белән тәэмин итү һәм социаль яклау министрлыгы белән берлектә авыл җирендә яшәүче 65 яшьтән өлкәнрәк затларга диспансеризация һәм профилактик медицина тикшерүе уздыруны 1879 кешегә, ягъни бер елга планлаштырылган күрсәткечтән 102,5% ны медицина оешмаларына һәм яшәү урынына кайтару тәэмин ителде.

Стационар ярдәм базасында катлаулы диагностика һәм дәвалау чаралары үткәрелә. Мәсәлән, «АДГБ с ПЦ» ДАССОга алты муниципаль районнан «Анестезиология һәм реанимация» профиле буенча махсуслаштырылган медицина ярдәме күрсәтүне таләп итүче балаларны җибәрәләр.

Яңа туган сабылларны тәрбияләүнең икенче этабын тормышка ашыру өчен учреждениедә яңа туган сабыллар патологиясе бүлеген булдырылды, ул Әлмәт, Сарман, Азнакай, Ютазы районнарына хезмәт күрсәтә.

Педиатрия стационары составында балалар хирургия бүлеген эшли, ул Әлмәт һәм Азнакай районнары балаларына «Балалар хирургиясе» профиле буенча махсуслаштырылган медицина ярдәме күрсәтә.

Бер үк вакытта балалар стационарының педиатрия бүлеген дә бар, ул Әлмәт, Азнакай, Чирмешән районнары балаларына «Педиатрия» профиле буенча шәһәр һәм районның 0 яшьтән 17 яшькә кадәрге балаларына тәүлек буе квалификацияле һәм өлешчә махсуслаштырылган медицина ярдәме күрсәтә.

Хирургия бүлегендә хисап чорында 920 операция, шул исәптән 284 эндоскопик операция ясалды.

2024 елның сентябрәнән хирургия бүлеге шартларында ЛОР койкалар эшли, тонзилэктомия, аденомия, барабан ярысы парацентезы кебек оператив тыкшынулар үткөрелә (2024 елның 3 аенда барлыгы 115 операция).

2024 елның октябрәндә педиатрия стационарында седация астында балаларның тешләрен дөваллау өчен стоматология кабинеты ачылды, барлыгы 16 баланың 85 теше дөваланды, шул исәптән ОМС буенча нерв системасы авырулары (ДЦП, аутизм, эпилепсия) булган 7 бала дөваланды.

2024 елда «Әлмәт стоматология поликлиникасы» ДАССО яңа медицина жиһазлары алуға НСЗ программасын гамәлгә ашыруда катнашты. Galant фирмасының стоматология жайланмасын сатып алуға акча бүлеп бирелде.

2024 елда бюджеттан тыш эшчәнлек акчаларына 4 стоматология жайланмасы сатып алынды. Татарстан Республикасы дәүләт медицина оешмаларының компьютер жиһазларын яңарту өчен «Әлмәт стоматология поликлиникасы» ДАССО 2024 елда АК Барс банкыннан 40 данә компьютер алды.

Табибларга-яшь белгечләргә социаль ярдәм программасы буенча Татарстан Республикасы дәүләт программасының «Сәламәтлек саклау системасын кадрлар белән тәэмин итү» ярдәмче программасы кысаларында 2024 елда поликлиникага 3 табиб урнаштырылды.

«Әлмәт жәмәгать сәламәтлеге үзеге» ДАССО базасында 2024 елда халыкта сәламәт яшәү рәвешенә бербөтен системасын булдыруға юнәлдерелгән чаралар уздырылды. Мәктәпләрдә, югары уку йортларында, колледжларда, сәүдә үзәкләрендә 48 лекция, 23 акция һәм профилактик әңгәмә үткөрелде.

Татарстан Республикасы Рәисе Рөстәм Миңнеханов 2024 елда «Әлмәт ашыгыч медицина ярдәме станциясе» ДАССОга 2 автомобиль тапшырды: УАЗ 128811 В классы, Атлант С классы.

2025 елга бурычлар:

Халыкның түләүсез медицина ярдәменән файдалану мөмкинлеген арттыруға ихтыяҗы арту шартларында (авырулар агымы артуға һәм гражданның реаль керемнәре кимүгә бәйле рәвештә) халыкның үлем очрақларын киметү өчен сәламәтлек саклау ресурслары чикләнгән очракта төп өстенлекләр булып:

–2024 елга һәм 2025 елларга Татарстан Республикасы территориясендә Россия Федерациясе гражданның түләүсез медицина ярдәме күрсәтүнең дәүләт гарантиясе программасында (Министрлар Кабинеты карарлары нигезендә) бөян ителгән дәүләт заказын үтәү юлы белән дөваллау-профилактика учреждениеләрендә һәркем файдалана алырлык амбулатор ярдәм тәэмин итү;

–кадрлар белән тәэмин итү алымнарын һәм медицина персоналын мотивацияләүне камилләштерү;

–сәламәтлек саклауның һәм демографиянең беренчел звеносын модернизацияләү программасы буенча индикатив күрсәткечләргә ирешү;

–белгечләрнең квалификациясе уку туны иң яңа методикаларын кулланып күтәрү;

–эшне түбәндәге юнәлешләр буенча жайга салу: диспансер күзәтүе, диспансерлаштыру һәм өлкәннәргә профилактик тикшерү; сәламәт яшәү рәвешен пропагандалау; хроник авыруларның диспансер төркеме белән эшләү сыйфатын яхшырту; ашыгыч медицина ярдәмен үстерү;

–яман шешләрдән бер еллык үлем күрсәткеченә киметү;

–гражданның өстәмә диспансерлаштыру процессында формалаштырылган сәламәтлек төркемнәре нигезендә пациентны сәламәтлекнең бер төркеменән икенчесенә күчү динамикасы, аларның реабилитацияләүнең индивидуаль программаларын үтәүе;

–социаль имин булмаган тормыш рәвеше алып баручы категориядәге гражданныр белән эшләү буенча Эчке эшләр идарәсе һәм социаль яклау органнары белән уртақ программалар тәзү юлы белән жәрәхәтләрдән, агуланулардан, бәхетсезлек очрақларыннан үлүчеләр санын киметү;

–һезмәткә сәләтле яшьтәге беренчел инвалидлык күрсәткечен тотрыкландыру, шулай ук инвалидларны өләшчә һәм тулысынча реабилитацияләү күрсәткечләрен арттыру буенча чаралар комплексын үткәрү (территориядә «Йөрәк-кан тамырлары авыруларын, шул исәптән артериаль гипертонияне һәм аның катлаулануларын профилактикалау» республика программасын тагын да интенсиврак кертү, бу ахыр чиктә кимүгә китерергә тиеш авыручылар саны, әлеге патологиянең таралуы һәм шуңа бәйлә рәвештә үлүчеләр саны кимү, өлкәннәр ара-сында профилактик тикшерүләрнең артуы);

–15–17 яшьлек балаларның репродуктив сәләмәтлеген саклау максатында профилактик медицина тикшерүләре үткәрүне арттыру;

–ашыгыч һәм кичектергесез медицина ярдәменнән файдалану мөмкинлеген тәэмин итү;

–халык белән профилактик эшләү чараларын арттыру;

–Фельдшерлык-акушерлык пунктларын капитал ремонтлау: Ерсубайкино, Бикасаз, Васильевка, Ак Чишмә, Болгар–1, Кама Елга, Яңа Елань, Болгар–2, Югары Мактама, Шарлама, Миңлебай, Яңа Суркино, Аппак авыллары;

–Кузай участок хастаханәсен капитал ремонтлау;

–ВОП офисына капитал ремонт, Ленин урамы, 195;

–Урсалы бистәсендә ВОП офисын тәзү;

МӘГАРИФ

2024 елда районның мәгариф системасы эшчәнлегә Гаилә һәм традицион гаилә кыйммәтләре институтын ныгытуга, күп балалы гаиләләргә ярдәм итүгә, шулай ук гаилә сәләмәтлегә культурасын база кыйммәте буларак популярлаштыруга юнәлдерелгән белем бирү программаларын һәм чараларын гәмәлгә ашыруга юнәлдерелде.

Әлмәт районы мәктәпләрендә һәм бакчаларында 5 640 кеше эшли, шулардан педагоглар – 3 021 кеше: мәктәпләрдә – 1 823 кеше, мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләрендә – 1 112 кеше. уртача яшьләре – 45 яшь. Пенсия яшендәге педагоглар өләше – 41%. Балалар бакчаларында 1090 педагог (100%) педагогик белемгә ия, шул исәптән 940 педагог (84%) югары белемгә ия; 813 педагог (73%) квалификация категориясенә ия.

Районда 85 мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе эшли (54 – шәһәрдә, 31 – авылда), аларда 11584 бала исәпләнә. Мәктәпкәчә белем алу мөмкинлегә 100% тәшкил итә.

Балалар бакчаларында махсус сәләмәтлек мөмкинлекләре булган балалар өчен шартлар тудырылган: күрү, ишетү, сөйләм, интеллект, терәк-хәрәкәт аппараты бозылган, аутистик спектры бозылган балалар өчен компенсацияләү юнәлешендәге төркемнәр оештырылган, аларда 992 бала тәрбияләнә һәм укый.

12 мәктәпкәчә учреждениедә инновацион проектларны гәмәлгә ашыру, программалар һәм технологияләр кертү, балалар белән эшләүдә укыту-методик комплексларны сынау, шулай ук мәктәпкәчә учреждениеләрдә педагогик кадрларның һөнәри үсешен арттыру буенча халыкара, федераль, республика һәм муниципаль база майданчықлары эшли.

Татарстан Республикасында фәнни-технологик үсеш һәм Россиядә фән һәм технологияләр унъяеллыгы елында мәктәпкәчә учреждениеләрдә фәнни-техник

юнөлешләр, балаларның пространство кузаллауларын, мантыйгын, танып белү сәләтләрен үстерү буенча инновацион бе лем бирү проектлары актив гамәлгә ашырыла. «Фән сәгатә» проекты 5 яшьтән 7 яшькә кадәрге барлык балаларны – 8200дән артык баланы үз эченә ала. Мәктәпкәчә яшьтәге балалар актив танып белү-тикшеренү эшчәнлегә процессында дөнья турында үз кузаллауларын киңәйтәләр, экспериментлар ясыйлар, беренче ачышларын ясыйлар, уйлап табарга тырышалар.

Мәктәпкәчә яшьтәге балаларның һәм аларның ата-аналарының экологик аңы «Эко-мәктәп/Яшел флаг» халыкара программасын кертү нигезендә формалаша. 2024 елның ноябрендә Татарстан Республикасы Әлмәт шәһәренең 36 нчы номерлы «Тыл сымлы сарай» балалар бакчасында Төбәк мәгълүмати-методик үзәгә базасында онлайн форматта Татарстанның көньяк – көнчыгыш шәһәрләреннән 1650 педагогны үз эченә алган халыкара программа активистларының зона слеты узды. анда узган уку елына йомгак ясалды, алдынгы уку елын тарату буенча алдагы планнар билгеләнде, мәктәпкәчә яшьтәге балаларга экологик тәрбия бирү буенча инновацион эш тәҗрибәсе турында сөйләшүләр булды. Слет йомгаклары буенча районнарның 47 мәктәпкәчә белем бирү учреждениесенә Халыкара бүләкләр-Яшел флаг тапшырылды.

«Татнефть һәм балачак. Киләчәк белән Диалог» уку елы дәвамында Әлмәт педагоглары кайбер парциаль программаларны гамәлгә ашыру нәтиҗәләре һәм Татарстан Республикасының көньяк-көнчыгыш мәктәпкәчә учреждениеләре педагоглары белән белем бирү мохите үзгәртелгәнләре белән уртаклаштылар. 2024 елның ноябрендә Әлмәтнең мәктәпкәчә учреждениеләре «Татнефть һәм балачак. Киләчәк белән Диалог» дигән темага багышланган конференция узды, ул Татарстан Республикасының көньяк-көнчыгышындагы коллегалары өчен оештырылган иде. 1, 46, 50, 57 нче мәктәп, «Татнефть-мәктәп» ШМУ педагоглары тарафыннан мәктәпкәчә белем бирүнең заманча практикаларын уңышлы файдалану буенча мастер-класслар оештырылды.

Гаилә елы кысаларында «Росинка» 44 нче балалар бакчасында «Гаилә кунакханәсе: эшләргә ярдәм ит» төбәк ата-аналар конференциясе уздырылды. Балалар бакчалары педагоглары һәм ата-аналары балалар бакчасы һәм гаилә шартларында Мария Монтессори системасы буенча бала тәрбияләү эшенең үзгәртелгән ачтылар. Балалар-яшүсмерләр иҗаты үзгәргән «Әниләр төрле кирәк, әниләр төрле мөһим» һөнәри юнәлеш бирү фестиваль-конкурсының финалы узды, анда 57 мәктәпкәчә учреждение катнашты. 7 яшьлек 500дән артык бала әниләр һөнәре буенча һөнәри проба үттә.

2024 елда төрле дәрәҗәдәге конкурслар- да 82% укытучы катнашты. Балалар бакчалары Бөтенроссия һәм республика грантлары һәм конкурсларында җиңүчеләр булды:

-22 нче «Алсу» балалар бакчасы, 1 нче лицей-интернат – «Татарстан Республикасы территориясендә яшәүче халыкларның телләрен, горәф-гадәтләрен, мәданиятләрен саклауга һәм үстерүгә юнәлдерелгән проектларны гамәлгә ашыруда муниципаль мәктәпкәчә мәгариф оешмаларына һәм муниципаль гомуми белем бирү оешмаларына ярдәм» 500 мең сум күләмлек грантта җиңүчеләр;

- 2 нче «Балачак планетасы» балалар бакчасы – «Мин татарча сөйлим һәм эшлим–2024» рус телле педагогларның һөнәри осталыгы республика конкурсының «Иҗат мөһимзатлар эшли» номинациясендә җиңүчә;

- 63 нче «Калинка» балалар бакчасы, 64 нче «Кояшкай» – «Ел балалар бакчасы» Бөтенроссия смотр-конкурсында җиңүчеләр;

- 57 нче «Соловушка» балалар бакчасы «Видеомаркетолог» компетенциясе буенча IV Төбәкара «Яшь мастер» чемпионаты җиңүчәсе;

- 50 нче «Ләйсән» балалар бакчасы «Чәчтараш» компетенциясе буенча жиңүче.

Районда 64 мәктәп эшли, шулардан 43 урта, 11 төп, 3 мөмкинлекләре чикләнган балалар өчен мәктәп, 1 шифаханә, 2 кичке, 4 шәхси мәктәп, барлығы 29 161 бала.

Дөнъяви мәктәпләрдән тыш, Әлмәттә дини компонентны гамәлгә ашыручы мәктәпләр дә эшли. 2018 елдан башлап «нур (яктылык) «татар телендә белем бирүче урта гомуми белем бирү мәктәбе» лицензияле ЧМУ эшли, анда 64 башлангыч мәктәп баласы белем ала. Белем бирүнең югары сыйфатын 7 педагог тәэмин итә. Өстәмә белем гарәп телен, Коръәнне, ислам этикасын өйрәнү өлешендә алып барыла.

Шулай ук 2018 елдан «Рус Православие чиркәвенең Әлмәт епархиясе (Мәскәү патриархаты)» ЧОУ РО «Әлмәт шәһәренең Изге равноапостольный князь Владимир исеменә православие гимназиясе» эшли башлады. Православие компоненты стандарты православие тәгълиматы призмасы, предметлар: православие дине нигезләре, чиркәү славян теле, чиркәү җырлавы, режим моментлары, гыйбадәт кылуда катнашу һ. б. аша тормышка ашырыла.

56 бала 1-7 сыйныфларда белем ала, алар белән 17 педагог эшли.

Педагог һөнәрен популярлаштыру максатыннан 2022–2023 уку елында Әлмәт районында 14 мәктәптә 399 баланы үз эченә алган психологик-педагогик сыйныфлар ачылды.

«Безнең яңа укытучыбыз» республика грантының гомуми суммасы 630 мең сум (һәркайсы 90 мең сум) булган 7 яшь педагог (10,16 нчы урта мәктәп, 5 нче гимназия, «Адымнар» мәктәбе) жиңүче булды. Татарстан Республикасының иң яхшы укытучыларына педагогик эшчәнлектәге казанышлары өчен премияләр бирү конкурсында жиңүче булып 2 нче лицейның башлангыч сыйныфлар укытучысы Е.У. Мәрданова танылды, грант суммасы 200 мең сум.

ТР Рәисе Р. Н. Миңнеханов ярдәме белән укытучыларның ноутбуклары паркы тулысынча яңартылды, районга 1681 данә тапшырылды.

Региональ белем бирү сәясәтенең өстенлекле юнәлеше булып белем бирү сыйфатын бәяләүнең бербөтен системасын үстерү тора. 2024 елда гомуми белем бирү мәктәпләрендә уку сыйфаты (укучыларның гомуми саныннан отличниклар һәм ударниклар саны) 78,9% тәшкил итте. Шулай ук вакытта 11 нче сыйныфны тәмамлаучыларга дәүләт йомгаклау аттестациясе укучыларның белем алу казанышларына тышкы бәя бирүнең состав өлеше булып тора. БДИ-2024не агымдагы елның 11 сыйныфын тәмамлаган 801 кеше тапшырды (2023 елда – 787 кеше, 2022 елда 953 кеше). Районда барлык фәннәр буенча БДИ–2024нең уртача баллы Россиядәге уртача баллдан шактый югары. 9 фән буенча чыгарылыш сыйныф укучыларының нәтижеләре республиканың уртача күрсәткечләреннән югарырак: рус теле, математика, физика, химия, тарих, әдәбият, информатика, җәмгыять белеме, биология (2023 елда 9 фән буенча чыгарылыш сыйныф укучыларының нәтижеләре республиканың уртача күрсәткечләреннән югарырак иде). Җәмгыять белеме элеккечә үк яраткан фән булып кала, аны тәмамлаучыларның 33,5%ы 269 кеше тапшырды аннан соң информатика – 179 кеше (22,3%), биология – 142 кеше (17,68%), физика – 142 кеше (17,68%), химия – 134 кеше (16,69%), инглиз теле – 109 кеше (13,57%) бара, тарих – 52 кеше (6,48%), әдәбият – 54 кеше. (6,72%), исемлекне – география тәмамлай, 12 кеше (0,12%).

Йөз баллы 25 нәтижәгә 22 мәктәпне тәмамлаучы иреште:

- 9 кеше – әдәбият буенча (7 нче мәктәп – 3; 4 нче – 1; 20 нче – 1; 24 нче – 1; 1 нче гимназия – 1; 5 нче гимназия, 21 нче мәктәп – 1);

- 5 кеше – рус теле буенча (4 нче мәктәп – 1; 16 нчы – 1; 20 нче – 1; 24 нче – 1; 5 нче гимназия – 1);

- 5 кеше – химия буенча (2 нче лицей – 2; 20 нче мәктәп – 2; 16 нчы – 1);

- 2 кеше – профильле математикадан (7 нче мәктәп, 1 нче мәктәп).

- 4 кеше – англиз теленнән (20 нче мәктәп 2; «Менеджер», 23 нче мәктәп) – 2.

2024 елда мәктәпне тәмамлаучылар ике үрнәктәге медальләр алды: I (94 кеше 11,31%) һәм II дәрәжә (110 кеше 13,24%) «Укудагы аерым уңышлары өчен».

2024 елда медальләр белән бүләкләнүчеләр – 204 кеше (24,55%).

Олимпиада хәрәкәтендә чыгышлар сыйфаты буенча Әлмәт командасы 3 ел рәттән үз нәтижәләрен яхшыртты: 2022 елда – 72; 2023 – 90; 2024 елда 109.

2 нче номерлы лицейның «Девон» командасы Яшь геологларның X республика ачык кыр олимпиадасында 39 команда арасында 5нче урынны алды. Экспедиция нәтижәләре буенча «Геология һәм әйләнә-тирә мохит» журналында катнашучылар тарафыннан «Восточные Саяны – оз. Байкал 2024» Халыкара мәктәп геологик экспедициясенә кыр этабы көндәлегә» дигән мәкалә чыгарылды.

«Татнефть» ГАЖнең иганәчелек ярдәме белән 2024 елда 2 нче лицейда 378 млн сумлык капитал ремонт үткөрелде, шуның 60 млн сумы республика бюджетыннан бүлеп бирелде, лицей, үзенең уникаль колоритын саклап, заманча төсмер алды, жиһазларда яңартылды.

ТР Рәисе кушуы буенча 2024 елда Яңа Кәшер мәктәбе ремонтланды, 187,5 млн сумга жылытылган күчү коридорлы спорт залы төзелде.

Республика программасы кысаларында Ямаши урта гомум белем бирү мәктәбенең Борискино филиалында 6,4 млн сумлык азык-төлек блогы ремонтланды.

«Мәгариф» милли проектының «Заманча мәктәп» Федераль проекты кысаларында ТР бюджеты акчалары исәбеннән 2 мәктәптә (Югары Мактама һәм Яңа Никольский төп гомуми белем бирү мәктәпләре) 2,2 млн сумлык функциональ зоналар ремонтланды. Әлеге мәктәпләр базасында проект кысаларында 2024 елда «Үсеш ноктасы» табигый- фәнни һәм технологик юнәлештәге белем бирү үзәкләре ачылды, 2,233 млн сумлык жиһазлар кайтарылды.

«Цифрлы белем бирү мохите» федераль проекты исәбенә 2,2 млн сумлык М.К. Таһиров ис. 1 нче лицей компьютерлар, программа белән тәэмин ителгән һәм презентация жайланмалары белән жиһазланды.

Хисап елында 19 төп авыл мәктәбенә башлангыч һәм төп авыл мәктәпләреннән 2142 баланы 27 мәктәп автобусы белән алып килү оештырылды. ТР Рәисе Р. Н. Миңнеханов ярдәме белән 2024 елда 1 Яңа ПАЗ (31 урынлы) автобусы бирелде – бәясе 4,7 млн сум.

Районда балаларны тәрбияләү һәм өстәмә белем бирү буенча максатчан эш алып барыла.

Мәктәпләрдә тәрбия эшчәнлеген 1823 педагог хезмәткәр тәэмин итә, шулардан: 50 тәрбия эше буенча директор урынбасары, 1185 сыйныф җитәкчесе, 47 педагог-оештыручы, 27 өстәмә белем бирү педагогы, 27 педагог психолог, 4 социаль педагог, 68 яшь армия штабы координаторы, 75 тәрбия буенча директор киңәшчесе.

«Мәгариф» милли проектының «Һәр баланың уңышы» федераль проектын гамәлгә ашыру кысаларында АИС навигатор системасында өстәмә белем бирү хезмәте күрсәтүче 106 мәгариф оешмасы теркәлдә: 51 балалар бакчасы, 52 мәктәп, 3 өстәмә белем бирү учреждениесе. Әлмәт районының мәктәпкәчә һәм гомуми белем бирү учреждениеләрендә 5 яшьтән 18 яшькә кадәрге 32273 кеше белем ала (мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләрендә – 4834 кеше, урта мәктәпләрдә – 27439 кеше). 01.09.2024 балаларның 83% ы өстәмә белем алды.

Мәктәпләрдә укучыларның дезадаптациясен, девиант тәртибен иртә кисәтү максатында эчке контроль алып барыла, ул әлеге категориядәге балаларны

ачыкларга, шулай ук аларга социаль-психологик һәм педагогик ярдәм күрсәтергә, хокук бозуларны кисәтергә, балигь булмаганнарның хокукларын һәм мәнфәгатьләрен яклауны тәэмин итәргә мөмкинлек бирә. ПДНда 109 бала исәптә тора (АППГ-86), 220 балигь булмаган бала яши.

2024 елда юл хәрәкәте кагыйдәләренә профилактик исәпкә индивидуаль-профилактик эш башкару өчен 48 имин булмаган ата – ана куелган (2023 елда-55). Куркыныч төркемдәге балаларның барлык категорияләре һәм аларның гаиләләре профилактика субъектлары контролендә. «Аңлы ата-ана мөктәбе» проектын гамәлгә ашыру буенча директорлар киңәшчеләренә тәрбия буенча эш тәҗрибәсе «Мөктәптә имин белем бирү мөхите булдыру өчен уңай шартлар тудыру» республика мәгариф форумында иң яхшы практика буларак тәкъдим ителде.

Укучыларның һөнәри үзбилгеләнгән эзәрлеген формалаштыру максатында 6–11 сыйныф укучыларының һөнәри юнәлеш бирүнең бердәм моделгә гамәлгә ашырыла. Мөктәпләрдә «Россия – минем офыкларым» дәрестән тыш эшчәнлек курсы көртәлдә. 23 мөктәп «Киләчәккә билет» федераль проектында катнаша, аның кысаларында урта һөнәри белем бирү учреждениеләре базасында һәм укучыларга төрле юнәлешләр буенча һөнәри пробалар уза.

2022 елдан «Татнефть» ГАЖ кадрлар эзәрләү үзәгә белән берлектә «Мөктәп эскәмиясеннән эшчә һөнәре» проекты эшли башлады. 2024 елда 240 тугызынчы сыйныф укучысы укуларын тәмамлаган. Мөктәпкә чыкканда укучылар әлегә белгечлекләр буенча белем һәм эш күнекмәләрен генә түгел, ә уку турында таныклык та алалар, бу урта махсус уку йортларына кергәндә, шулай ук алга таба эшкә урнашканда өстенлек бирә.

Мөктәп укучыларын балалар иҗтимагый берләшмәләре эшчәнлегенә җәлеп итү- белем бирү оешмасының тәрбия киңлеген үстерүнең заманча юнәлешләренә берсе. «Беренчеләр хәрәкәте» Россия балалар һәм яшьләр хәрәкәте һәм Россия бөркетләре барлык балалар хәрәкәтләрен берләштерде, аларда 21 758 бала һәм яшүсмер катнаша, бу укучыларның гомуми санының 79,5% тәшкил итә. Әлмәт муниципаль районында 72 башлангыч бүлекчә ачылды, шуларның 58е мөктәпләрдә. Активист-лидерлар балаларыны колачлау – 6000 кеше.

Белем бирүнең өстенлегенә – яшь буынны патриотик тәрбияләү. Бу юнәлештә эш мөктәпләрдә, өстәмә белем бирү учреждениеләрендә, яшәү урынындагы клубларда, шөһәр предприятиеләрендә студентлар һәм яшьләр оешмалары белән алып барыла.

2024 елда хәрби-патриотик юнәлештәгә 60 тан артык чара үткәрелде: «Батырлык сукмагы», «Аҗаган», «Сафта бары тик кызлар», «Рус коралының көче» хәрби-спорт уеннары, строй һәм җыр смотрлары, Россия Кораллы Көчләре тарихын белүгә интеллектуаль уеннар. «Авангард» федераль үзәгеннән тарихи диктантта 4248 укучы, Җиңү диктантын да 6 763 кеше катнашты. «Патриот» үзәгә территориясендә «Бөек Ватан сугышы тарихы бүлмәсе» эшли, анда мөктәп укучылары һәм уку йортлары студентлары өчен даими рәвештә экскурсияләр үткәрелә.

2024 елның 9 маенда «Алар Ватан өчен көрәштеләр» вакытлы экспозициясе ачылды (Островский ур., 7 йорт), анда шөһәр һәм районның 34 мәгариф оешмасы катнашты. Күргәзмә өстәндә эш 2023 елның октябрәннән башланды. Тәкъдим ителгән экспонатлар балалар, педагоглар, ата-аналар кулы белән ясалган яки шәхси коллекцияләрдән һәм мөктәп музейларынан тапшырылган. Экспозиция 2 эре блокка бүленгән. Беренче катта тыл тормышын: хәрби госпиталь, мөктәп һәм почта, фабрика һәм театр эшләрен күрергә була. Икенче экспозициядә сугышлар турында сөйләгечләр, солдат землянкаларын күрсәтгечләр һәм блокададагы Ленинград атмосферасын тоярга ярдәм итгечләр. Аерым зал бабайларның батырлыклары ту-

рында истәлек саклый, анда һәркем шәм кабызырга, үз Героеның исемен язарга һәм бер минут тынлык белән искә алырга мөмкин. Укучылар көче белән үткәрелгән экскурсияләргә 12000нән артык кеше килде. 47 мәктәптә Музейлар (туган якны өйрәнү һәм хәрби-патриотик) рәсми статуска ия. Яңа уку елында шәһәр һәм районның барлык 64 мәгариф учреждениесендә мәктәп музейларын ачу планлаштырыла.

Патриотик юнәлештәге чараларда запастагы офицерлар һәм хәрби хәрәкәтләр ветераннары актив катнаша. Яшьләр фронт геройларынан Жинүнәң нинди бәя белән яуланганын ишетәчәк.

Ел саен мәктәп укучылары һәм студентлар һөйкәлләрне һәмobeliskларны тәртипкә китереләр, балигъ булмаганнарның истәлекле даталарына Мәңгелек ут янында мактаулы каравыл торалар, Жинү парадында төрле гаскәрләр формасында катнашалар.

2016 елдан районның мәгариф учреждениеләре Яшь армия хәрәкәтен үстерүгә актив кушылдылар. Бу эшне юнармиянең жирле штабы башлыгы подполковник Е.Г. Еланский житекли. Яшь армиячеләр тарафыннан тантаналы шартларда ант кабул итү традицион шәһәр чарасына әверелде. 2024 елда Әлмәт шәһәрендә Яшь армия отрядларының саны 57 тәшкил итте, аларда 1490 нан артык кеше тора.

1941–1945 еллардагы Бөек Ватан сугышында Жинүнәң 80 еллыгына әзерлек кысаларында гомуми белем бирү учреждениеләрендә 1197 укучыны үз эченә алган 54 «Жинү волонтерлары» отряды төзелде.

2024 елның 1 сентябрәннән мәктәпләрдә «Иминлек һәм Ватанны саклау нигезләре (ОБЗР)» дигән яңа фән кертелде. Башкарма комитетның финанс ярдәме белән ОБЖның 30 укытучысы Мәскәү шәһәренең «Авангард» Укыту-методика үзәгендә «Хәрби хезмәт нигезләре буенча уку жыеннары» өстәмә программасы буенча укулар узды. Мәгариф министрлыгы ярдәмендә 46 укытучы «Иминлек һәм Ватанны саклау нигезләре» укыту предметын укыту үзенчәлекләре программасы буенча читтән торып укулар узды, 21 нче урта мәктәп базасында гамәли курсы укыту үзенчәлекләре буенча квалификация күтәрү программасының көндезге модуле үткәрелде.

Ел дәвамында балалар бакчаларында һәм мәктәпләрдә балаларны юлларда куркынычсызлык кагыйдәләренә өйрәтү буенча эш алып барылды. Юлларда үз-үзеңне тоту культурасының иртә формалашуы куркыныч хәлләр ихтималын киметә. 1 нче санлы «Бәләкәч» мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе юлларда балаларның куркынычсызлыгын профилактикалау буенча республика майданчыгы булып тора. Әлегә майданчык эше кысаларында 1400дән артык чара үткәрелде: акцияләр, куркынычсызлык дәресләре, ата-аналар белән берлектә мастер-класслар һәм түгәрәк өстәлләр. 25 нче урта мәктәп базасында Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе президенты, «Юл хәрәкәте иминлегенә» дәүләт бюджет учреждениесе директоры Р.Н. Миңнеханов катнашында мәктәпкәчә белем бирү оешмалары педагогларының, Татарстан Республикасы буенча Дәүләт автоинспекциясе хезмәткәрләренең, «Юл хәрәкәте иминлегенә» дәүләт бюджет учреждениесе хезмәткәрләренең республика семинар – киңәшмәсе узды. Республикadan 270тән артык кунак 1, 2, 35 нче балалар бакчасы, 25 нче урта мәктәпләрдә күргәзмәләрдә һәм мастер-классларда булды. Әлегә киңәшмәдә республиканың 1 нче балалар бакчасы майданчыгының уңай эшләве билгеләп үтелде һәм «Яшел ут – 2024» республика конкурсына йомгак ясалды, анда республиканың мәктәпкәчә белем бирү оешмалары арасында 62 нче «Тирәк» балалар бакчасы жинүче дип табылды.

Мәктәпләрдә эшчәнлекләре куркынычсызлык мәсьәләләрен нәтижәле хәл итүгә юнәлтелгән 934 баланы колачлаган ЮИДның 59 отряды эшли. 2024 елда башлангыч сыйныфларда 1604 бала белән өстәмә рәвештә ЮИД бригадасы төзелде. Ел дәвамында ЦДЮТ базасында юл хәрәкәте кагыйдәләре буенча фильмнар атналык карау оештырылды, барлык шәһәр белем бирү учреждениеләренең башлангыч сыйныфлары балалары өчен, 7810 укучыны үз эченә алып, алга таба ТР буенча ЮХИДИ хезмәткәрләре белән фикер алышу булды. ЮХИДИ хезмәткәрләре тарафыннан балалар юл-транспорт травматизмын профилактикалау буенча 635 әңгәмә һәм дәресләр үткәрелде. Болар барысы да балалар катнашындагы юл-транспорт һәлакәтләре санын 27 очрактан 16 га кадәр киметергә мөмкинлек бирде.

2023 нче елның сентябрдан һәр мәктәп базасында төрле спорт төрләре буенча мәктәп спорт клубы эшли. «Мәктәптә футбол», «Йөзү буенча гомуми белем» проектлары тормышка ашырыла. Мәктәп командалары арасында «КЭС-БАСКЕТ» мәктәп баскетбол лигасы турнирлары (10 нчы лицей яшьләре командасы республика ярышлары финалына чыкты), «Президент спорт ярышлары», тэг-регби буенча «Уенда бул!» мәктәп лигасы ярышлары, «Хезмәткә һәм оборонага эзер» Бөтенроссия физкультура-спорт комплексы фестивален уздырыла.

16, 24, 25 номерлы мәктәпләр «Мәктәптә футбол» республика проектына керде. 16 нчы мәктәпнең кызлар командасы республика ярышларында һәм Татарстан Республикасы чемпионы булды. «Адымнар–Әлмәт» полилингваль гимназиясе командасы «Уенда бул!» тэг-регби буенча мәктәп лигасы ярышлары финалында 3 урынны яулады.

«Хезмәткә һәм оборонага эзер» Бөтенроссия физкультура-спорт комплексы фестиваленң региональ этабы финалында (ГТО): Егорова Анастасия (12 нче мәктәп) – шәхси беренчелектә 2 урын; Осипов Илья (25 нче мәктәп) – шәхси беренчелектә 2 урын.

«Спорт» юнәлеше буенча «Олимпия командасы» Бөтенроссия олимпиадасының региональ этабы финалында «Сәнгать-Технология-Спорт» Бөтенроссия зур олимпиадасы кысаларында, 25 нче урта мәктәп командасы җиңел атлетика буенча 1 нче урынны яулады.

Иртәгәге җәмгыять перспективасы балаларны ничек тәрбияләүгә бәйле. Монда гаилә, җәмгыять, мәдәни һәм мәгариф мохите зур роль уйный.

Узган елда яңа традициягә нигез салынды – «Бәхетле Әлмәт» муниципаль проектын гамәлгә ашыру кысаларында Бәхет декадасын уздыру. 2019 елда старт алган «Бәхетле Әлмәт» концепциясе нигезендә 18 кыйммәтләр кулланыла, алар «Бәхет формуласы» ның нигез һәм терек элементлары булып тора. Алар арасында сәламәтлек, белем, гаилә, матурлык, йорт, сәяхәт, мөхәббәт, иҗат, тынычлык, илһам, спорт, тынычлык, ял, гармония, акча, табигать, азык-төлек, хайваннар бар. «Бәхет декадасы» проекты үз бәхетләрен аңлау аша белем бирү процессында катнашучыларның хис-кичерешләрен яхшырту өчен шартларны тормышка ашырырга һәм аңа ирешү юлларын билгеләргә тиеш.

2024 елның 22 мартында «Мәктәптә имин белем бирү мохите булдыру өчен уңай шартлар тудыру» республика мәгариф форумы узды, анда шулай ук мәктәп медиация хезмәтләренең эш тәҗрибәсе күрсәтелде. Форум эшендә Татарстан Республикасы мәгариф системасының 120 вәкиле катнашты: мәгариф идарәләре башлыкларының тәрбия эшләре буенча урынбасарлары, директорларның тәрбия буенча киңәшчеләренең муниципаль координаторлары, методистлар, педагог-психологлар.

Психологларның һөнәри бергәлеге копилкасында үз җиңүләре дә бар. Әлмәт районы «Татарстан Республикасының иң яхшы көзгә Психология атнасы»,

«Татарстан Республикасының иң яхшы язгы Психология атнасы» республика конкурсларында жиңүче булды.

Һөнәри осталык конкурсы кысаларында 16 нчы мәктәпнең педагог-психологы А.А. Халикова «Яшь педагог-психолог» номинациясендә «Укытучының компетентлыгы – укучының уңышы» муниципаль конкурсында жиңүче булды.

Шит М.А. – 21 нче мәктәпнең югары квалификация категориясендәге педагог-психолог – «Педагог-психолог 2024» балаларын тәрбияләү һәм өстәмә белем бирү өлкәсендә республика конкурсында жиңүче булды.

2024 елда тәрбия һәм өстәмә белем бирү өлкәсе хезмәткәрләренең һөнәри осталык республика конкурслары финалы булды:

- Беляева И. Р., 21 нче мәктәпнең тәрбия эшләре буенча директор урынбасары, «Тәрбия өлкәсендә иң яхшы житәкче» номинациясендә;

- Дронова Л. Н., өстәмә белем педагогы Балалар-яшүсмерләр ижат үзегенең «ОВЗ белән балалар белән эшләүче өстәмә белем педагогы» номинациясендә финалист.

«Мәктәп педагог-психологлары берләшмәсенең индивидуаль белем маршрутын эшләү һәм гамәлгә кертү – Әлмәт муниципаль районы психология-педагогика хезмәте белгечләре компетенцияләрен камилләштерүгә комплекслы якын килү» темасына инновацион методик материалларны сайлап алу буенча Бөтенроссия конкурсында Хажиева Т.И., мәгариф идарәсе методисты жиңүче булды. Шипилова Н.В., 1 нче лицей-интернат педагог-психологы Хөсәенов И.Н., 7 нче мәктәпнең педагог-психологы ТР Мәгариф һәм фән министрлыгының 1 нче дәрәжә дипломы, «Росток» ЦППРК язгы «Психология атналыгы» буенча иң яхшы практика өчен бүләкләнде.

Өстәмә белем бирү учреждениеләре нәтижеләре Бөтенроссия һәм республика конкурсларында жиңүләр белән сөендерә. Яшь техниклар станциясе педагоглары өстәмә белем бирү өлкәсе хезмәткәрләренең Мәскәү шәһәрендә белем алучы «Балачак иле» мәгариф учреждениеләре өчен чараның иң яхшы сценариен эшләүгә Бөтенроссия конкурсында – I һәм II дәрәжә дипломнарын; укучылар арасында судно модельләү буенча Бөтенроссия фәнни-техник олимпиадасында һәм Себер, Урал һәм Идел бие федераль округлары беренчелегендә жиңүче булып танылдылар. Бердск шәһәре – F-FPV классында жиңүче дипломы; судно модельле спорт буенча «Соловецкий юнгары истәлеге Кубогы» Бөтенроссия ярышлары, Архангельск шәһәре – Ком-Старт модельләре классында.

«Кванториум» балалар технопаркы – Пионерлар йорты төрле дәрәжәдәге конкурс чараларында актив катнаша, 2019 елдан 2024 елга кадәр төрле дәрәжәдәге бүләкләр: халыкара – 12, бөтенроссия – 76, республика – 55. Һөнәри осталык буенча «Профессионаллар» һәм югары технологияләр буенча чемпионатларда Кванториум 15 технопаркында тәрбияләнүчеләр «Виртуаль һәм өстәмә чынбарлыкны эшләү», «График дизайн-10юниорлар», «НЕЙРОИНТЕРФЕЙСЛАР проектлау», «BIM – юниорлар» мәгълүмати модельләштерү технологияләре» компетенцияләрендә жиңүчеләр һәм призерлар булдылар.

2021 елдан «Кванториум» балалар технопаркы – Пионерлар йорты Татарстан Республикасының бөтен территориясендә «Үсеш нокталары» белән үзара хезмәттәшлек буенча җаваплы майданчык булырга хокук алды. Үзара хезмәттәшлек кысаларында технопарк остазлары информатика укытучыларын робот техникасы, программалаштыру, 3D-модельләштерү кебек яңа юнәлешләргә өйрәтәләр. 2024 елның маена Әлмәт технопаркы һәм Татарстан Республикасының «Үсеш ноктасы» үзәкләре арасында чөлтөрле хезмәттәшлек турында 91 килешү төзелде.

Балалар технопаркында муниципаль задание нигезендә түләүсез өстәмә белем бирү хезмәтләренең киң спектры сакланып калды. 2019 елдан алып 2024 елга

кадәрге чорда 6 яшьтән алып 18 яшькә кадәрге 5310 укучы үз сәләтләрен төрле юнәлешләрдә гамәлгә ашырды.

Технопаркның педагог-остазлары ярдәмендә махсус белем бирү ихтыяжлары булган балалар шулай ук ижади һәм техник сәләтләрен үстереләр, төрле конкурсларда лауреатлар һәм призерлар булалар: экологик листовка Бөтенроссия конкурсы, «Көз буяулары» Бөтенроссия нәфис ижат конкурсы, «Игелек кыл» республика кул эшләре конкурсы, «Балачак яклавындагы шөһәр» республика конкурсы, декоратив-«Гажәеп дәнъя» гамәли ижаты һәм башкалар.

Балалар-яшүсмерләр ижаты үзәгендә тәрбияләнүчеләр гадәттәгечә «Театр – шул ук театр» Бөтенроссия сәхнә сәнгате, «Өгәр дә» Бөтенроссия, «Йолдызлы проект» халыкара конкурсларында, «Россиянең киләчәге» Бөтенроссия балалар һәм яшүсмерләр ижатының «Халыклар төрле – республика бер!» фестиваль-конкурсында; Үзәк спортчылары йөзү һәм баскетбол буенча республика ярышларында мактау пьедесталының югары баскычларын били; бию-спорт клубында тәрбияләнүчеләр Идеал бие кубогы, Татарстан Республикасы, Башкортостан Республикасы Кремле кубоклары һәм Удмуртия Республикасы Президенты Кубогы ияләре булдылар. «Әлмәт жыелмасы» командасы составындагы «КВН мәктәбе» укучылары традиция буенча Анапа шөһәрендә узган КВН балалар командаларының халыкара фестивален һәм «КВН.Балалар» телевизион проектына тамашачыларын үз чыгышлары белән сокландырдылар.

Балаларны милли мәдәният традицияләрендә тәрбияләү-мәгариф учреждениеләрендә педагогик процесс эчтәлеген яңартуның төп юнәлешләреннән берсе. Педагоглар рухи-әхлакый аң формалаштыру, балаларның әхлакый культурасын тәрбияләү, балаларны Татарстан территориясендә яшәүче халыклар һәм аларның горелф-гадәтләре белән таныштыру буенча максатчан эш алып баралар.

Туган телдә уку һәм тәрбия бирү учреждениеләре чөлтәре: 22 татар телендә белем бирү һәм тәрбия бирү балалар бакчасы, 46 рус-татар телендә белем бирү бакчасы (102 татар төркеме эшли, аларга 2346 бала йөри). Балаларның 64% ы татар телендә белем һәм тәрбия ала, 2 бакча – чуаш телендә, 1 бакча (Югары Акташ) – мордва этномәдәни белем һәм тәрбия компоненты белән.

Әлмәт районында туган тел (татар) телендә белем бирүче 15 мәктәп (12 мәктәп, 3 филиал) эшли, аларда 2679 бала белем ала. Район буенча туган телдә уку һәм тәрбия бирү 39,1% тәшкил итә (36,19% – 2023 ел): туган татар телендә белем бирүче сыйныф балаларын колачлау – 19,48%, туган татар телендә белем бирүче сыйныфларны колачлау – 19,62%. 2024 елда 2679 укучыны үз эченә алган татар телендә белем бирүче 184 сыйныф эшли (2023 елда 2442 баланы үз эченә алды 155 сыйныф).

Башка этномәдәни компонентлары булган мәктәпләр чөлтәре сакланган: мәгариф эчтәлегенә чуаш компоненты булган 5 мәктәп («Сәрән урта гомуми белем бирү мәктәбе», «Иске Суркино урта гомуми белем бирү мәктәбе», «Ерсубайкино төп гомуми белем бирү мәктәбе», «Яңа Суркино төп гомуми белем бирү мәктәбе», «Сәрән урта гомуми белем бирү мәктәбе»), аларда 180 бала белем ала; 1 мәктәп (Сәрән урта гомуми белем бирү мәктәбе). «4 нче урта гомуми белем бирү мәктәбе» Югары Акташ филиалы) белем бирү эчтәлегенә мордва компоненты белән. Мәктәпләрдә музейлар бар, милли мәдәниятнең һәм гамәли сәнгатьнең туган якны өйрәнү почмаклары бизәлгән, һәр мәктәпкәчә мәгариф учреждениесендә төркемнәрдә этномәдәни почмаклар эшли. Районда территориядә яшәүче халыкларның горелф-гадәтләре кадерләп саклана. Балалар һәм өлкәннәр Иске Суркино авыл җирлегендә «Учук» чуаш йола бәйрәмен үткәрүдә катнашалар.

16 нчы урта гомуми белем бирү мәктәбе базасында әрмән диаспорасының «Арарат» якшәмбе бүлгегә эшли, 24 нче урта гомуми белем бирү мәктәбе базасында әзәрбайжан диаспорасы «Бирлик», 13 нче урта гомуми белем бирү мәктәбе базасында үзбәк диаспорасы, 21 нче урта гомуми белем бирү мәктәбе базасында тажик диаспорасы балалары өчен якшәмбе мәктәбе эшли. «3 нче урта гомуми белем бирү мәктәбе» базасында рус телен начар белүчеләр өчен рус телен өйрәнү түгәрәгә оештырылды.

2025 елга бурычлар:

- балалар бакчаларында мәктәпкәчә белем бирүнең федераль дәүләт мәгариф стандартына туры килә торган, шул исәптән сәламәтлеге мөмкинлекләре чикләнгән балалар өчен, мәктәпкәчә белем бирүнең федераль мәгариф программаларын гамәлгә ашыру эшен дәвам итәргә;

- һәр укучының талантын ачыклау, аңа ярдәм итү һәм уңышка ирешү буенча системалы эшне дәвам итәргә;

- яңартылган Федераль дәүләт белем бирү стандартлары һәм кабул ителгән федераль төп гомуми белем бирү программалары таләпләре нигезендә төп һәм җайлаштырылган гомуми белем бирү программаларын гамәлгә ашыруны тәэмин итәргә;

- «Яшьләр һәм балалар» милли проекты кысаларында гомуми белем бирү оешмаларында математика, физика, химия һәм биологияне уку туының сыйфатын арттыруга юнәлдерелгән чараларны гамәлгә ашыру өчен шартлар тудырырга;

- 2024/25 уку елы ахырына күрсәткеч буларак – «төп» яисә «алга киткән» дәрәжәгә ирешүне билгеләп, укучыларның һөнәри юнәлеш алуының бердәм моделе кысаларында 6–11 сыйныф укучылары арасында чаралар программасын гамәлгә ашыруны тәэмин итәргә;

- «цифрлы өлгерү» күрсәткечләренә ирешү кысаларында мәгариф өлкәсендә цифрлы трансформация проектларын гамәлгә ашыруны дәвам итәргә;

- укучыларның этник үзаңын формалаштыруга, үз халкының, үз төбәгенең тарихы, теле, мәдәнияте, Россия һәм кешелек халыкларының мәдәни мирасы нигезләре турында белемнәр алуга юнәлдерелгән тәрбия эшен оештырырга;

- балаларның өстәмә гомуми белем бирү программалары буенча укуга тигез мөмкинлекләрен тәэмин итәргә;

- балаларга өстәмә белем бирү системасында конкурент мөхит булдыруны дәвам итәргә.

2024 ЕЛДА УРТА-МАХСУС ҺӘМ ЮГАРЫ УКУ ЙОРТЛАРЫ ЭШЧӨНЛЕГЕ

Районда 9 урта һөнәри белем бирү учреждениесе бар, аларда 6857 студент шәгыйльләнгән, 3 югары белем бирү учреждениесе 2515 кешене берләштерә.

«Өлмәт дәүләт технология университеты «Югары һөнәри белем бирү дәүләт бюджет мәгариф учреждениесе (ВШН АГТУ) Татарстан Республикасының һәм Россия Федерациясенең технологик, икътисадый, социаль һәм мәдәни үсеше процессларына интеграцияләнгән һәм соңгы өч елда милли һәм халыкара рейтингларда үз позицияләрен сизелерлек үстерде. ВШН АГТУ да 1700дән артык студент һәм аспирант (1323 кеше – көндәзге уку формасында, 215 кеше – көндәзгечиттән торып уку формасында, 182 кеше – читтән торып уку формасында) белем ала, алар Россия Федерациясенең 40тан артык субъектынан һәм 11 чит илдән: Сенегал, Египет, Мавритания, Замбия, Кот-д'Ивуар, Кыргызстан, Казахстан, Төрөкмәнстан һ.б., укучыларның 80% тан артыгы чит шәһәрләрдән.

2024 елгы АГТУ ВШН:

- заманча җиһазландырылган дөньякүләм дәрәжәдәге кампус;

- Россиянең берьюлы ике алдынгы инженерлык мәктәбе гамәлгә ашырыла торган бердәнбер югары уку йорты;
- Round University Ranking (RUR) дөнья университетлары рейтингында Россиядә – 72 урын һәм дөньяда 1049 урын (2023);
- елына НИОКРдан 1 НТР керемнәр күләме буенча Россиянең ТОП-3 нефть югары уку йорты (2,1 млн сумнан артык);
- 2024 елгы Глобаль агрегацияле рейтинг нәтижеләре буенча дөньяның иң яхшы университетларының ТОП-15% ы;
- RAEX университетларының предмет рейтингында 13 урын: 2024 елда нефть-газ эше өчен.
- Petrosip белем бирү интерактив тренажеры нигезендә нефть-газ ятмаларын эшкәртү белән идарә итү буенча Халыкара студентлар нефть-газ олимпиадасының йомгаклау этабында 1 урын.

Соңгы 4 елда укуга кабул ителгәндә БДИның уртача баллы 7% тан артыкка арткан һәм 2024 елда – 70,64 тәшкил итте.

ВШН АГТУ Россия Федерациясенең 50 югары уку йорты составына керә, алар базасында РФ Хөкүмәте карары нигезендә алдынгы инженерлык мәктәпләре төзелде.

2022 елдан ИТМО Университеты (Санкт-Петербург шәһәре) белән берлектә биотехнологияләр буенча алдынгы инженерлык мәктәбе гамәлгә ашырыла. Хәзерге вакытта челтәр форматында гамәлгә ашырыла торган 3 магистратура белем бирү программасы (биотехнологик системаларда ясалма интеллект, индустриаль биотех, программа тәэминаты эшләүче) буенча 80нән артык студент белем ала.

2024 елдан авыр чыгарыла торган нефть запасларында махсулашкан алдынгы инженерлык нефть мәктәбе (ПИНШ) төзелде. ПИНШДА «Жир асты байлыklarын тикшерүнең геологик-геофизик методлары» бакалавриат программасы буенча 25 студент һәм «Нефть-газ ятмаларын интеграцияләнгән модельләштерү» магистратура программасы буенча 16 студент белем ала.

Университетта кадрлар әзерләүне 150 укытучы башкара, аларның 70%тан артыгы гыйльми дәрәжәгә ия. Белем бирү эшчәнлегенә һәм практикага Россиянең һәм чит илләрнең әйдәп баручы белем бирү һәм фәнни үзәкләре галимнәре жәлеп ителә: М.В. Ломоносов исемендәге МДУ (Мәскәү шәһәре), ИТМО университеты (Санкт-Петербург шәһәре), И. М. Губкин исемендәге нефть һәм газ РДУ (Мәскәү шәһәре), ТПУ (Томск шәһәре) һәм башкалар, шулай ук нефть-газ һәм сервис компанияләренең әйдәп баручы белгечләре. Югары мәктәпнең АГТУ штат укытучылары арасында мактаулы исемләр булган яисә төрле дәүләт бүләкләре белән бүләкләнгән 40 тан артык кеше бар.

Хәзерге вакытта университет бакалавриат әзерләүнең 12 юнәлеше, магистратура әзерләүнең 6 юнәлеше һәм аспирантураның 7 фәнни белгечлеге буенча 45 белем бирү программасын гамәлгә ашыра. Укучыларның гомуми санында магистрантлар һәм аспирантлар өлеше 30,0% тәшкил итә. Уку процессында студентлар университетның индустриаль партнерлары тәкъдим иткән реаль проектларны башкаралар.

ВШН АГТУ белән ИТМО Университеты (Санкт-Петербург шәһәре) белән икеләтә дипломнар белән 3 челтәрле белем бирү программасы һәм Уфа шәһәре УГНТУ базасында төзелгән «Челтәр энергетика университеты» югары уку йортлары консорциумында 1 челтәр программасы гамәлгә ашырыла. ПИНШ үсеше программасын гамәлгә ашыру кысаларында ТПУның Хериот Ватт үзәге методик ярдәмә белән ятмаларны интеграцияләнгән модельләштерү буенча магистр программасы гамәлгә ашырыла (Томск ш.).

ВШН АГТУның фәнни-тикшеренү эшчәнлегенә Россия Федерациясенең нефть-газ тармагы ихтыяжларына юнәлдерелә. Фәнни-тикшеренү эшчәнлегеннән керем күләме 3 ел эчендә 3,8 тапкырга артты һәм 2024 елда 490 млн сумнан артык тәшкит итте. Бу ВШН АГТУга фәнни-тикшеренү эшчәнлегеннән 1 фәнни-педагогик хезмәткәргә керемнәр бу-енча Россиянең ТОП-10 югары уку йортына керергә мөмкинлек бирде (3,6 млн сумнан артык). Хәзерге вакытта университетта авыр чыгарыла торган запасларның нефть-газ ятмаларын модельләштерүгә юнәлдерелгән фәнни юнәлешләр (ТРИЗ), ТЭК өчен цифрлы һәм интеллектуаль технологияләр, яңа мате-риаллар һәм технологияләр һәм башкалар гамәлгә ашырыла.

Университет алдынгы федераль программаларны һәм проектларны гамәлгә ашыруда актив катнаша: «2014–2020 елларга Россиянең фәнни-технологик комплексын үстерүнең өстенлекле юнәлешләре буенча тикшеренүләр һәм эшләнмәләр» федераль максатчан программасы, «Алдынгы инженерлык мәктәпләре» федераль проекты («ПИШ «ФП»), 2024–2025 елларга фундаменталь дисциплиналарны укытуның сыйфатын арттыру федераль программасы, «Университет технологик эшқуарлыгы платформасы» һәм башкалар.

2024 елдан университет Россия Федерациясе Энергетика министрлыгының Фәнни-техник советына керә.

АГТУ ВШНның 10 илдән артык чит ил университетлары белән 20 дән артык гамәлдәге килешүе бар. Бу партнерлык юнәлешләрнең киң спектрын үз эченә ала, шул исәптән студентларның һәм укытучыларның академик мобильлеген, челтәр белем бирү программаларын, уртак фәнни тикшеренүләр һәм эшләнмәләр уздыруны да кертеп.

Мәгариф, фән һәм проект эшчәнлегенә өлкәсендә АГТУ эшчәнлегенең мөһим юнәлеше булып тора, ул илнең 23 әйдәп баручы югары уку йорты белән гамәлгә ашырыла.

Университет талантлылык күрсәткән яшьләрне ачыклауга, аларга ярдәм итүгә аерым игътибар бирә, яшьләр арасында милләтара (милләтара) һәм конфессия-ара татулыкны тәэмин итүгә юнәлтелгән яшьләрнең инициативаларына ярдәм күрсәтә. Соңгы 4 елда университет студентлары республика һәм федераль дәрәжәдәге грантларга ия булды.

АГТУ эшчәнлегенең төп күрсәткечләренең берсе – чыгарылыш укучыларын эшкә урнаштыру, ул хәзерге вакытта 87% тәшкит итә. Шунисын да билгеләп үтәргә кирәк, университетны тәмамлаучылар Татарстан Республикасынан читтә күп кенә нефть-газ предприятиеләрендә уңышлы эшлиләр.

Университет нефть-газ тармагы өчен фәнне, тикшеренүләрне һәм мәгарифне интеграцияләү үзәге булып тора. АГТУ ВШНның федераль программаларда һәм проектларда актив катнашуы шунисы раслый:

– университетның 500дән артык студентлары технологик эшқуарлык мохитенә һәм «Университет технологик эшқуарлыгы платформасы» федераль проекты кысаларында эшқуарлык культурасын формалаштыруга жәлеп ителде, АГТУ ВШН студентларының 15 стартап-проекты һәрберсе 1 млн сум күләмендә ярдәм алды.

– 2024–2025 елларга, федераль проект кысаларында гамәлгә ашырыла торган, фундаменталь дисциплиналар укытучыларына ярдәм итү программасы нигезендә 450 студент һәм мөгаллим укытуның сыйфатын күтәрү программасында катнашты.

«А.Н. Туполев исемендәге Казан милли тикшеренү техник университеты» югары белем бирү ФДБМУнең Әлмәт филиалында (КНИТУ-КАИ) 715 студент белем ала: 227 кеше көндезге, 45 кеше көндез һәм читтән торып, 443 читтән торып укый. Укучыларның 70%ы Әлмәт районында яшәүчеләр. 84%ы фәнни дәрәжәдә булган 46

педагог эшли. Филиалда бакалавриатның 9 аккредитациялэнгән белем бирү программасы һәм магистратураның 1 программасы гамәлгә ашырыла.

Белем бирү сыйфатын тышкы яктан бәйсез бәяләү кысаларында филиалда укучылар ел саен бакалавриатны тәмамлаучылар өчен федераль интернет-имтиханда (ФИЭБ), һөнәри белем бирү өлкәсендә федераль интернет-имтиханда (фэпо), укучыларның әзерлек сыйфатын бәйсез бәяләүдә катнашалар, анда югары нәтижеләр күрсәтеләр.

Ел саен филиал мөгаллимнәре фәнни тикшеренүләр белән шөгильләнә, аларның нәтижеләре 2024 елда рәсмиләштерелде һәм төрле фәнни цитаталар базасына кертелгән чит ил һәм үзебезнең ил рецензияләнә торган журналларында 53 фәнни мөкаләдә басылып чыкты.

КНИТУ-КАИ Әлмәт филиалы укучылары 2024 елда халыкара, Бөтенроссия һәм төбәк олимпиадаларында һәм конкурсларында катнашулары һәм жиңүләре өчен 35 диплом алдылар. Студентларның 50дән артык эше басылып чыкты, шул исәптән төрле дәрәжәдәге конференцияләр җыентыкларында һәм РИНЦда индексацияләнә торган профильле журналларда.

Гамәли информатика әзерләү юнәлесе студенты Шәмсиев Э.Х. Татарстан Республикасының махсус дәүләт стипендиясе белән бүләкләнде, «Система» хәйрия фондының «IT студентлар өчен Тест» номинациясендә стипендия алды. Бөтенроссия хакатынында «Цифрлы алга китеш. Сезон: ясалма интеллект» Түбән Новгородта КАИ командасы яңа уенчылар арасында 3 нче урынны алды.

Ел саен филиал студентлары машина төзелеше комплексы предприятиеләре арасында «Һөнәре буенча иң яхшы» Бөтенроссия һөнәри осталык конкурсында катнаша, югары уку йортын тәмамлаучылар һәм филиалның гамәлдәге студентлары төрле номинацияләрдә призлы урыннар ала: инженер-технолог, программа белән идарә ителә торган станоклар операторы, токарь, хезмәтне саклау буенча белгеч.

«ТИСБИ «Идарә университеты» югары һөнәри белем бирү оешмасының Әлмәт филиалында 561 студент белем ала. Югары белемнең һөнәри белем бирү программаларын гамәлгә ашыру-өч юнәлеш буенча, ә урта һөнәри белем бирү программаларын гамәлгә ашыру – дүрт белгечлек буенча алып барыла.

Филиалның матди-техник базасы яхшы, ул бүгенге көндә кирәкле һөнәрләр буенча кадрларны сыйфатлы әзерләүне тәмин итә.

Укыту процессын 18 укытучыдан торган профессор-мөгаллимнәр составы гамәлгә ашыра, алар арасында 3 фән докторы, 1 профессор, 14 фән кандидаты бар. Филиал эшенең төп юнәлешләреннән берсе-фәнни-тикшеренү эшчәнлеген гамәлгә ашыру, аңа фәнни эшләргә 2 млн сумлык хужалык килешүләре төзелгән. Транспорт грантында катнашу 60 млн сум күләмендә өстәмә акча җәлеп итәргә мөмкинлек бирде.

Күп еллар дәвамында филиал Пенсия фонды идарәсе һәм өзлексез белем бирү институты (Казан шәһәре) белән тыгыз хезмәттәшлек итә. 2024 ел дәвамында 180 кеше катнашында төрле юнәлешләр буенча тематик курслар уздырылды. «Өченче буын университеты» уку ярдәмлеген чыгару филиалга хезмәттәшләре арасында тәҗрибә таратырга мөмкинлек бирде.

Ф. 3. Яруллин исемендәге Әлмәт музыка көллияте һөнәри белем бирү учреждениесендә 190 студент белем ала, 82 укытучы белем бирә, шуларның 39 ы – югары категорияле, 16сы – беренче категорияле.

Көллияттә уку түбәндәге белгечлекләр буенча алып барыла:

- халык сәнгать иҗаты (төрләре буенча): этносәнгать иҗаты; театр иҗаты;
- эстраданың музыка сәнгате (төрләре буенча): эстрада оркестры кораллары; эстрада җырлавы;

- инструменталь башкару (инструментларның төрләре буенча): фортепиано; халык оркестры инструментлары; оркестр тынлы һәм бәрмә инструментлар;
- оркестр кыллы инструментлары;
- вокаль сәнгать;
- музыка теориясе.

2024 елда Ф.З. Яруллин исемдәге Әлмәт музыка көллияте 60 еллык юбилеен билгеләп үтте. «Креатив процесслар фабрикасы» яшьләр үзәгендә көллиятнең 60 еллыгына багышланган «Колледж – ул гади космос» тантаналы чарасы узды, «Алмет» ижтимагый үзәгендә ноталар жыентыгын һәм көллият мөгаллимнәре турында «Безнең мирас» мөкаләләр жыентыгын тәкъдир итү булды. Барлыгы 175 чара үткәрелде, тамашачылар саны 20 000 гә якын булды.

Көллият студентлары үзләрен кон курс эшчәнлегендә күрсәтәләр. 2024 елда 57 конкурста студентлар лауреат, дипломант булдылар: халыкара дәрәжәдәге 25 кеше; Бөтенроссия дәрәжәсендәге 9 кеше; төбәк дәрәжәсендәге 9 кеше; республика дәрәжәсендәге 9 кеше; шәһәр һәм район дәрәжәсендәге 5 кеше.

Колледж балалар музыка мөктәпләре, балалар сәнгать мөктәпләре һәм көньяк-көнчыгыш мәдәният учреждениеләре өчен кадрлар алачыгы булып тора. 2024 елда чыгарылыш 36 кеше тәшкил итте, шулардан:

- югары уку йортларында (М. М. Ипполитов-Иванов исемдәге дәүләт музыка-педагогика институтында, Л. һәм М.Ростропович исемдәге Оренбург дәүләт сәнгать институтында, Н.Г. Жиганов исемдәге Казан дәүләт консерваториясендә, Казан дәүләт мәдәният институтында, Казан федераль университетында, З. Исмәгыйлев исемдәге Уфа дәүләт сәнгать институтында) – 16 укучы (44%) белгечлеге буенча укуларын давам иттерделәр;

- белгечлеге буенча эшли – 18 укучы (50%);

- армиягә чакырылган 2 укучы, шуларның 1е хәрби оркестрда (6%) хезмәт итә.

Юбилей датасына музыка көллиятен 2500 укучы (57 чыгарылыш) тәмамлаган, аларның күбесе мәдәният һәм музыка белеме өлкәсендә эшли.

Колледж Татарстан Республикасының көньяк-көнчыгышында методик үзәк булып тора. Биредә ТР көньяк-көнчыгыш мөктәпләре, балалар сәнгать мөктәбе укытучылары һәм мәдәният учреждениеләре хезмәткәрләре өчен квалификация күтәрү курслары уздырыла. 2024 елда КПК «Укытуның методик һәм педагогик аспекты: традицияләр һәм новаторлык» темасына үткәрелде.

Ф.З. Яруллина исемдәге музыка көллияте студентлары һәм педагоглары шәһәр тормышында актив катнашалар. Чаралар арасында: Әлмәт шәһәрәндә яшәүчеләр өчен картиналар галереясында «Абонемент концертлары», «Арт-кунакханә», туган якны өйрәнү музеенда «Музейда музыка», «Дуслык тажы» һәм Әлмәт шәһәрәндә яшәүчеләр өчен «Органик музыка концертлары», «Студентлар спектакльләре» ижади проекты, Фәрит Яруллин исемдәге яшь музыкантларның республика конкурсы (13 номинация) ачылды.

Әлмәт физик культура көллияте дәүләт һөнәри белем бирү учреждениесендә студентлар физик культура белгечлеге буенча белем ала, тәмамланганнан соң аларга «Физик культура һәм спорт буенча педагог» дигән квалификация бирелә. Колледжга Татарстан Республикасынан гына түгел, Россия Федерациясенә башка төбәкләреннән дә киләләр: Самара, Киров һәм Оренбург өлкәләре, Удмуртия Республикасы, Чувашия, Башкортостан һәм Марий Эл.

2024 елда көллиятне тәмамлаган 48 студент урта һөнәри белем бирү программасы буенча дипломнар яклаган, алар арасында 4 студент дипломнар алган. 2024–2025 уку елы нәтижеләре буенча I курска 67 студент күчерелгән. Колледжның гомуми саны – 259 кеше.

Әлмәт физик культура көллияте белем бирү процессын тулы канлы эшлөтү һәм тәэмин итү өчен барлык кирәкле биналары бар, шул исәптән:

– 14 уку кабинетын үз эченә алган уку корпусы (шуларның 10 сында мультимедиа аппаратурасы бар), 1 компьютер кабинеты, уку залы булган китапханә, актлар залы бар;

– спорт корылмалары: гимнастика һәм фитнес залы, күпфункцияле спорт залы, көрәш залы, 2 тренажер залы, йөгерү юлы булган футбол кыры, 3 спорт майданчыгы, трибуналы каршылыклар полосасы.

Көллияттә укулар футбол, волейбол, алкалы хоккей, көрәш, гимнастика, йөзү, чаңгы узышлары, жиңел атлетика, бокс, баскетбол кебек спорт төрләре буенча алып барыла.

Әлмәт физик культура көллияте тулысынча квалификацияле укытучылар составы белән комплектланган. Педагогик хезмәткәрләрнең яртысыннан артыгы (55%) беренче һәм югары квалификация категориясенә ия, шул исәптән 4 укытучы фән кандидаты гыйльми дәрәжәсенә ия.

Көллияттә 5 Россия спорт мастеры, 25 Россия спорт мастерлыгына кандидат белем ала һәм 7 спортчы Татарстан Республикасы жыелма командасының исемлек составында исәпләнә, шул исәптән: өстәл теннисы буенча 3 кеше, чаңгы узышы буенча 2 кеше, йөзү буенча 1 кеше; кикбоксинг буенча 1 кеше. Шулай ук Россия Федерациясе жыелма командасы составына 3 спортчы керә: өстәл теннисы буенча – 2 кеше; чаңгы ярышлары буенча – 1 кеше.

2024 елда Әлмәт физик культура көллияте һөнәри белем бирү учреждениесе студентлары халыкара, федераль һәм республика дәрәжәсендәге түбәндәге спорт нәтижеләрен күрсәттеләр: II урында – «2004–2006 елларда туган яшүсмерләр һәм хатын-кызлар арасында поясларда көрәш» халыкара чемпионатында – 1 студент Федераль дәрәжәдә; I урында – 4 студент; II урында – 6 студент; III урында – республика югарылыгында 7 укучы; I урында – 23 спортчы; II урында – 11 укучы; III урында Республика дәрәжәсендәге 12 кеше, 9 студент Татарстан Республикасы Студентлар лигасының «Транспорт гранты» республика конкурсында жиңүчеләр булды.

КИУ көллиятенең Әлмәт филиалында 737 кеше укый. Көллияттә белем бирүнең югары дәрәжәсен 30дан артык югары квалификацияле укытучы тәэмин итә. Алар арасында: фән докторы, 5 фән кандидаты. Көллият 7 белгечлек буенча белгечләр эзерли: «Мәгълүмат системалары һәм программалаштыру», «Икътисад һәм бухгалтерлык исәбе (тармаklar буенча)», «Юриспруденция», «Мәктәпкәчә белем бирү», шул исәптән шөһәрдә бердәнбер белгечләр – «Финанслар», «Башлангыч сыйныфларда укыту» һәм «Дизайн (тармаklar буенча)». 2025 елда инглиз һәм кытай телләрен тирәнтен өйрәнү белән «Логистикада операция эшчәнлек» урта һөнәри белем бирүнең яңа программасын лицензияләү буенча эш алып барыла.

Филиалда өстәмә һөнәри белем бирүнең 70тән артык юнәлеше һәм яңадан һөнәри эзерлек программалары гамәлгә ашырыла.

КИУ филиалы ярдәмдә «Сәламәт елмаю шөһәре» сәламәтлек мөмкинлекләре чикләнгән балаларны социаль адаптацияләү һәм тернәкләндерү үзәге эшли. Үзәккә 3 яшьтән 12 яшькә кадәрге 28 бала йөри. Консультация ярдәме 150 дән артык гаиләгә күрсәтелә. «Сәламәт елмаю шөһәре» үзәге педагогика факультеты укытучыларының, шулай ук студентлар арасынан волонтерларның ирекле хәйрия эшчәнлегенә нәтижәсендә үсә.

КИУның Әлмәт филиалы «Интернет әлифбасы» социаль проектын гамәлгә ашыру буенча эшчәнлек алып бара. «Росмолодежь» ФАДМ ярдәме белән гамәлгә ашырыла торган уникаль проект. Проектның асылы – өлкән яшьтәге гражданның заманча мәгълүмати технологияләргә өйрәтү.

Өлмәт һөнәри көллиятендә 958 студент белем ала (урта звено белгечләре әзерләү программалары буенча – 465 кеше, квалификацияле эшчеләр, хезмәткәрләр – 493 кеше). Студентларны 46 педагог һәм производства белем бирү осталары укыта, шуларның 60% ы беренче һәм югары категорияле. 2024 елда көллияттә «Металлургия житештерүе (житештерү төрләре буенча)», «Автомобиль двигательләренә, системаларына һәм агрегатларына техник хезмәт күрсәтү һәм ремонтлау» яңа юнәлешләре аккредитацияләнде.

«Профессионаллар» һөнәри осталык чемпионаты (төбәк этабы) нәтижәләре буенча студентлар түбәндәге нәтижәләргә күрсәттеләр:

- 1 урын «Өстәмә һәм виртуаль чынбарлык» компетенциясе буенча;
- 2 урын «Электромонтаж»;
- 2 урын Сәнәгать механикасы һәм монтаж»;
- 3 урын «Универсаль токарь станокларында эшләү»;
- 2 урын «Житештерүдә команда эше»;
- 2 урын «Абилимпикс 2024» «Буяу эшләре» компетенциясе буенча.

«Иң яхшы токарь» республика һөнәри осталык конкурсында 3 курс студенты Сәйфулов Әмир 3 урынны яулады. Һөнәри көллиятне тәмамлаган Ашрапов Айдар Россиянең иң яхшы токары булды-

Өлмәт сәүдә-икътисад техникумы шәһәрдәге иң борынгы һөнәри белем бирү учреждениеләренең берсе. Ел ахырына укучыларның гомуми саны 795 кеше тәшкил итә. Техникумда барлыгы 70 кеше эшли, шуларның 33е педагогик хезмәткәрләр, аларның 72,7% ы беренче һәм югары категорияле. Укытучылар составында 2 педагогика фәннәре кандидаты, 1 филология фәннәре кандидаты, 1 икътисад фәннәре кандидаты бар. Техникумның 25 хезмәткәре Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы ведомство бүләкләре белән бүләкләнде.

2024 елда Өлмәт сәүдә-икътисады техникумында капитал ремонттан соң яңартылган «Туризм һәм кунакчылык» белгечлекләре лабораторияләре, шул исәптән «Өйрәтү стойкасы», «Укыту кунакханә номеры», «Укыту кер юу бүлмәсе», «Уку рестораны» һәм «Өйрәтү бар» белгечлекләре ачылды. Үткәрелгән эш нәтижәсе техникумга Татарстан Республикасы һөнәри белем бирү ресурс үзәге статусын 2024 елның 10 октябреннән бирү булды.

Өлмәт сәүдә-икътисад техникумында «АТЭТ яхшылыклары» волонтерлык хәрәкәте киң үсеш алган, анда техникум укытучылары һәм студентлары катнаша.

Татарстан Республикасының көньяк-көнчыгыш уку йортлары арасында «Хәтер» берләшмәсе кубогына хәрби-гамәли спорт төрләре буенча зона ярышларында техникум жыелма командасы 3 урынны яулады. Советлар Союзы Герое П.М. Гаврилов исемендәге хәрби-гамәли дисциплиналар буенча республика чемпионатында:

- Койчев Умар граната ыргыту һәм турникта күтәрелү буенча 1 урын;
- Сайгушев Артур граната ыргыту буенча 1 нче урын;
- техникум студентлары командасы аркан тарту буенча 1 нче, хәрби эстафетада 3 нче, шулай ук гомуми команда зачетында 3 нче урынны алды.

Өлмәт сәүдә-икътисад техникумы «Өченче разрядлы повар» һөнәри белем бирүнең төп программаларында белем алуга төзелеш отрядлары грантларында катнашучы булып тора, ул мондый отрядлар составында хезмәт эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен кирәк. 40 студентка грант суммасы 541,4 мең сум тәшкил итте. Агымдагы елның жәендә студентлар сәламәтләнדרү лагерьларына эшкә урнашчак.

Өлмәт медицина көллияте һөнәри белем бирү учреждениесендә 1025 студент белем ала, шуларның 387се – бюджет нигезендә, 638 кеше чыгымнарын тулысынча каплап укый (бюджеттан тыш нигез). Аларны 105 педагог, 13 – I категорияле; 6 –

югары квалификацияле; 3 фән кандидаты (1 – педагогика фәннәре; 2 – медицина фәннәре.) 1 медицина фәннәре докторы укыта. Әлмәт медицина көллияте «Клиник медицина», «Фармация», «Шәфкать туташы эше» белгечлекләренәң өч эре төркеме буенча әзерлек алып бара. Колледж «Фельдшер», «Фармацевт», «Шәфкать туташы эше» (төп әзерлек) белгечлеге буенча, «Медицина сәңлесә/медицина абыйсы» урта звено белгечләрен әзерләү буенча һөнәри белем бирү программаларын гамәлгә ашыра. 2024 елда көллияттә өстәмә һөнәри белем базасында 1080 урта медицина хезмәткәре белем алды. Шулардан 69 кеше яңадан һөнәри әзерлек, 1011 кеше квалификация күтәрү курсың узган, шулардан 28 урта медицина хезмәткәре НМО порталы аша квалификация күтәрү циклында укыды.

Көллият базасында Татарстан Республикасы Сәламәтлек саклау министрлығының «ФАП фельдшеры ярдәмчәсе» Республика проекты кысаларында «Авыруларны карау буенча кече шәфкать туташы (ФАП фельдшеры ярдәмчәсе) әзерләү» төп һөнәри белем бирү программасы буенча укулар уңышлы тәмамланды. Татарстан Республикасының биш районыңнан: Әлмәт, Азнакай, Чирмешән, Мәслим Сарманнан 158 тыңлаучы белем алды. Фельдшер ярдәмчәләре үзләренәң функциональ бурычларын үтәү кысаларында фельдшерларга халыкны диспансерлаштыруның беренчел этабың үткәрүдә, документлар, шул исәптән электрон документлар алып баруда, аз хәрәкәтләнүчә пациентларны күзәтүдә, карауда һәм патронажда булышалар.

Бюджет юнәлешләрен тәмамлаучылар (68%) белгечлекләре буенча Әлмәт медицина учреждениеләренә эшкә урнашалар.

2024 елда көллият укучылары һәм укытучылары республика һәм Бөтенроссия дәрәжәсендәгә чараларда һәм конкурсларда актив катнаштылар. Аларның күбесенәң казанышлары дипломнар һәм грамоталар белән билгеләнде:

«Профессионаллар» 2024 һөнәри осталык буенча Бөтенроссия чемпионаты хәрәкәтенәң төбәк этабы «Дәвалау эшчәнлеге» (фельдшер) компетенциясе буенча 3 курс студенты Алексеева Е.Р. – 4 нче, юниорлар төркемендә Макашина П.А. 2 нче урынны алды. Татарстан Республикасының «Профессионаллар» 2024 һөнәри осталык буенча Бөтенроссия чемпионаты хәрәкәтенәң төбәк этабында 2 курс студенты Миронова В.В. 4 урынны, юниорлар төркемендә Китаева С.Ю. 3 урынны яулады.

Инвалидлар һәм ОВЗ белән авыручылар арасында «Абилимпикс» һөнәри осталык милли чемпионатының төбәк этабында Татарстан Республикасы «Медицина һәм социаль тәрбия» компетенциясендә Солтанова В. В. 4 нче урынны яулады.

Татар теле һәм медицина терминологиясе буенча «Ак халатлы фәрештәләр–2024» VIII республика олимпиадасында медицина уку йортлары студентлары һәм укучылары арасында көллият студентлары командасы 1 нче урынга лаек булды.

Әлмәт политехника техникумы 2024 елда хезмәтне саклау өлкәсендә эшчәнлек алып баруга Россия Федерациясе Хезмәт һәм социаль яклау министрлығы аккредитациясен алды. Бер ел эчендә мондый әзерлекне 32 студент һәм 20 хезмәткәр узды, мәшгульлеккә ярдәм итү программасы буенча бу юнәлештә 14 тыңлаучы белем алды.

Техникум мөгаллимнәре «Татарстан Республикасы мәгарифне үстерү институты» өстәмә һөнәри белем бирү дәүләт мәгариф учреждениесенәң республика инновацион майданчыгы кысаларында Татарстан Республикасы өчен туган (татар) әдәбияты буенча бердәм эш программасың эшләделәр.

«Большая перемена» Бөтенроссия конкурсы йомгалары буенча техникумның 8 студенты финалга чыкты, шулардан 2 студент лауреат булды, һәркайсы 1 млн сум грант белән бүләкләнде, 6 студент 200 мең сум грант алып призер булды.

«Веб-разработка» яңа белгечлеге буенча эзерлек ачылды. Техникум эшчәнлегенең яңа юнәлешләре арасында «Киләчәк коды» проектын гамәлгә ашыруны аерып күрсәтергә мөмкин. 2023 елның сентябрендә өч провайдер – «1Т» җаваплылыгы чиклэнгән җәмгыяте, «Россия яңа университеты» коммерцияле булмаган автоном югары белем бирү оешмасы, «Волгоград дәүләт техник университеты» югары белем бирү федераль дәүләт бюджет мәгариф учреждениесе, «Нейро.PY – Python», «Дрон.VR – Робото- техника һәм БПЛА катнаш чынбарлыктагы сәяси интеллект», «Javaspriгда программалаштыру нигезләре», «Созвеб-проектлар төзү» кебек юнәлешләр буенча эзерлек башланды: JavaScript, TypeScript һәм React», «Python программалаштыру нигезләре», «Python программалаштыру һәм Алгоритмлаштыру», «javassript уен дөньяларын модельләштерү»не өйрәнәбез. 2023 елның ноябрәннән 2024 елның июнь аена кадәрге чорда техникумда 946 студент белем алды.

2024 елда «IT-куб» балалар цифрлы белем бирү үзәге актив эшләде, техникум базасында төзелгән программалар буенча 8–17 яшьлек 465 укучыны 7 кубок базасында уку узды: «Python» телендә программалаштыру; Виртуаль һәм өстәмә чынбарлык белән кушымталар эшләү (VRAR-кушымталар эшләү); Java да программалаштыру нигезләре; Кибергигиена һәм зур мәгълүматлар; Алгоритмика һәм логика нигезләре, Роботлар Программасы, пилотсыз очу аппаратларын программалаштыру һәм эксплуатацияләү.

Техникум – өлкән сыйныф укучылары өчен «Киләчәккә билет» проектында катнашучы, 2024 елда 6–11 сыйныфларның 170 укучысы һөнәри чыныгу үтте.

Уңыш профессионалларныкы һәм җәйге чорда Татарстан Республикасы Студентлар отрядлары составында эшләү өчен эшче һөнәрләр буенча эзерләнүне дә игътибарсыз калдырырга ярамый. 2024 елда республикада кирәкле тугыз эшче һөнәре буенча 383 студент белем алды. Техникумга хезмәт илкүләм премиясе дипломы бирелде. 2024 елда мәгариф системасында студентлар отрядлары эшчәнлеген оештыруның иң яхшы тәҗрибәсе өчен һәм «Республика студентлар хезмәт отрядлары үзәге» дәүләт бюджет учреждениесенең Рәхмәте белән бүләкләнде.

2024 елда техникумның 32 студенты «Яшь профессионаллар» төбәк һөнәри осталык чемпионатында 34 компетенция буенча призер булдылар, 7 беренче, 10 икенче, 15 өченче урыннарны яуладылар һәм һөнәри осталык өчен 1 медальгә лаек булды. «Абилимпикс» чемпионаты буенча – «Коры төзелеш һәм штукатур эшләре» компетенциясе буенча бер 2 нче урын.

Милли чемпионатта техникум студентлары алты компетенция буенча катнаштылар, ике призлы урын яуладылар: «Буяу һәм декоратив эшләр» компетенциясе буенча – 3 нче урын, «Коры төзелеш һәм штукатур эшләре» компетенциясе буенча Юниорлар-1 нче урын.

2024 елда техникум «Татнефть» ГАЖ-нең «Татарстан Республикасының көньяк-көнчыгышында картинг-клубларны үстерү» Грантында җиңүче булды, клубны җиһазландыруга акча бирү турындагы килешү нигезендә, «Татнефть» компаниясе 2 млн сум акча бүлеп бирде. Дүрт карта, пилотлар өчен киём-салым сатып алынды.

«Татнефть» ГАЖ һәм «3D-Арт» ЖЧЖ белән берлектә студентларны белгечлеккә өйрәтү проекты гамәлгә ашырылды 08.02.01 Биналар һәм корылмаларны төзү һәм эксплуатацияләү һәм эксплуатацияләү һәм 15.02.14 «Төзелеш 3D-принтеры операторы» һөнәри белем бирү программасы буенча технологик процессларны һәм производстволарны автоматлаштыру чаралары (тармаклар буенча) белән тәэмин итү. Укуларны төмамлаган студентлар уникаль объектны – Мөлбагыш авылындагы «Мөллә» иҗтимагый-мәдәни үзәген төзүдә актив катнаштылар.

2024 елда техникум шулай ук тулай торак бинасын ремонтлау буенча проект документациясен эшләүгә «Татнефть» ГАҖ хәйрия фондының социаль проектлары жиңүчесе булды. Жәмгыять акчаларыннан 6,3 млн сум, бюджеттан тыш үз акчаларыннан 638,4 мең сум бүлеп бирелде. Студентлар тулай торагының ике 9 катлы корпусларын ремонтлауга проект-смета документациясе эшләнде.

2024 елда «Профессионалитет» федераль проектын гамәлгә ашыру кысаларында бораулау жиһазлары полигоны төзелеше тәмамланды, бу максатларга техникумның бюджеттан тыш чаралары 10,7 млн сум юнәлдерелде.

ЯШЬЛӘР СӘЯСӘТЕ

Идарә составына ведомство карамагындагы өч учреждение керә: «Яшьләргә ярдәм итү үзәге», «Форпост» жәмәгать хокук тәртибен саклау формированиеләре (студентлар) үзәге», «Березка» балаларны савыктыру лагеры». Хезмәткәрләрнең гомуми саны 277 кеше.

Өлмәт муниципаль районында 55 548 яшь (14 яшьтән 35 яшькә кадәр) кеше исәпләнә. һәр алтынчысы-14 яшьтән 18 яшькә кадәрге яшүсмер. Нәкъ менә шушы категория өчен шәһәрдә яшьләр клублары эшли, алар ижади үсешкә, креатив күнекмәләргә һәм компетенцияләргә ия булуга ярдәм итәләр: балта осталыгы, чүлмәкчелек, флористика, кул эшләре, кулинария, визаж, тегү остаханәсе, график дизайн, арттерапия, аэройога һәм башкалар. Төзелгән инфраструктура үз-үзеңне тормышка ашыру һәм идеяләрне тормышка ашыру өчен мөмкинлек бирә. Талантлы яшьләр төрле конкурсларда жиңү яулый. Хисап елында 4,6 млн сумлык грантлар жәлеп ителде.

Яшьләрдә патриотик тәрбияне үстерү-иң мөһим бурычларның берсе. 2024 елда балалар һәм яшьләр эшләре идарәсе структуралары тарафыннан хәрби-патриотик юнәлештәге 959 дан артык чара үткәрелде: «Ажаган», «Батырлык сукмагы», «Сафта бары тик кызлар гына», «Рус коралының көче», строй смотрлары жырлары, Россия Кораллы Көчләре тарихын белү буенча интеллектуаль уеннар һ.б. бу юнәлештәге төп эшне «Ровесник» яшьләр клубы башкара. Мәктәп укучылары һәм студентлар өчен «Бөек Ватан сугышы тарихы» музеена экскурсияләр оештырыла.

Яшьләр һәм студентлар арасында хокук бозуларны профилактикалау эшен «Форпост» башкара, аның составына 1056 кешене берләштерүче 87 оешма керә. Үзәк полиция хезмәткәрләре белән берлектә 306 чара уздырылды, шул исәптән, куркынычсызлыкны, мәгариф һәм профилактик юнәлешне тәэмин итү буенча. Татарстан Республикасы яшьләр эшләре министрлыгының грант ярдәме белән хисап елында Көнъяк-Көнчыгыш «Фиджитал – уен» яшьләр фестивале» проекты тормышка ашырылды. Спортны компьютер уеннары белән берләштерү яшүсмерләрнең сәламәт яшәү рәвеше мотивациясенә һәм физик форма күнекмәләрен үстерүгә уңай йогынты ясый. Ел саен жәйге чорда үзәк «Саулык» сәламәтләндерү комплексы базасында гражданлык-патриотик юнәлештәге профильле смена үткәрә.

Оешкан ял итү һәм сәламәтләндерү формалары белән 10 142 бала жәлеп ител де, алар «Татнефть – забота» – «Юность», «Солнечный» шәһәр яны лагерьларында, «Транснефть»-«Орленок» компанияләрендә, «Солнечный», «Крылатый» сәламәтләндерү лагерьларында булдылар.

Муниципаль бюджеттан бүлеп бирелгән финанс чаралары хисабына һәм «Татарстан Республикасы халыкны эш белән тәэмин итү үзәге» ДКУ идарәсе ярдәмендә жәйге чорда 771 балигы булмаган яшүсмер эшкә урнаштырылды. «Безнең ишегалды лагере» проекты якты вакыйга белән старт алды, ул беренчеләрдән булып гамәлгә ашырылды, анда 14 яшьтән 17 яшькә кадәрге 145

яшүсмер эшкә урнаштырылды. Проект дәрәс туклану, Экология, физик культура, үз-үзеңне үстерү, өлкән буын турында кайгырту юнәлешләре буенча чараларны үз эченә алган. Яшүсмерләр «Безнең ишегалды» программасы буенча 20 ишегалдында капитал ремонттан соң үткәрелгән мастер-класслар, интерактивлар, флешмоблар, концерт программалары, спорт уеннары оештыруда катнаштылар.

«Ирекчеләр үсеше үзәге» киң колачлы эш алып бара. Бүгенге көндә платформада Игелек.руда 12 185 кеше теркәлгән – бу мәктәп укучылары, студентлар, эшче яшьләр һәм өлкән буын кешеләре. Хисап елында 329 чара үткәрелде, 760 яхшы хезмәт күрсәтелде. Хисап елында «Мәрхәмәтле Әлмәт» штабы «Көзгә мәрхәмәт атнасы» Бөтенроссия акциясендә лауреат булды, ә «Татарстан Республикасы Ел волонтеры–2024» Гран-приын волонтер Камилә Галиева кызы алды. Теләге булган һәркем социаль, экологик, вакыйгалар, спорт, мәдәни, медицина, медиа волонтерлык, иҗтимагый куркынычсызлык, патриотик һ. б. юнәлешләр буенча «Игелекле Әлмәт» командасы эшендә катнаша ала.

Безнең районда өзлексез режимда «Своих не бросаем» ирекле штабы үз эшен алып бара. 8(8553) 26-01-01 кайнар линиясе эшли, аңа 619 мөрәҗәгать керде. Торак-коммуналь хужалык, кар жыю, медицина һәм юридик хезмәтләр алу, психологик ярдәм күрсәтү һ.б. мәсьәләләр оператив режимда хәл ителә. Ярдәмне Татарстан Республикасының көньяк-көнчыгышындагы иң зур ресурс үзәкләренә берсе «Нур» күрсәтә.

Махсус хәрби операциядә катнашучылар белән очрашулар уздырыла, ел дәвамында СВОда катнашучыларның гаилә әгъзалары 678 психологик ярдәм алды. Махсус хәрби операциядә катнашучыларның балалары өчен җәйге интенсивлар үткәрелде, ижади мастер-класслар, экскурсияләр оештырылды.

«Нур» үзәге базасында муниципаль психологлар Советы беркетелгән, ул төрле категориядәге 90нан артык белгечне берләштерә. Балалар өчен ышаныч телефоны 8-800-2000-122, яшьләр өчен ышаныч телефоны 8-800-555-22-20, муниципаль линия 32-89-60 эшли. 2024 елда 1887 мөрәҗәгать керде. Һөнәри компетенцияләренә үстерүне тәэмин итү өчен «Нур» үзәге хисап елында «Арт-методика» программасы буенча белем бирү учреждениеләре белән эшне давам итте. Бу процесска районның педагогик со-ставыннан һәм педагог-психологларыннан 1 000 нән артык кеше җәлеп ителде.

20дән артык методика (тән, балчык, та-выш, ком, кино, йога, ландшафт, арома фототерапия, лингвотерапия һ.б.) педагогларга ижади формада яшүсмерләр арасында һәм ата-аналар белән мөнәсәбәтләрдәге кы-енлыкларны булдырмакка һәм ачыкларга ярдәм итә.

Семья елында «Нур» үзәге гаилә кыйммәтләрен булдыруга һәм ныгытуга юнәлдерелгән «Счастливы вместе» проекты гамәлгә ашырылды, анда 817 пар катнашты (гомуми колачлау белән 1761 кеше). Бәхетле марафон үзәндә иҗат остаханәләрен, гаилә лекторияләрен, фотосессияләрен, кулинария мастер-классларын, сәламәт яшәү рәвешен пропагандалау чараларын берләштерде. Проектта катнашучы 10 гаиләдә балалар тууын билгеләп үтү мөһим. «Счастливы вместе» проектының партнеры – «Сфера» ял итү үзәге. Татарстанның барлык районнарыннан килгән кунаклар астрономия турында фәнни-танып белү фильмнарын күрсәтүгә, ижади мастер-класслар карарга киләләр. Быел планетарийда 15 744 кеше булды.

Заманча алдынгы мультипространство булып «Креатив процесслар фабрикасы» яшьләр үзәге тора, ул «Идеядән башлап гамәлгә ашыру» концепциясе буенча эшли. Заманча жиһазлар һәм квалификацияле белгечләр ярдәмендә үз авторлык продуктын уйлап табарга һәм тормышка ашырырга мөмкин. Үзәкнең ике катында күпфункцияле зал, тегү лабораториясе, гончар осталыгы студиясе, театр

студиясе, мини-типография, хореография студиясе, тавыш яздыру студиясе, «Горький мәдәният йорты» кафесы, киберпространство урнашкан. Быел 497 чара уздырылды: концерт, мастер-класслар һәм фестивальләрдә 38 меңнән артык кеше катнашты. Ел нәтижеләре буенча «Яшьләр урыны» номинациясендә «Яшьләр вакыты» Бөтенроссия яшьләр премиясендә Мәскәү шәһәрәндә 3 нче урынны яулады.

«Креатив Процесслар фабрикасы» майданчыгында «Яшьләр эше» республика форумы узды, ул яшьләргә эш белән тәэмин итү шартларын үстерүгә, иң яхшы практикаларны һәм эшкә урнашу формаларын алга жибөрүгә юнәлдерелгән иде. Анда Татарстан Республикасының көньяк-көнчыгышынан 300дән артык студент катнашты.

Студентлар Россия Студентлар Отрядлары оештырган чараларда актив катнаштылар. Сентябрь аенда Әлмәттә «Югары нефть мәктәбе» университеты базасында беренче тапкыр нефть чыгару тармагы студент отрядларының Бөтенроссия форумы узды, анда Россия төбәкләреннән 150 кеше катнашты. Хезмәт отрядларында 2570 студент тора. Күркәм гадәт буенча 2024 елда безнең районда «Идел бие федераль округының Медицина десанты» кышкы сменасы, «Кар десанты» патриотик акциясе һәм «АльМедик» Бөтенроссия студентлар медицина проектының жәйге сменасы узды, анда Россиянең 10 төбәгеннән 100 студент катнашты. Әлеге проект кысаларында медицина уку йортлары студентлары шәһәр халкына поликлиникалар һәм хастаханәләр базасында гына түгел, ә ФАПларда авыл җирлекләрендә яшәүчеләргә дә ярдәм күрсәтәләр.

2025 ел Бөек Җиңүнең 80 еллыгы билгесе астында узачак – бу барлык буынны берләштерүче һәм үткәннең һәм заманның тирән бәйләнешен символлаштыручы бәйрәм. Яшьләргә патриотик тәрбиялүгә, бу юнәлештә катнашучылар санын һәм вакыйгаларны арттыруга аерым игътибар бирелә.

Халыкны волонтерлык эшчәнлегенә җәлеп итүне күтәрү, ирекле сервислар эшенең продуктивлыгын арттыру өчен шартлар тудыру мөһим булып кала бирә.

Яшьләр (яшүсмерләр) клублары майданчыкларында «Идеядән башлап гамәлгә ашыру» концепциясен гамәлгә кертүне дәвам итәргә, гамәли ижади креатив фикерләү күнекмәсен үстерергә кирәк.

Яшьләр эшқуарлыгын үстерү һәм туристлык җәлеп итүчәнлеген үстерү өчен, «Креатив процесслар фабрикасы» Яшьләр үзәге резидентлары өчен сәүдә майданчыгын ачу планлаштырыла.

МӘДӘНИЯТ

Әлмәт муниципаль районында бүгенге көндә 17 ведомство карамагындагы мәдәният учреждениесе эшли. Хезмәткәрләренең гомуми саны 856 кеше тәшкил итә.

8 өстәмә белем бирү мәктәбе 204 профессиональ педагог хезмәтә нәтижәсендә үсә. Укучыларның гомуми саны 3264 бала. Һәр 3 бала республика, бөтенроссия һәм халыкара конкурсларда катнаша.

«Татнефть» хәйрия фонды һәм «Кадим Әлмәт» этник музыка коллективы җитәкчесе П.А. Корчагин ярдәме белән талантлы укучылар үзләренең сәләтләрен икенче һәм өченче музыка мәктәпләрендә «Карлыгач» вокаль-инструменталь төркемдә һәм «Ак Лачын» фольклор ансамблендә үстерәләр.

Конкурсларда мәктәптә мәдәни-агарту эшенең аерылгысыз өлешен алып тора. «1 нче балалар сәнгать мәктәбе» муниципаль мәдәният һәм сәнгать учреждениеләренең ижат коллективлары проектларына ярдәм итү өчен Татарстан Республикасы Хөкүмәте грантлары конкурсында җиңеп, 180 мең сум күләмдә финанслау алды.

Өстәмә белем бирү учреждениеләре киләчәк талантларны әзерләүдә төп роль уйныйлар, киләчәктә ижади үсеш өчен старт мәйданчыгы булып исәпләнә. Алар Ф.Яруллин исменедәге Әлмәт музыка көллияте кебек һөнәри уку йортларына керү өчен нигез бирә. Башлангыч әзерлек көллияتكә уңышлы керү һәм музыка өлкәсен үстерү өчен нигез булып тора.

Ижади сәләтләрне үстерүдә креатив индустрияләр мәктәбе дә мөһим роль уйный. 2024 елның октябрендә «мода һәм дизайн лабораториясе» яңа юнәлеште буенча техника сатып алу өчен жирле бюджеттан 3 млн сумнан артык акча алды. 2025 елның гыйнварыннан киём булдыру һәм үз брендын формалаштыру процессы башланачак, бу яшь дизайнерлар өчен өстәмә перспективалар ачачак.

Россия Федерациясе Мәдәният министрлыгы һәм креатив индустрияләр Федерациясе мәгълүматлары буенча, мәктәп Россиянең креатив индустрияләрнең топ өч мәктәб исәбенә керә. 2024 елда креатив индустрияләр мәктәбеннән тыш Россиянең креатив картасында (Creative Russia Map) Габдулла Тукай ис. китапханә һәм «Нефтьче» мәдәният йорты.

Районның ижади киңлекләренең креатив инфраструктурасы актив үсә. «Нефтьче» мәдәният сараенда «БиблиоНефть» дип аталган яңа креатив киңлек барлыкка килде, аның базасында ике тапкыр Almet Creative Days Бөтенроссия креатив индустрияләр форумы узды, анда федераль экспертлар катнашты. «Татнефть» ГАЖ гранты конкурсы кысаларында «Нефтьче» мәдәният йорты бинасын реконструкцияләү һәм капитал ремонтлау өчен 10 млн сумлык проект-смета документациясе әзәрләнәчәк. Бүгенге көндә әлеге мәйданчык шәһәрнең мәдәни үзәкләренең берсе булып тора. Биредә Мацуев, Башмет, Бутман һ.б. кебек дөньякүләм танылган башкаручылар чыгышлары белән классик музыка концертлары үткәрелә.

Мәдәниятнең аерылгысыз өлеше 54 филиалдан торган китапханәләр тәшкил итә, шул исәптән 41 авыл һәм 13 шәһәр филиаллары. Аларның гомуми фондында 720 меңнән артык документ бар, ә укучылар саны 79 меңнән артып китә. Бу учреждениеләр «һөнәрчеләр берлеге» бергәлеге белән актив хезмәттәшлек итә, ул Әлмәттән генә түгел, Чаллы, Бөгелмә, Лениногорск һәм башка шәһәрләрдән килгән осталарны берләштерә, гамәли сәнгатьне үстерүгә ярдәм итә. Габдулла Тукай исемендәге Үзәк балалар китапханәсе креатив алым үрнәге булып тора, ул ачык кунак бүлмәсе форматында эшли. Биредә үз кафеханәсе һәм кулинария студиясе, шулай ук илнең төрле шәһәрләрен бердәм филармония киңлегенә берләштерергә тиешле виртуаль концерт залы бар.

Мәдәни тормышта «Әлмәт» милли мәдәни үзәге актив катнаша, ул иҗат коллективларын да, шәһәрдәге вакыйгаларда актив катнашучы индивидуаль башкаручыларны да берләштерә. Моннан тыш, 6 профессиональ коллектив үз эшчәнлеген алып бара: көньяк-көнчыгыш буенча бердәнбер тынлы оркестр, камера оркестры, «Яшьлек», «Ретро» вокаль-инструменталь ансамбльләре, «Мгновение души» кыллы ансамбле һәм «Радужка» курчак театры.

Авыл жирлекләрендә ял итү эшчәнлеген «Әлмәт шәһәренең район мәдәният йорты» МБУ тәэмин итә, ул 49 Авыл мәдәният йортын берләштерә, анда 177 кеше эшли. «Үзешчән халык коллективы» 34 иҗат коллективы ия. Мәдәни активлык үсешенә инфраструктурадагы үзгәрешләр ярдәм итә. Агымдагы елда, «Мәдәният» милли проектына гамәлгә ашыру нәтижәсендә һәм республика бюджеты акчасына, гомуми суммасы 88 миллион сумга, капитал ремонттан соң Ямаши һәм Түбән Абдул авыл мәдәният йортлары ачылды.

Авыл мәдәни инфраструктурасы үсеш алган. Районда 40 879 саклау берәмлеге булган 6 музей һәм Геннадий Стефановский исемендәге Әлмәт картиналар галереясе актив эшли. Ул Әлмәтнең профессиональ күргәзмә

мөйданчыкларының берсе булып тора, яшь рәссамнарны һәм сәнгать берлеге әгъзаларын берләштерә. 2024 елда 30 дан артык күргәзмә үткәрелде. «Татнефть» ярдәме белән «Арт-Сабантуй» Бөтенроссия күчмә күргәзмә-конкурсын үткәрү традициягә әверелде.

Риза Фәхреддин исемдәге мемориаль музей мәдәни-мәгариф һәм фәнни тикшеренү эшләре белән шөгыльләнә, Риза Фәхреддиннең «Үгет-нәсыихәт», «Тәрбияле бала», «Гаилә», «Тәрбияле хатын», «Тәрбияле ана» һ.б. хезмәтләре аша милли-мәдәни традицияләрен тарата. Музей Р. Фәхреддиннең рухи мирасын өйрәнү һәм пропагандалауның әйдәп баручы үзәкләреннән берсе булып тора. Материаллар китап һәм брошюралар рәвешендә нәшер ителә. Китаплар бастыруда «Рухият» рухи яңарыш фонды программасы кысаларында «Татнефть» хәйрия фонды һәрьяклап ярдәм күрсәтә.

Актуаль проблемаларның берсе – Әлмәт туган якны өйрәнү музееың торышы, ул төптән яңартуны таләп итә. Авырлыкларга карамастан, музей актив үсә. Бәхетнең мәгънәви кыйммәтләрен ачучы тәэсирләр объектлары буенча туристлык маршрутлары комплексы булдырылды. Ул 6 июльдә барлык шәһәрләр өчен бердәм көнне узган «Барысы өчен дә кунакчыл шәһәр» бөтенроссия социаль проекты барышында сынап каралды. Музей төрле конкурсларда катнаша, шул исәптән «Ел маршруты» Бөтенроссия туристлык премиясен дә көртөп финалга узган 324 проект арасында Әлмәттән «Шәһәргә иң яхшы экскурсия» категориясендә «Бәхеткә Алга» проекты тәкъдим ителде. Ярышларның финал этабында Әлмәткә Мәскәү, Санкт-Петербург, Калининград, Кузбасс һәм Кырым шәһәрләре кебек эре мегаполислар белән ярышырга туры килде. Проект «Шәһәр экскурсиясен проектлауга системалы якын килү өчен» махсус дипломга лаек булды.

Россиядә игълан ителгән Гаилә елы кысаларында гаилә кыйммәтләрен һәм традицияләрен ныгытуга аерым игътибар бирелде. 18 гомумкешелек кыйммәтләренә нигезләнгән «Бәхетле Әлмәт» концепциясе белән рухландырылган Әлмәт шәһәрендә шәһәр халкын һәм кунакларны берләштергән массакуләм чаралар узды. Бу вакыйгалар «традицияләрдә бәхет» юнәлешенең бер өлеше булды, ул кешеләр арасындагы элементәне ныгытып кына калмый, ә традицияләренә саклап калуга илһамландыра, аларны заманча торышның аерылгысыз өлеше итә.

И.Иванов исемдәге Казан мәдәни-ял итү комплексы мөйданчыгында В.И.Ленинның «Татарстанның мәдәни башкаласы» конкурсында мәдәният учреждениеләре «Нефтеградның гаилә кыйммәтләре» интерактив программасын тәкъдим иттеләр, анда кунаклар Татарстан халыкларының горөф-гадәтләре белән таныша, районның гаилә династияләре картасын өйрәнә алдылар. Алтынчы ел рәттән «Эхо веков в истории семьи – тарихта без эзлебез» республика шәжәрә фестиваленең муниципаль этабы уза. Балалар-яшүсмерләр ижаты үзәгендә 9 гаилә үзләренең визит карточкаларын, ижади номерларын һәм күргәзмә материалларын тәкъдим итте. Фестиваль традицияләренә саклауга, гаилә элементләрен ныгытуга һәм шәжәрә өйрәнүне популярлаштыруга юнәлдерелгән. Бәйгедә 600 елдан артык тарихы булган династиясе булган Ногманов-Хәйруллиннар гаиләсе жиңү яулады. Аларның ата-бабалары арасында сәүдәгәрләр, игенчеләр, педагоглар, бухгалтерлар, машина йөртүчеләр, агрономнар һәм журналистлар булган. Бу чаралар гаилә кыйммәтләренең, традицияләренең һәм буыннар дөвамчанлыгының мөһимлеген ассызыклай, бу исә Әлмәтне жәмгыятьнең гармонияле үсеше үрнәге итә.

«Татнефть» ГАЖ компаниясенең актив катнашуы нәтижәсендә районда даими рәвештә «Каракулз» этно-модерн фестивале кебек вакыйгалы чаралар оештырыла, бу дүртенче ел рәттән жиңле халыкны һәм кунакларны этник музыка, автор жиңлары һәм театр куелышларын да көртөп, төрле программа белән сөендерә. Нефть һәм газ

сәнәгәт хезмәткәрләре көнен зурлап бәйрәм итүне билгеләп үтәргә кирәк, ул хезмәт коллективлары һәм һөнәри конкурсларда жиңүчеләр йөреше, татар һәм Россия эстрадасының популяр йолдызлары чыгышы белән үрелеп бара, тамашачыларда якты тәэсирләр калдыра. «Татнефть» ГАЖ компаниясе районның мәдәни тормышына ярдәм итеп кенә калмый, ижади яктан үз-үзеңне ачу һәм мәдәни мирасны баеп өчен «Кешеләр файдасына» платформан да булдырды.

Әлмәт татар дәүләт драма театрының 80 еллык юбилеен билгеләп үтү дә мөһим вакыйга булды, ул «Театр чиксезлек» девизы астында узды. Театр директоры Фәридә Исмәгыйлева һәм «Бер хыянәт тарихы» спектакле «Миллиард.Татар» – «Ел татарлары» проекты жиңүчеләре дип танылды. Шулай ук Фәридә Исмагилова «Россия Федерациясенең атказанган мәдәният хезмәткәре» исеменә лаек булды. Юбилейга төп сюрприз һәм бүләк иң яхшы шартларда ижат итү мөмкинлеге. «Мәдәният» федераль милли проекты театрга капитал ремонтка 26 миллион сумнан артык акча бирелде. Жәй көне, Башкортстанның башка-ласында XXI Россиянең кече шәһәрләре театры фестивалендә, «Ул эле өйләнмәгән иде» спектакле «Зур формалы спектакль» категориясендә гран-при яулады. Моннан тыш, «Ат карагы» («Конокрад») куелышы «Тантана» театр премиясе дипломы белән билгеләнде. Шулай ук «Дөм» («Власть тьмы») спектакле Омск өлкәсендәге «Сотоварищи» фестивалендә ике номинациядә бүләкләнде.

Республиканың расланган календарь планы нигезендә, Әлмәт муниципаль районы 2024 елда Чечен Республикасының Грозный шәһәрәндә «Сабантуй» милли бәйрәмен оештырды. Чара югары дәрәжәдә узды: кунаклар татар ишегалды атмосферасыннан ләззәт ала алдылар, спорт уеннарында катнаштылар, ижади мастер-классларда булдылар, шулай ук халык-сәнгать эшләнмәләре сатып алдылар.

2025 елгы Сабантуйга эзерлек кысаларында республика бәйрәмнең традицион атрибутларын эзерләүгә конкурс үткәрдә. «1 нче санлы балалар сәнгать мәктәбе» «Чүлмәк вату» уены өчен балчык чүлмәкләр ясауда жиңү яулады. Шулай ук «Тукай янында» яшьләр клубы «Татар бизәкләре белән көянтә ясау» номинациясендә жиңүче дип табылды, алар традицион «Көянтә белән йөгөрү» уенда кулланылачак.

Районда мәдәни инициативаларны үстерү шулай ук яшьләрдә «Пушкин картасы» Бөтенроссия программасында катнашуга зур кызыксыну уята. 2024 елда картаны 12457 яшь кеше рәсмиләштерде, бу программаның потенциал катнашучылары санының 89,3%ын тәшкил итә. 2882 чара уздырылды һәм 29 млн артык суммага 79218 билет сатылды. Республика күрсәткечләре буенча Әлмәт районы лидерлык позицияләре өчлегенә керә.

2025 елга план түбәндәге бурычларны үз эченә ала:

Бөек Ватан сугышында Жиңүнең 80 еллыгын бәйрәм итүгә эзерлек һәм аны оештыру;

- Калининград өлкәсендә Балтыйк Сабантуен үткөрү;

- Ватанны саклаучылар елы кысаларындагы чараларны гамәлгә ашыру.

ФИЗИК КУЛЬТУРА ҺӘМ СПОРТ

Әлмәт районында 8 спорт мәктәбе, 3 спорт-сәламәтләндерү комплексы бар, аларда барлыгы 4180 бала белем ала, 146 тренер эшли һәм 62 спорт төре үстерелә. 2024 елда 10 спорт мастеры һәм 39 Спорт мастерлыгына кандидат эзерләнде, шулай ук 17 федерация һәм 14 спорт клубы исәпләнә. РФ жыелма командасы составында спорт төрләре буенча 9 спортчы керә: триатлон, бокс, йөзү, ирекле көрәш, грек – рим көрәше, кикбоксинг. ТР жыелма командасы составына өстәл

теннисы, триатлон, бокс, самбо, бадминтон, йөзү, чаңгы, ат спорты буенча 94 спортчы керде.

Федерацияләр белән эшләү нәтижәсендә шәһәрнең спорт тормышына жәлеп ителгән балалар саны арта һәм зур ярышлар үткөрелә:

- Татарстан Республикасының һәм Россиянең яқындагы төбәкләренең иң көчле спортчыларының «Татнефть» ГАЖ призагына «VOLGA FIGHTING 15» MMA юбилей турниры;

- Әлмәттә бадминтон буенча «Кубок Ак Барс–Крылья» Бөтенроссия яшүсмерләр ярышлары, анда Россиянең биш төбәгеннән 245 яшь спортчы катнашты;

- Йөзү буенча «Алтын божра Кубогы» турниры ике көн дәвамлы ярышлары узды, Россиянең төрле шәһәрләреннән 400 дән артык спортчы «Мирас» спорт комплексы бассейнында жиңү өчен көрәште.

«Мирас» спорт-сәламәтләндрү комплексы мөмкинлекләре чикләнгән кешеләр белән эшләү үзәгенә әверелде, йөзү, бочча, өстәл теннисы, шахмат, ОФП төрләре буенча өч инструктор эшли. Төркемнәрдә 70тән артык бала һәм 58 өлкән кеше шөгильләнә. Оешкан эш республика дәрәжәсендә дә үз нәтижәләрен бирә, анда безнең спортчыларыбыз күп тапкырлар жиңүчеләр һәм призерлар булдылар, үзләренә һәм дөньяга үзләренең иң югары нәтижәләргә ирешергә сәләтле булуларын исбатладылар.

Гайнуллина Гөлназ – жиңел атлетика буенча Татарстан Республикасы жыелма ко- мандасы составына керде.

Усманова Влада – махсус Олимпиадада йөзү буенча икенче урын.

Бухтеева Полина – махсус Олимпиадада йөзү буенча өченче урын.

Илалетдинов Рамил – следж-хоккей буенча халыкара класслы спорт мастеры.

Хәмзин Айрат – следж-хоккей буенча дөнья чемпионы, Россия чемпионы, следж-хоккей буенча Россия жыелма командасы әгъзасы, спорт мастеры, 2021 елның иң яхшы һөжүмчесе. «Феникс» командасы составында следж-хоккейда спорт казанышлары өчен «III дәрәжә спорт батырлыгы» билгесе белән бүләкләнә.

«Олимпия резервы спорт мәктәбендә» 7 спорт төре буенча 1193 спортчы шөгильләнә. 2024 елда әлеге мәктәптә тәрбияләнүчесе – ирекле көрәш буенча Европа беренчелегендә Татарстан данын яклаган Екатерина Кошкина мактаулы II урынны яулады. Шулай ук, Екатерина Кошкина хатын-кызлар көрәше буенча БРИКС уеннарында жиңүче булды (62 кг га кадәр).

«Татнефть» ГАЖ ярдәме белән Әлмәт муниципаль районында ат спорты үсеш ала. Ат спорты мәктәбе спортчылары төбәк һәм муниципаль ярышларда жиңүчеләр һәм при- зерлар, шулай ук ТР жыелма командасына да керә. Данилова Софья – ТР чемпионатын- да һәм беренчелегендә мактаулы 2 урынны, Миронова Амелия – ТР Кубогында 3 урынны, Цовма Арина – ТР чемпионатында һәм беренчелегендә 2 урынны, Матигуллин Самир – ТР Кубогында 1 урынны яулады.

«Футбол буенча спорт мәктәбе» өч бүлектән тора: футбол, триатлон һәм авыр атлетика, анда 950 дән артык спортчы шөгильләнә. 2008 елда туган яшүсмерләр командасы Татарстан Республикасы беренчелегендә 1 урынны һәм 2011 елда туган яшүсмерләр командасы 2 урынны, шулай ук 2007 елда туган яшүсмерләр командасы Идел бие беренчелегендә мактаулы 3 урынны яулады. Футбол буенча хатын-кызлар командасы ТР жыелма командасына керә.

Триатлон-спорт мәктәбе учреждениенең иң яшь бүлеге. Хәзерге вакытта 80 спортчы шөгильләнә, шуларның 20се ТР жыелма командасына керә. Жиһаншин Адель һәм Любимов Кирилл триатлон буенча Россия беренчелеге призерлары.

Авыр атлетика бүлеге спортчылары Бөтенроссия ярышларында, Татарстан Республикасы беренчелегендә һәм Татарстан Республикасы чемпионатында

катнаша. СССР Атказанган тренеры Тимержанов Е.А. ис. Бетенроссия хәтер ярышларында – Якимов Владислав, Смирнов Ратмир мактаулы 2 нче урынны алды. Авыр атлетика буенча Идел буе федераль округы беренчелегендә жиңүче һәм ТР беренчелеге призеры Максумов Алмаз. «Шахмат буенча спорт мәктәбе» ндә тәрбияләнүче Саттарова Амира шахмат буенча 2024 елгы Россия Кубогы этабында 15 яшькә кадәрке кызлар арасында «Өмет кубогы» Бетенроссия ярышларында катнашып, мактаулы 3 урынны яулады. Спорт мәктәбендә 124 бала шөгильләне.

Профессиональ спортта Әлмәт шәһәренең «Нефтяник» хоккей командасы катнаша, ул «Бетенроссия хоккей лигасы» нда чыгыш ясый. Өй уеннарын клуб «Юбилейный» спорт сарае базасында үткәрә. Команда үз ресурсларын 1978 елдан бирле эшен алып барган «Нефтяник» спорт мәктәбендә тәрбияләнүчеләрдән тулыландыра. Бу мәктәптә 620 кеше шөгильләне. 2024 елда «Нефтяник» АХК В.Петров кубогы жиңүчесе булды.

2024 елда Әлмәт шәһәре 100 меңнән артык халкы булган шәһәрләр арасында «Массакүләм физкультура-савыктыру эшен кую буенча Татарстан Республикасының иң яхшы шәһәре» дип танылды.

Ел саен спорт-массакүләм чаралар үткөрелә:

- «Россия чаңгы юлы» Бетенроссия массакүләм чаңгы узышы;
- Кар машиналарында кросс буенча Россия кубогы һәм Россия беренчелеге;
- Беренче май эстафетасы;
- Триатлон буенча Россия беренчелеге; Терәк-хәрәкәт аппараты зарарланган затлар арасында триатлон буенча Россия чемпионаты;
- 7–12 яшьлек яшь спортчылар арасында «Триатлон буенча балалар лигасы» республика ярышлары;
- һәвәскәр спортчылар арасында «Әлмәт триатлоны-Тимерман» ярышлары;
- «Тур де Татарстан» шоссе велоузышы;
- «Татарстан кроссы» чарасы кысаларында мәктәп укучыларының «Бөхет артыннан йөгәрәбез» дигән йөгәреш;
- «Татнефть Әлмәт музыкаль ярыммарафоны».

Татарстан Республикасы Рәисе, ТР Спорт министрлыгы һәм «Татнефть» ГАЖ компани- ясе ярдәме белән район территориясендә спорт объектлары саны арта. Әлмәт яшьләре арасында экстрим парклар һичшиксез популяр. Барлык яңа майданчыклар тиз тулылына. Бу үзе дә жәлеп итү коралы булган спорт объектының идеаль үрнәге. 2024 елның апрелендә концессия килешүе кысаларында «Физра «спорт үзәге» физкультура-савыктыру комплексы төзелеше тәмамланды.

Спартакиадалар форматы-спорт-массакүләм эшнең иң кирәкле инструментларының берсе, ул халыкны максималь колачларга мөмкинлек бирә. Безнең районда үткөрелә:

- мәктәп укучылары Спартакиадасы (9 спорт төре);
- югары һәм урта уку йортлары Спартакиадасы (7 спорт төре);
- яшәү урыны буенча балалар командалары спартакиадасы (4 спорт төре);
- «Третий возраст» спартакиадасы (12 спорт төре);
- «Авыл Спартакиадасы» (9 төр);
- предприятиеләр һәм учреждениеләр- нең корпоратив спартакиадалары, аларның иң эресе – «Татнефть» ГАЖ структур бүлекчәләре Спартакиадасы.

Спартакиада хәрәкәтенең гомуми күләме 20 меңнән артык кеше тәшкил итә.

Районда спорт-массакүләм эшне оештыруда Әлмәт физик культура көллияте зур әһәмияткә ия. Үз белгечлекләре аркасында көллият студентлары ярышларда даими призерлар. Югарыда күрсәтелгән чараларда катнашу өчен, көллияттә спорт төрләре буенча жыелма командалар оештырылды, аларда 140 укучы катнашты.

АКФК студентлары жәмәгать спорт чараларында судьялар һәм волонтерлар сыйфатында даими катнашалар.

Уку елы дәвамында көллият студентлары Татарстан Республикасының «Хезмәткә һәм оборонага әзер» урта һөнәри белем бирү учреждениесе укучылары Спартакиадасында актив катнаштылар, ул укучыларны физик культура һәм спорт белән даими шөгыйльләнүгә жәлеп итү, физик әзерлек һәм Хәрәкәт активлыгы дәрәжәсен арттыру, «ГТО» ВФСК пропагандалау максатларында үткәрелә торган комплекслы спорт- массакүләм чара булып тора.

Ноябрь аенда инде жиденче тапкыр «Яшь ГТОшкарлар» фестивале старт алды. Беренче этап балалар бакчаларына «Спорт һәм ГТО» тематик эчтөлекле видеороликлар тәкъдим итүдән торды. Видеоэшләр социаль челтәрләрдә фестивальдә катнашуга гариза буларак урнаштырылды. Аның нәтижәләре буенча «Яшь ГТОшкарлар» фестиваленең икенче этабына 20 команда үтте, ул үз эченә балаларның нормативларын үтәүне –ӘМР укучылары һәм студентлары Спартакиадасы кысаларында «ГТО уеннары» н кертте.

2022 елдан «ГТО уеннары» ӘМР Федераль салым хезмәте идарәсенең бердәм календарь планы программасына кертелде. Балаларны сынауның ярыш форматы нормативларны тагын да кызыктырак һәм күңеллерәк кабул итәргә мөмкинлек бирә, бу исә, үз чиратында, укучыларны һәм студентларны мактау билгесен алуга тагын да күбрәк кызыксындыра. 2024 елның 3 кварталында 1490 билге бирелде: алтын – 928, көмеш – 278, бронза – 284. 2024 елның 3 кварталы нәтижәләре буенча Әлмәт, күрсәткечләре буенча барлык эре шәһәрләргә узуп, Татарстан Республикасының барлык районнары арасында иң яхшы унлыкка керде.

ГТО программасы физик культура һәм спорт белән шөгыйльләнү өчен инфраструктура үсешенә ярдәм итә, стадионнарны, спорт майданчыкларын һәм секцияләргә дә кертеп, бу спортны һәркем өчен дә кулай итә.

Физик культура һәм спорт юнәлешендә төп бурыч өлкәннәр арасында системалы рәвештә спорт белән шөгыйльләнүгә кешеләр санын арттыру һәм күрсәткечләрнең 75 %ы, шулай ук корпоратив һәм шәһәр спорт культурасын үстерү.

ХАЛЫКНЫ СОЦИАЛЬ ЯКЛАУ

Хисап чорында районның 51 меңнән артык кешесенә социаль ярдәм чаралары каралды: Бөек Ватан сугышы ветераннары, хезмәт ветераннары, сугышчан хәрәкәт вете- раннары, реабилитацияләнгән гражданныр, инвалидлар, инвалид балалар, ятим балалар, күп балалы гаиләләр, аз керемле һәм авыр тормыш хәлендә калган гаиләләр. Аларга федераль һәм республика бюджетларыннан 488 млн сумнан артык ярдәм күрсәтелде.

2025 елда илебез Жичүнең 80 еллыгын бәйрәм итә. Шәһәрдә һәм районда 4 Бөек Ватан сугышы ветераны, 54 Бөек Ватан сугышы ветеранының тол хатыны, 409 тыл хезмәтченә, 1 «блокададагы Ленинградта яшәүчегә» билгесе белән бүләкләнгән кеше, 2 элеккеге концлагерь тоткыны яши.

Барлык ветераннар да шәһәр һәм район предприятиеләренә, оешмаларына беркетелде.

Район башлыгы, район башкарма комитеты житәкчесе, урынбасарлары, ветераннар Советы, социаль яклау идарәсе катнашында ай саен ветеран- юбилярларны хөрмәтләү үткәрелде.

Бүгенге көндә 81 ветеранга өйдә социаль хезмәт күрсәтә. Алар өчен социаль хезмәткәрләр атнага кимендә 2 тапкыр, ә кайчакта, сәламәтлекләренә торышына карап, көн саен килеп йөреләр.

Районда 10 меңнән артык инвалид яши, шул исәптән 765 инвалид бала, шуларның 1 меңнән артыгы тумыштан гарип. Хисап елы дәвамында 932 кеше һәм 131 инвалид баланы тернәкләндерү үзәкләренә, 185 кеше социаль-тернәкләндерү бүлекләренә озатылды.

Социаль ярдәмнең төрле чараларын 3476 күп балалы гаилә, 10268 дән артык балигь булмаган балалар тәрбияләүче гаилә ала. Ел дәвамында әлеге гаиләләргә ярдәм итү өчен төрле дәрәжәләрдәге бюджетлардан 126 млн сум күләмендә акча жиберелде.

Социаль килешү төзү юлы белән 229 гаиләгә ярдәм күрсәтелде. Үткәреп эш нәтижәсендә 63 кеше үзмәшгульләр һәм шәхси эшмәкәрләр буларак теркәлдә, 155 кеше эшкә урнаштырылды.

300 дән артык пенсионер һәм Татарстан Республикасы дәүләт һәм муниципаль учреждениеләрнең 84 хезмәткәре ташламалы юллама алды.

Гаиләгә һәм балаларга социаль ярдәм күрсәтү бүлеге эшчәнлеген системасы ГАУСО «Опека» халыкка социаль хезмәт күрсәтү комплексы үзәге балалар күзәтчүсезлегенә сәбәпләрен, дәүләт тәэминатына алып баручы сәбәпләрен билгеләү, ата-аналар, амораль яшәү рәвешен алып баручы ата-аналар белән профилактик эш алып бару, кризис хәлендәге балаларга һәм ата-аналарга социаль ярдәмнең төрле төрләрен күрсәтү буенча чаралар комплексын гамәлгә ашырырга мөмкинлек бирә.

Социаль куркыныч хәлдә булган гаиләләрен һәм балаларны ведомство ра муниципаль социаль яклауны оештыру максатында районда территориаль социаль яклау органы базасында муниципаль социаль-тернәкләндерү консилиумы (МСРК) эшли.

2024 елда консилиумның 32 утырышы уздырылды, аларда 795 гаилә каралды, аларда 1606 балигь булмаган бала тәрбияләнгән. Шулардан 87 гаилә ведомствоара патронатка куелды.

Ел ахырына ведомствоара патронатта 97 гаилә тора, аларда 197 балигь булмаган бала тәрбияләнгән. Ведомствоара патронат гражданнарның, бигрәк тә социаль ярдәмгә мохтажларның мәнфәгатьләрен һәм хокукларын комплексы һәм нәтижәле яклауны тәэмин итү максатларында төрле дәүләт учреждениеләре һәм ижтимагый оешмалар арасында хезмәттәшлекне оештыру формасы булып тора.

Өлмәт муниципаль районындагы «Опека» халыкка социаль хезмәт күрсәтү үзәгенә өйдә социаль хезмәт күрсәтү бүлегендә 825 өлкән кеше һәм инвалид бар. 2024 ел дәвамында 1057 кешегә хезмәт күрсәтелде, аларның 553е озак вакытлы карау системасы кысаларында өлкән яшьтәге һәм инвалидларга. Аларга 142 социаль хезмәткәр хезмәт күрсәтә, алар көнкүреш, тернәкләндерү хезмәтләрендә булыша.

«Демография» милли проектының «Өлкән буын» федераль проектын гамәлгә ашыру максатларында авыл жирендә яшәүче 65 яшьтән өлкәнрәк затларны медицина оешмаларына диспансеризация үткөрү өчен, шул исәптән аерым социаль әһәмиятле йогышлы булмаган авыруларны ачыклау өчен скрининглар үткөрү өчен китереләр. 2024 елда 1879 кеше китерелде (102%).

Комплексы үзәктә өлкән яшьтәге гражданнарны һәм инвалидларны «Тернәкләндерү һәм карау мәктәбе» эшли. Технология белгечләрен, туганнарны һәм мөстәкыйль хәрәкәт итүдә кыенлыктар кичерүче аз хәрәкәтчән гражданнарны өйдә карау белән шөгыльләнүче затларны реабилитацияләү һәм гомуми карау күнекмәләренә өйрәтүгә юнәлдерелгән. 2024 елда тәрбия мәктәбендә 223 дәрес үткәреп эш нәтижәсендә 63 кеше үзмәшгульләр һәм шәхси эшмәкәрләр буларак теркәлдә, 155 кеше эшкә урнаштырылды.

Сәламәтлеге буенча үзләренең тормыш ихтыяжларын мөстәкыйль рәвештә канәгатьләндерә алмаган һәм даими рәвештә чит кеше каравына мохтаж булган гражданның өй шартларында яшәү мөмкинлеге бирү, шулай ук озак авыру туганнары булган 72 гаиләгә ярдәм күрсәтү максатларында районда «Өйдә тәрбияләнүче» социаль хезмәтте оештырылды.

«Ветеран» инвалидларны тернәкләндерү үзәге социаль хезмәт күрсәтү учреждениесе булып тора, анда 66 кеше эшли. Үзәк эшчәнлегенә төп максаты-социаль хезмәтләрдән файдаланучылар өчен һәркем файдалана алырлык һәм үз вакытында квалификацияле ярдәм күрсәтү. Социаль хезмәт күрсәтүнең 3 формасы каралган: 53 урынга исәпләнгән ярымстационар форма, 47 урынга исәпләнгән стационар форма һәм 15 урынга көндезге тору. Үзәк махсус хәрби операциядә катнашучыларга һәм аларның гаилә әгъзаларына социаль-тернәкләндерү хезмәтләре комплексын гамәлгә ашыра. 2024 елда хезмәт күрсәтелүчеләр саны 1278 кеше тәшкил итте.

2025 елга өстенлекле бурычлар:

- социаль ярдәм чараларын үз вакытында һәм сыйфатлы күрсәтүне тәмин итү;
- социаль хезмәт күрсәтү оешмаларында социаль тернәкләндерү яисә абилитация буенча хезмәт күрсәтүләр өлешен арттыру: инвалид балалар – 97 %ка, инвалидлар – 95%ка кадәр;
- инвалидлар жәмгыяте эшчәнлеген гамәлгә ашыруда ярдәм итү;
- социаль контрактлар кысаларында гражданның социаль адаптацияләү программаларын гамәлгә ашыру аша ярлылык дәрәжәсен киметүне тәмин итү;
- квалификацияләрен күтөрү системасы аша учреждениеләр хезмәткәрләренең профессионализмын күтөрү.

ӨЛМӨТ РАЙОНЫ ВЕТЕРАННАР СОВЕТЫ ЭШЧӨНЛЕГЕ

Өлмөт муниципаль районының ветераннар Советы үз сафларында 45 меңнән артык пенсионер исәпләнә, шәһәр һәм районның беренчел ветераннар оешмалары эшчәнлеген координацияләү үзәгенә әверелде Ул «Татнефть» ГАЖ, район администрациясе, икътисадның төрле тармаклары предприятиеләре, жирле үзидарә советлары, иҗтимагый оешмалар белән актив хезмәттәшлек нәтижәсендә 99 беренчел ветераннар арасында өлкән буын гражданның мәнфәгатьләрен яклау буенча максатчан эш алып бара.

Урыннарда ветераннар белән эшләүне яхшырту өчен эш тәҗрибәсе белән уртаклашу, активлыкның яңа формаларын кертү, чараларда, конкурсларда катнашу турында һәр пенсионерга мәгълүмат җиткерү буенча күчмә семинарлар оештырылды. Билгеләнгән график буенча шәһәрнең ветераннар оешмаларына баралар, предприятиенең җитәкчеләге, профсоюз һәм яшьләр комитетлары белән очрашулар уздырылды. Очрашу нәтижәләре буенча яшьләрне камилләштерү һәм ирекле хәрәкәткә жәлеп итү буенча планнар билгеләнде.

Ел саен Өлмөт районы ветераннар Советы «Иң яхшы беренчел ветераннар оешмасы» республика конкурсында катнаша. Быел 4 ветеран оешмасыннан материаллар җибәрелде, Сәрән авыл жирлегә (рәисе Федорова Ираида Витальевна) 2 урынны яулады.

Хисап елының июлендә Өлмөт шәһәрнең һәм Габдрахман авылында республиканың беренчел ветераннар оешмаларының республика семинар-киңәшмәсе югары дәрәжәдә узды. Семинарда катнашучы 170 кеше «Маскети Ассоль» штабында булды, «Мәңгелек ут» мемориаль комплексына чәчәкләр салды. Габдрахман авылында спорт-сәламәтләндерү комплексында, авылның туган якны

өйрөнү музейге белән танышты. Катнашучыларга кыр кухнясы, «Ветеран» эзләү отряды экспедицияләре материаллары күргәзмәсе, ветераннар Советының мәгълүмати материалы, мастер-класслар тәкъдим ителде. Киңәшмәнең пленар өлеше һәм районның ветераннар активын бүлөкләү булды.

Медицина хезмәте күрсәтү һәм дарулар белән тәэмин итү актив озын гомер шартлары тудыруда мөһим юнәлеш булып тора. Шәһәр һәм районның инфраструктура үсеше сәламәтлек саклау, мәдәният, спортның социаль объектлары булу бу мәсьәләләргә хәл итәргә мөмкинлек бирә.

Жәлил бистәсендәге картлар интернатына язмыш кушуы буенча килгән якташларыбыз янына бүләкләр, концертлар, чәй эчү күркәм традициягә әверелде.

Соңгы сәфәр «Дари добро», «Дай 5» 21 нче мәктәпнең «Беренчеләр хәрәкәте», медицина десанты, «Сүнмәс йөрәкләр», «Ивушка», «Русские узоры» вокаль ансамбльләре белән берлектә булды.

Физик культура һәм спорт гражданның сәламәтлеген саклауда һәм ныгытуда, актив озын гомерлелекне озайтуда мөһим факторлар булып тора. Ел саен әлеге хәрәкәттә катнашучылар саны арта. Ветераннар Советы каршында 11 физкультура-савыктыру клубы (ФОК) эшли, аларның гомуми саны 354 кеше, аларда дәрәсләр юнәлешләр буенча уза:

– буыннар һәм көч, сулыш гимнастикасы, аэробика, йога, скандинавия йөреше, бую юнәлеше, шәһәр спорты, йөзү, велосипедта йөрү һ. б.

Ветераннар «Татарстан кроссы», «Татарстан чаңгы юлы» кебек массакуләм йөгерүләрдә актив катнашалар, велосипедта йөриләр.

ӨМР пенсионерларының «Третий возраст» XIV Спартакиадасы 12 спорт төре буенча узды: бильярд, дартс, естәл теннисы, ату, шахмат һәм шашка, классик волейбол, пляж футболы һәм волейбол, шәһәрчәкләр, йөгерү, чаңгы, ГТО нормаларын тапшыру. Ярышларда катнашучы командалар саны 20дән артык. «Өченче яшь» Республика пенсионерлар спартакиадасында чыгыш ясап, Әлмәт җыелма командасы гадәттәгечә призлы урыннар ала.

Иганәчеләр ярдәме белән Жәлил урамында элеккеге УПТЖ бинасында «Ветеран» бильярд клубы ачылды.

2024 елда өлкән буын кешеләренең туристлык хезмәтләренән, сәфәрләрдән файдалану дәрәжәсе артты, шулай ук Социаль туризм оештырылды (мөмкинлекләре чикләнгән кешеләр өчен). Ветераннар Советы республиканың һәм районның тарихи урыннарына 48 экскурсия оештырды.

«Татарстан Республикасы халыклары традицияләренең тере жебе» проектын гамәлгә ашыру дәвам итте. 400 данәгә исәпләнгән «көмеш волонтерларның ижади остаханәсе» җыентыгы басылып чыкты. Катнашучылар һәм җиңүчеләр дипломнар һәм кыйммәтле бүләкләр белән бүләкләнде. Иң яхшы эшләр республика конкурсына 10 номинация буенча җибәрелгән, шуларның 4се 2 һәм 3 урыннарны алды.

Күп кенә коллективлар ел дәвамында гомумшәһәр, район чараларында катнаштылар. Башка районнарда концерт номерлары белән чыгып киттек. Традицион Сабантуй бәйрәмнәрендә, чуашларның «Учук», Уяв», мордваларның «Онточи» «Петрау» (керәшен) бәйрәмнәрендә, русларның «Масленица», «Троица», «Ивана Купала» бәйрәмнәрендә концерт номерлары белән чыгыш ясап кына калмадылар, мастер-класслар, күргәзмәләр дә оештырылды.

Патриотик тәрбия үз халкының тарихына ихтирамлы мөнәсәбәттән башка мөмкин түгел. Районның 19 гомуми белем бирү учреждениесендә музейлар һәм Сугышчан дан почмаклары булдырылды һәм уңышлы эшли. Алар патриотик тәрбия үзәкләренә әверелә, биредә ветераннар Советы «Россия патриотларын үстерәбез» проектын гамәлгә ашыра. Шәһәрдә һәм авылда көмеш волонтерлардан һәм

яшьләрден 51 кешедән торган волонтер отрядлары оештырылган, алар ялгыз ветераннар һәм пенсионерларның өйләренә барып, аларга өй эшләрәндә, дару-лар сатып алуда һәм илтүдә булышалар.

Ветераннар советы сугышта катнашучыларны, тыл хезмәтчәннәрен, 90 яштән өлкәнрәк хезмәт ветераннарын юбилей даталары белән котлау чараларында катнашты. Агымдагы елда 3171 пенсионерга бүләкләр тапшырылды.

Һәм иң мөһиме пенсионерлар СВО зонасында булган сугышчыларга гуманитар ярдәм оештыруда актив катнашучылар. Шәһәр һәм районның барлык ветеран оешмаларында һәркөнне акча, дару, азык-төлек рәвешендә гуманитар ярдәм җыялар, маскировка челтәрләре, оекбашлар бәйлеләр, балаклавлар, эчке киёмнәр тегеләр, коры ашлар әзерлиләр, өй токмачы һәм башкалар әзерлиләр.

Пенсионерлар эшли торган төп штаблар: «Масксети» («Ассоль» кафесы (шәһәр паркы)) Мега центр «Павильон 10», вместе мы сила» (Белоглазова 107), ДОСААФ автомәктәбе, «За своих» «СВО-Әлмәттәге егетләргә» (Пушкин ур., 29), «Швейбат» (Нефтяников ур., 7), «Тиз әзерләнгән торган ашлар» (кафе Балакина ур.)

Гуманитар йөк белән бергә ветераннарның, пенсионерларның һәм халыкның хатлары җибәрелүе бик мөһим. Кыска вакытлы ялга кайтучы СВОда катнашучылар, һичшиксез, яшьләр белән очрашалар һәм батырлык дәрәсләре үткәрәләр, безнең ветераннар республика ветераннар Советының Курск өлкәсендә яшәүчеләргә ярдәм күрсәтү турындагы мөрәҗәгатен актив кабул иттеләр. 2 атна эчендә 2 млн сумнан артык акча җыелды һәм «Ветеран фронт» исәп-хисап сәхәтәна күчәрелде.

Көмеш волонтерлар, укучылар һәм студентлар Бөек Ватан сугышында катнашучыларның каберләре һәм һөйкәлләре өстендә шефлык итәләр, шулай ук мәңгелек ут янында «Хәтер вахтасы»н алып баралар, «Георгий тасмасы», «Хәтер шәме», «Кызыл канәфер» акцияләрендә, «Солдатка хат» һәм башкаларда катнашалар.

Ветераннар хөрмәтле кунаклар сыйфатында яшь көрәшче курсы, «Батырлык сукмагы», «Юнармиягә багышлау», «Мөһим нәрсәләр турында сөйләшик» чараларында катнашалар.

Быел Әлмәтнең өч буын командасы «Жиңү юллары белән Россия–Беларусь Союздаш дәүләте ветераннары һәм яшьләре» дигән 7 нче халыкара автөйөрүдә катнашты.

2025 елга планнар:

- тарихи хәтерне саклау;
- «2025 – Ватанны саклаучылар елында» яшьләргә рухи-әхлакый һәм хәрби-патриотик тәрбия бирүне киңәйтү;
- «Актив озын гомер – тормыш сыйфаты» программасын үтәү;
- Кешеләрне сәләмәт яшәү рәвешенә җәлеп итү.

МОБИЛИЗАЦИЯЛӘНГӘН ГРАЖДАННАРГА ҺӘМ АЛАРНЫҢ ГАИЛӘ ӨГЪЗАЛАРЫНА ЯРДӘМ

СВО зонасында үз бурычын үтәүче гражданныр һәм аларның гаиләләре мәсьәләләрен оператив хәл итү өчен районда «Своих не бросаем» (Ленин ур., 21 йорт, яшьләр үзәге) үзәге эшли.

СВОда катнашучылар һәм аларның гаиләләре белән эшләнүнең төп юнәлешләренә адреслы социаль, психологик һәм юридик ярдәм күрсәтү, гуманитар ярдәм оештыру һәм мәдәни-ял итү чаралары үткөрү керә. Предприятиеләр, идарәче компанияләр, авыл җирлекләре, волонтерлар СВО гаиләләренә көнкүреш мәсьәләләрен хәл итүдә булышалар, утын әзерләү, ремонтлау, кар чистарту турындагы үтенечләргә җавап бирәләр.

Штабта кайнар линия эшли (8(8553) 26-01-01 телефоны буенча). 2024 елда аңа 619 шалтырату керде, барлык сорауларда хэл ителде.

Студент-волонтерлар штабта кизү торалар, безнең сугышчылар өчен гуманитар ярдәм жыюны алып баралар. Битараф булмаган әлмәтлеләр, мәктәпләр, балалар бакчалары жыю пунктына азык-төлек, медициналар, киём-салым, шәхси гигиена чаралары һәм башкалар китерә.

Укучылар солдатларга хатлар әзерли, нәниләр сугышчыларга ярдәм йөзеннән откриткалар ясый, барлыгы 1500дән артык хат һәм рәсем жиберелде. 5 нче гимназия укучылары сугышчылар өчен 250 дән артык пижама комплекты тектеләр һәм госпитальләргә жиберделәр.

«Ассоль» кафесында 100 дән артык сугышчы һәм волонтер хатыннары берюлы жыелып махсус челтәр үрә алырлык бина бар.

3 ел эчендә авыл халкы көче белән СВО үткөрү зонасына техника һәм автомобильләр, өй токмачы, коры ашлар, үлән чөйләре, парафин окоп шәмнәре, жылы йон оекбашлар, барлыгы 150 тоннадан артык гуманитар йөк китерелде.

СВО башланганнан бирле районның «Своих не бросаем» штабы тарафыннан 527,5 тонна гуманитар ярдәм жиберелде, гомуми суммасы 521,75 млн сумнан артык. Безнең сугышчыларга махсус инженер-техник һәм электр жиһазлары, беренче кирәкле чаралар, медициналар тапшырылды. Гуманитар йөкләрне китерү буенча 40 тапкыр СВО зонасына чыгу оештырылды.

Хәрби хезмәткә чакырылган затларның гаилә әгъзаларына ярдәм итү максатларын- да районда балалар өчен түбәндәге ташламалар каралган:

- муниципаль балалар бакчаларына йөрүчеләрне түләүдән азат итү; – 5–11яшьлек укучыларны кайнар туклану өчен түләүдән азат итү;
- озайтылган көн төркемнәренә беренче чиратта 1–6 сыйныфлардан кабул итү;
- мөгариф, спорт, мәдәният, яшьләр идарәсе карамагындагы бакчаларда, мәктәпләрдә, өстәмә белем бирү учреждениеләрендә өстәмә белем бирү түгәрәкләрендә һәм секцияләрендә уку өчен түләүдән азат итү.

Район житәкчелеге тарафыннан гаиләгә бала продукциясе һәм азык-төлек кибетенә 50 мең сумлык сертификатлар тапшырып СВО да катнашучыларның семьяларын кот лау буенча системалы эш оештырылды. 3 ел эчендә туган 45 сабийга 2,25 млн сумлык ярдәм күрсәтелде.

Хәрби хезмәткәрләрнең һәм махсус хәрби операциядә катнашучы гражданның аерым категорияләре арасынан 18 яшькә житмәгән гражданның һәр баласына 20 мең сум күләмдә бер тапкыр бирелә торган акчалата түләү – 20,54 млн сум күләмдә алынды.

СВОда катнашучыларның балаларына жәйге, көзгә һәм кышкы сменаларга шәһәр яны лагерьларына бушлай яки ташламалы юллар бирелә. 2024 елда шәһәр яны лагерьларында, шул исәптән «Татнефть» компаниясе лагерьларында 407 бала, мәктәп яны лагерьларында – 212 бала ял итте.

Яңа елда балаларга мөжиза бүлек итү, изге теләкләрне үтәү күркәм гадәткә өверелде. 2024 елда жирле бюджет хисабы- на балигь булмаганнар өчен Озон маркетыннан 4,1 млн сумлык бүләккә 1319 сертификат сатып алынды (3 елда 8530,28 мең сумлык сертификатлар сатып алынды), 400 балага исәпләнгән «Нефтьче» мәдәният йортында Яңа ел тамашалары оештырылды. Предприятие, оешма житәкчеләре, депутатлар «Теләкләр чыршысы» акциясен хуплады һәм этиләре СВО барышында хезмәт бурычын үтәгәндә һәлак булган 188 балага төрле бүләкләр тапшырылды. 7 яшьтән 17 яшькә кадәрге 476 бала өчен Казанның «Татнефть Арена» боз спорт сараенда Республика Яңа ел чыршысын карады.

Барлык сугышчыларның балалары да республикадан, муниципалитеттан, иганәчеләрдән татлы бүләкләр алды.

2024 елда хәрби хезмәткәрләрнең гаиләләренә ярдәм итү өчен муниципаль бюджеттан барлығы 56,3 млн сумлык хезмәт күрсәтелде.

Безнең геройлар өчен медицина реабилитациясе аеруча мөһим. Шәһәрнең барлык дөвәләу учреждениеләрендә махсус хәрби операциядә катнашучыларны, хәрби хәрәкәтләр ветераннарын һәм аларның гаилә әгъзаларын индивидуаль озату өчен җаваплы белгечләр билгеләнгән. Кабул итү «яшел коридор» принцибы буенча башкарыла, бу пациентның хәле авыр булуга карамастан, комплекслы карау һәм тирәнәйтелгән диспансеризация узарга мөмкинлек бирә.

Өлмәт үзәк хастаханәсенә яңа бүлегендә СВО сугышчылары өчен тернәкләндерү залы ачылды. Тернәкләндерү үзәгендә тренажерлар һәм заманча жайланмалар бар. Биредә югары квалификацияле табиблар, ЛФК инструкторлары һәм психологлар эшли, аларга ярдәм сорап хәрби хезмәткәрләр дә, аларның гаиләләре дә мөрәҗәгать итә ала. «Ветеран» инвалидларны тернәкләндерү үзәге базасында инвалидлыклары булган СВО катнашучыларын тернәкләндерү үткәрелә. Аларга бушлай медицина һәм социаль хезмәтләр күрсәтелә.

Психолог белән эшләү ярдәмнең мөһим өлеше тәшкил итә. «Нур» психологик-педагогик ярдәм үзәгендә даими рәвештә түләүсез нигездә СВОда катнашучыларның гаиләләре өчен индивидуаль һәм төркемле консультацияләр, тренинглар, мастер-класслар үткәрелә, барлығы 678 хезмәт күрсәтелде.

Мәдәни учреждениеләр хәрби хезмәткәрләр гаиләләренә әхлакый рухын ныгытуда мөһим роль уйный. Ватанны саклаучылар көне, мәктәп укучыларын Юнармия сафларына багышлау һәм Жиңү көне кебек шәһәр тематик бәйрәм чараларында махсус хәрби операциядә катнашучыларны хөрмәтләүгә аерым игътибар бирелә. 9 майда СВО ветераннары 2024 елда беренче тапкыр тантаналы парадта катнаштылар. Ветераннар катнашында төрле патриотик уеннар һәм ярышлар үткәрелә: Батырлык сукмагы, Ажаган, СВОда катнашучылар истәлегенә багышланган алкалы хоккей турниры (турнирны оештыручылар «Нефтяник» ХК), сугыш хәрәкәтләре ветераннары катнашында Ватанны саклаучылар көненә багышланган футбол турниры һәм башкалар.

Әниләр көне, Ватанны саклаучылар көне кысаларында хәрбиләребезнең эти-әниләре бер тапкыр бирелә торган ярдәм алды, гомуми суммасы 1,326 млн сум.

Халыкара хатын-кызлар көне алдыннан «Нефтьче» мәдәният сараенда тантаналы концерт булды, анда хәрбиләрнең хатыннары һәм әниләре чакырылды. Программаның иң якты мизгелләренә берсе СВО зонасында булган хәрби хезмәткәрләр хатыннарының дизайнер киёмнәрен күрсәтү булды. Унсигез хатын-кыз талантлы оста Диләрә Прохорованың кулдан тегелгән дизайнер киёмнәрен күрсәтте.

Хәрби хезмәткәрләрнең гаиләләренә мораль рухын ныгыту өчен бушлай концертлар оештырылды. 2024 елда 1900дан артык (3 елда – 2971 билет) ВИА «Синяя птица», Донецк симфоник оркестры «Оркестр непокоренных», Хор Турецкого һәм башка чыгышларга чакыру билетлары бирелде. СВО ветераннарының гаиләләре өчен Болгар шәһәре һәм Зәя шәһәре музей-тыюлыгына экскурсияләр оештырылды.

Безнең солдатлар үз бурычларын жиренә житкереп үтиләр, күпләрнең орденнары һәм медальләре бар. 3 ел эчендә 111 бүлек тапшырылды, алар арасында: Батырлык, Суворов, Жуков орденнары, II дәрәжә Хәрби батырлык өчен, II дәрәжә Батырлык өчен. Аларның 97 се сугышчылар вафат булганнан соң тантаналы шартларда гаиләләренә тапшырылды.

Өлмәт туган якны өйрәнү музей СВОда катнашучыларның истәлеген саклау өстендә актив эшли. Аның базасында хәрби бурычын үтәгәндә һәлак булган

солдатларга һәм офицерларга багышланган «Аларның исеме – Батырлык һәм Намус» тематик күргәзмәсе оештырылды. Музейда хәрбиләр, аларның хатыннары һәм әниләре катнашында түгәрәк өстәлләр даими үткәрелә, алар аралашу һәм үзара ярдәмләшү өчен жылы атмосфера тудыра. Формаль булмаган шартларда чәй эчү вакытында катнашучылар үз фикерләре һәм тәкъдимнәре белән уртаклашалар. Моннан тыш, музей СВОда катнашучылар турында мәгълүмат җыю белән шөгыльләнә һәм аны «Хәтер Китабы» Республика интернет-порталында бастыру өчен тапшыра. Авыл мәдәният йортларында махсус хәрби операциядә катнашучы якташларыбызга багышланган 50 истәлек стенды һәм 9 мемориаль такта, 48 мәктәптә почмаклар оештырылды, 2 мәктәптә мемориаль такта ачылды.

Районда СВО ветераннарын һәм һәлак булган катнашучыларның гаилә әгъзаларын «Ватанны саклаучылар» дәүләт фондының Татарстан Республикасы филиалы комплекслы озата бара. Филиал хезмәткәрләре «бер тәрәзә» принцибы буенча эшлиләр, билгеләнгән социаль ярдәм чараларын алуда, эшкә урнаштыруда, инвалидларның торак урыннарын индивидуаль ихтыяҗларга яраклаштыруда, хәрби хәрәкәтләр ветераны статусын алуда ярдәм итәләр. Филиал эшенең төп максаты-сугыш хәрәкәтләрендә катнашучыларга һәм аларның гаилә әгъзаларына игътибар һәм шәхси ярдәм күрсәтү.

Инвалидларның торакларын җайлаштыру программасы ихтыяҗга карап төрле җайланмалар урнаштыруны күздә тотып, шул исәптән функциональ караватлар, «акыллы йорт» системасы, күтәргечләр һәм башкалар.

ГРАЖДАННАР МӨРӘҖӘГАТЬЛӘРЕ БЕЛӘН ЭШЛӘУ

2024 елда Советка һәм Башкарма комитетка тәкъдимнәр һәм инициативалар белән 3067 граждан мөрәҗәгать итте, бу 2023 ел белән чагыштырганда 12% ка күбрәк (2736), шуларның 372се үз сорауларын һәм үтенечләрен житәкчеләр тарафыннан ел дәвамында уздырылган шәхси очрашуларда житкәрдә. Статистика буенча, электрон почта һәм интернет аша 1210 мөрәҗәгать килде.

Гражданныр мөрәҗәгатьләренең тематик структурасына үткәрелгән анализ торак-коммуналь даирәдә барлыкка килә торган күпсанлы мәсьәләләр турында сөйли-1064 мөрәҗәгать, шул исәптән халыкка коммуналь-көнкүреш хезмәте күрсәтүгә, идарәче компанияләр һәм торак милекчеләре ширкәтләренең гомуми йорт мөлкәтен карап тотуга бәйле мәсьәләләргә дә үз эченә ала.

Территорияләргә төзекләндерү мәсьәләләргә буенча – 459, җирдән файдалану мәсьәләләргә буенча – 218, төзелеш һәм шәһәр төзелешә эшчәнлегә буенча-89 мөрәҗәгать килде. Мәгариф мәсьәләләргә буенча – 85, транспорт хезмәте күрсәтү буенча 42 мөрәҗәгать каралды. Гражданнырның торак белән тәэмин итү, торак фондыннан файдалану, Торак өлкәсендә социаль гарантияләр бирү темасын гражданныр 103 тапкыр күтәргән.

Мобилизацияләнгән гражданнырның гаиләләренә ярдәм итү мәсьәләләргә буенча 130 мөрәҗәгать каралды.

Район тормышының актуаль мәсьәләләргә буенча фикер алышу буенча халык белән 16 «туры эфир» үткәрелде.

«Халык контроле» ТР Дәүләт мәгълүмат системасы һәм «Дәүләт һәм муниципаль хезмәтләр (функцияләр) Бердәм порталы» ФГИС кире элемтә платформасы

Район халкы үз заявкаларын Татарстан Республикасының «Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасында урнаштыра һәм актив файдалана.

2024 елда «Халык контроле» системасына 3920 хәбәрнамә керде, бу 2023 ел дөрәжәсеннән 22,3% ка кимрәк (5047 хәбәрнамә), «хәл ителде» статусы булган за-

явқаларны үтәү күрсәткече 83,9%, уңай хәл ителде – 3289, «планлаштырылды» статусында – 11% (449).

Халык өчен иң актуаль мәсьәләләр: «төзекләндерү һәм инфраструктура», «юлларны карап тоту һәм ремонтлау», «торак- коммуналь хужалык» категорияләре.

Киләчәктә җирле үзидарә органнары эшчәнлегенә гражданныр мәрәҗәгатьләрен вакытында һәм сыйфатлы карауны тәмин итүгә һәм халык белән эшләү рәвешләрен һәм алымнарын камилләштерүгә юнәлдереләчәк.

2025 елда түбәндәге бурычлар хәл итү өчен өстенлекле булачак:

– хәбәрнамәләренә оператив һәм сыйфатлы карауны тәмин итү;

– «Халык контроле» системасында урнаштырылган белдерүләр нигезендә капи- таль салуларның тармак программаларын гамәлгә ашыру.

Гражданнырның хәбәрләре һәм мәрәҗәгатьләре белән эшләү буенча тагын бер сервис – «Дәүләт һәм муниципаль хезмәтләренң (функцияләренң) Бердәм порталы» ФГИС базасында эшләүче кире элементә платформасы.

2024 елда район халкы өлегә сервистан актив файдаланды, 2576 мәрәҗәгать керде, бу 2023 ел белән чагыштырганда 3 тапкырга күбрәк (779 мәрәҗәгать), мәрәҗәгатьләренә үтәү күрсәткече 100% ка яқын тәшкил итте – 2557 мәрәҗәгать, «планлаштырылган» статусында – 19 мәрәҗәгать.

Хисап чорында системадан файдаланучылар актив рәвештә «Мәгариф» юнәлешләре буенча – «Россия Федерациясенә бердәм дәүләт һәм муниципаль хезмәтләр порталы» ярдәмендә электрон көндәлектән файдалану проблемалары турында 1959 мәрәҗәгать җибәрде; «Төзекләндерү» – 155 мәрәҗәгать; «Автомобиль юллары» – 91 мәрәҗәгать; «Ишегаллары һәм гомуми файдаланудагы территорияләр» – 87 мәрәҗәгать; «Күпфатирлы йортлар» – 64 мәрәҗәгать, «Хәрби хезмәткәрләр һәм аларның гаиләләре» – 1 мәрәҗәгать.

МУНИЦИПАЛЬ ХЕЗМӘТЛӘР. ЗАГС ИДАРӘСЕ, АРХИВ

2024 елда гомумән алганда 31 меңнән артык муниципаль хезмәт күрсәтелде (2023 елга карата +16%). Электрон рәвештә күрсәтелгән хезмәтләр өлеше 83,6% тәшкил итте (2023 елда – 66%).

Бер ел эчендә ЗАГС идарәсе 13 854 хезмәт күрсәткән:

– туу турындагы акт язмалары – 1755;

– никахлашу турында акт язмалары – 989;

– аерылышу турында акт язмалары – 813;

– уллыкка алу турында акт язмалары – 30;

– ата булуны билгеләү турындагы акт язмалары – 185;

– исем алыштыру турында акт язмалары – 191;

– үлем турында акт язмалары – 2259;

– акт язмалары – 6222;

– кабат алынган таныклыклар – 2534,

– белешмәләр – 1624 ;

– судка хәбәрләр – 209;

– чит ил дәүләтләреннән документлар таләп итү – 192;

– вәкаләтле органнар соравы буенча белешмәләр биру – 1055.

Төрле милек формасындагы 257 оешма муниципаль архивны туплау чыганагы булып тора, шулардан 160 мәгариф учреждениесе 2024 елда архив эше өлкәсендә хезмәттәшлек турында шартнамәләр төзде.

Архивта 81 меңнән артык саклау берәмлегенә булган 378 фонд, шул исәптән 400дән артык предприятие саклана. 2024 елда 15 оешманың 1144 идарә документлары, 38 берәмлек саклауга алынды. Ликвидацияләнгән ике предприятиенә шәхси

составы, шулай ук Социалистик Хезмэт Герое, нефть сәнәгате ветераны Нуретдинов Дамир Мәхмүт улының шәхси документлары да бар. Фото- һәм видеодокументлар фондлары 47 берәмлеккә тулыландырылды.

191 эш, 14 мең скан-образ цифрлаштырылды.

1920-1931 елларда хәзерге Әлмәт районы территориясендә «сәнәк восстаниесе» чоры белән бәйлә кызылгвардиячеләр һәм гражданныр сугышында катнашучы партизанныр турында аеруча кыйммәтле 3 саклау берәмлеге ачыкланды.

Физик һәм юридик затлар соравы буенча социаль-хокукый һәм мөлкәти мәсьәләләр буенча 4,2 мең архив белешмәсе, күчөрмә һәм өземтә бирү буенча муниципаль хезмәтләр күрсәтелде.

64 оешманың архивы өчен җаваплы затлар өчен идарә документларының кыйммәтләрәнә экспертиза ясау һәм тәртипкә салу буенча 8 укыту семинары үткөрелде.

Бөөк Ватан сугышында катнашучы, Әлмәт районының Мактаулы гражданныр А.М. Маликов, З. Х. Туешева, С.Г. Сөләйманованың шәхси документларын, шулай ук Әлмәт шәһәре һәм Әлмәт районы төзелүен раслаучы архив фотографияләрәннән файдаланып 16 күргәзмә үткөрелде.

Республика бюджеты акчаларына муниципаль һәм ведомство архивларын үз эченә алган архив комплексын урнаштыру өчен, гомуми майданы 609,7 кв.м булган 31 нче ДПТУНЫҢ элеккеге ашханәсе бинасына капитал ремонт ясалган.

КАДРЛАР СӘЯСӘТЕ

Кадрлар сәясәтенең төп максаты-эшкә кабул иткәндә кандидатларны комплекслы бәяләү, хезмәткәрләрнең үз-үзләрән тоту этикасы нормаларын кертү, корпоратив культура формалаштыру һәм җирле үзидарә органына лояльлек системасы аша югары квалификацияле муниципаль хезмәткәрләр командасын туплау.

Муниципаль хезмәтнең төп өстенлеге- аның тотрыклылыгы һәм даимилеге. Икенче, мөһим фактор булып җәмгыять файдасына эшләү мөмкинлеге тора. Өченче фактор – карьера мөмкинлекләре.

Әлмәт муниципаль районы җирле үзидарә органнарында 233 кеше хезмәт куя. Аларның 72% ы – хатын-кызлар, 28% ы ир- атлар.

Хезмәткәрләрнең 45%ы муниципаль хезмәттә 10 елдан артык хезмәт стажына ия.

Хезмәткәрләрнең уртача яше – 43 яшь.

Югары белемле хезмәткәрләр саны 88% тәшкит итә.

2024 елда һөнәри үсеш максатларында хезмәткәрләрнең 47%ы квалификация күтәрү һәм һөнәри яңадан әзерләү курсларында белем алды.

Әлмәт муниципаль районының җирле үзидарә органнары тарафыннан коррупциягә каршы сәясәт стратегиясен гамәлгә ашыру максатларында муниципаль хезмәткәрләрнең, муниципаль вазыйфаларны биләүче затларның хезмәт тәртибе таләпләрән үтәү һәм җирле үзидарә органнарында мәнфәгатьләр конфликтын җайга салу буенча комиссия тарафыннан 8 утырыш уздырылды, аларда башка түләүле эш башкару турында 30 хәбәр, шәхси кызыксыну турында 1 хәбәр, хезмәт килешүе төзү турында 22 белдерү каралды.

Керемнәр, чыгымнар, мөлкәт һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләр турындагы белешмәләрне анализлау нәтижеләре буенча 2024 елда җирле үзидарә органнарының 4 муниципаль хезмәткәре дисциплинар җаваплылыкка тартылды: кисәтүләр – 3, ышаныч югалту буенча эштән чыгару очрагы – 1.

КОРРУПЦИЯГӘ КАРШЫ СӘЯСӘТНЕ ГАМӘЛГӘ АШЫРУ

Коррупция жәмгыять тормышына тискәре йогынты ясый торган куркыныч социаль күренешләр исәбенә керә. Гаделлек һәм ти- гезлек принципларын бозу коррупциянең иң авыр нәтижәсе. Ул дәүләтнең хокукий һәм социаль-икътисадый үсешенә сизелерлек киртә булып тора.

Россия Федерациясендә әлеге күренешкә каршы тору эшчәнлеге барлык федераль дәүләт хакимияте органнары, Россия Федерациясе субъектларының дәүләт хакимияте органнары, жирле үзидарә органнары, граждан жәмгыяте институтлары, оешмалар һәм физик затлар өчен уртак бурыч.

Бу эш илебезне ышанычлы һәм тотрыклы үстерү максатларында башкарыла, һәм Татарстан, шул исәптән безнең район да, аны тәэмин итүгә үз өлешен кертә.

Татарстан күпмилләтле Россиянең терәк төбәкләре рәтенә керә. Социаль-икътисадый һәм сәяси тотрыклылык, барлык милләт һәм дин гражданның берләшүе, шулай ук ил житәкчелегенең ярдәме нәтижәсендә ре- спублика үзенең ышанычлы һәм тотрыклы үсешен дәвам итә.

Без ел саен объектлар төзелә һәм ремонтлана торган илкүләм проектларны һәм региональ программаларны гамәлгә ашыру буенча масштаблы планлы эш алып барыла. Мәктәпләр, балалар бакчалары һәм ял лагерьлары, хастаханәләр, поликлиникалар, ФАПлар, авыл һәм яшүсмерләр клублары, яшьләр үзәкләре, жәмәгать урыннары төзекләндерелә.

Тулаем алганда, без икътисадка һәм бизнеска кертелә торган бюджет акчаларының нәтижәлеге күтәрә алдык, социаль һәм башка гамәлгә ашырыла торган проектларга чыгымнарны арттырдык, коррупциядән булган югалтуларны киметтек.

Коррупцияне һәм аның чагылышлары өчен шартларны профилактикалау республиканың икътисадый һәм социаль өлкәләрен динамикалы үстерүдә мөһим резерв булып тора. Бу максатларда коррупциягә каршы чараларның бөтен спектры кулланыла, шул исәптән хакимият органнарының ачыклығын, карарлар кабул итүнең үтә күренмәлеге һәм идарә процессларына гражданның жәлеп ителүен тәэмин итә торган чаралар.

Әлеге алымнар республикада гамәлгә ашырыла торган проектларны тирәнтен цифрлаштыру белән тәэмин ителә. Дәүләт һәм муниципаль хезмәтләр порталы, «Халык контроле» һәм «Инцидент-менеджмент» мәгълүмат системалары халыктан кире элемент алу, ә гражданның һәм оешмаларга үз фикерләрен белдерергә һәм күп кенә мәсьәләләргә хәл итүдә катнашырга мөмкинлек бирә.

2024 елның 11 ае эчендә «Халык контроле» ТР Дәүләт Мәгълүмат Системасында республика буенча 91 691 хәбәрнамә бастырылды, шуларның 70 822 се хәл ителде (77%).

Өлмәт муниципаль районында 2024 елда гражданның 3920 мөрәжәгать килде, шуларның 3289ы хәл ителде, 14е эштә, 168 мөрәжәгать нигезле рәвештә кире кагылган.

Коррупцияне профилактикалауның мөһим юнәлеше булып ижтимагый оешмаларның һәм ижтимагый берләшмәләргә, бигрәк тә устав максатларына керүчеләргә катнашуы исәпләнә.

Өлмәт муниципаль районында күп кенә оешмалар белән хезмәттәшлек алып барыла, алар арасында ижтимагый Совет аерылып тора. Ижтимагый Советы вәкилләре коррупциягә каршы көрәш комиссиясе, шулай ук хезмәт тәртибе таләпләрен үтәү һәм мәнфәгатьләр конфликтын жайга салу комиссиясе составына керә. 2024 елда районда хезмәт (вазыйфаи) тәртибенә таләпләргә үтәү һәм мәнфәгатьләр конфликтын жайга салу комиссиясенең 8 утырышы уздырылды, анда

түбәндөгө мәсьәләләр каралды: 2 – эш бирүченең элеккеге муниципаль хезмәткәрне эшкә урнаштыру турындагы хәбәрнамәсен карау (рәхсәтләр бирелгән); 30 – муниципаль хезмәткәрләрнең башка түләүле эш башкару турында ризалык бирү турындагы гаризаларын карау (рәхсәтләр бирелгән). Комиссиянең уздырылган утырышлары турында мәгълүмат Әлмәт муниципаль районы сайтында «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә «Коррупциягә каршы көрәш» бүлегендә урнаштырып барыла.

Билгеләнгән вазыйфаи затлар тарафыннан коррупциягә каршы тору максатларында билгеләнгән закон таләпләрен, чикләүләрне һәм бурычларны үтәүне тикшереп тору барышында 2024 елда районда керемнәр, чыгымнар, мөлкәт һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләр турында белешмәләрнең тулылыгы һәм дәрәҗәсигә ачыклау буенча 3 тикшерү уздырылды. Нәтижәләр буенча хокук бозулар ачыкланып 3 муниципаль хезмәткәр хокук бозган өчен дисциплинар җаваплылыкка тартылды.

Ике муниципаль хезмәткәр РФ Хөкүмәтенең 05.03.2018 № 288 «Ышанычны югалтуга бәйле рәвештә эштән азат ителгән затлар реестры турында» гы карары нигезендә коррупциягә каршы тору турындагы закон таләпләрен бозган һәм муниципаль хезмәттә мәнфәгатьләр конфликтна юл куйган өчен коррупцион хокук бозу кылган өчен эштән азат ителгән затлар реестрына кертелде.

Муниципаль хезмәткәрләр, бигрәк тә депутатлар, халык тарафыннан сайланганнар үз-үзләрен кимчелексез тоту үрнәге булырга тиеш. Өгәр үзебез законны беренче чиратта үти башламасақ, без башкалардан законны үтәүне таләп итә алмыйбыз.

Өстәвенә, прокуратура судка зыянны каплау яки дәүләт кеременә миләкне алу турындагы таләп белән белән ешрак мөрәҗәгать итә башлады. Россия законнарында чиновниклар тарафыннан расланмаган керемнәргә сатып алынган мөлкәтне дәүләт кеременә әйләндерергә мөмкинлек бирә торган нәтиҗәле механизмнар каралган. Прокурорларының «Дәүләт вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнары аларның керемнәренә туры килүен контрольдә тоту турында» 03.12.2012 № 230-ФЗ Федераль законы белән регламентланган чыгымнарны контрольдә тотуны куллануы коррупциягә каршы торуга юнәлдерелгән алымны куллануы бик нәтиҗәле.

Коррупциягә каршы пропагандага һәм тискәре мөнәсәбәт формалаштыру бик мөһим. Безнең тырышлыгыбыз намуслы, гадел, закон һәм әхлак кысаларында эш итүче кеше тәрбияләүгә юнәлдерелергә тиеш.

Коррупцияне профилактикалау чараларының берсе булып җәмгыятьтә коррупцион тәртипкә түземсезлек формалаштыру тора. Җирле үзидарә органнарының бу юнәлештәгә эшчәнлегә төрле инструментлар кулланып башкарылырга мөмкин, әмма массакуләм мәгълүмат чаралары коррупциягә каршы пропаганданың өстенлекле юнәлеше булды һәм шулай булып кала да.

Район массакуләм мәгълүмат чараларында коррупциягә каршы тору мәсьәләләрен яктырту буенча планлы эш алып барыла һәм әлегә юнәлештәгә чаралар актив яктыртыла: Әлмәт муниципаль районы сайтында; «Луч», «ЮВТ» телекомпанияләрендә, «Альметьевский вестник», «Знамя труда», «Әлмәт таңнары» газеталарында 2024 елда барлығы 36 материал бастырылды.

Район матбугаты белән активрак хезмәттәшлекне дәвам итәргә, радио (Интернет- тапшырулар) мөмкинлекләреннән файдаланырга кирәк.

Профилактик чаралар күрелүгә карамастан, коррупция юнәлешендәгә җинаятьләрне ачыклау, кисәтү һәм тикшерү актуальлеген югалтмый. 2021–2024 елларга коррупциягә каршы көрәш милли планын гамәлгә ашыру кысаларында хокук саклау органнары тарафыннан ел саен 1 меңнән артык шундый җинаять ачыклана,

шул исәптән 170е – сәламәтлек саклау һәм социаль хезмәтләр өлкәсендә, 159ы – мөгариф өлкәсендә, 8е – торақ-коммуналь хужалык өлкәсендә. 23 жинаять күчөмсөз милөк һәм жир кишәрлекләре белән бәйлө.

Коррупциягә каршы көрөш-үсөш, сәламәт конкуренция һәм проектларны гамәлгә ашыру өчөн нормаль шартлар тудыра. Шуңа күрә бу эшкә жәмөгәтә оешмалары, территориаль ижтимагыый үзидарә, жәмөгәтә контроле вәкилләре һәм, әлбәттә индө, район халкының үзө жәлөп ителергә тиөш.

Моннан тыш, 2025 елга бурычлар:

- мәнфәгәтәләр конфликтын ачыклау, аны булдырмау һәм жайга салу буенча чаралар күрөргә. Моны мәнфәгәтәләр конфликтын булдырмау һәм жайга салу буенча чаралар күрү бурычы турыдан-туры житәкчөгә йөкләнөчөгөн исәпкә алып эшләргә кирәк.;

- күрсәтелә торган муниципаль (дәүләт) хезмәтләргә һәркөм файдалана алырлык һәм билгеләнгән тәртипнө үтөү мөсьәләсөнә анализ ясарга;

- ведомство буйсынуындагы оешмаларда кабул ителгән коррупциягә каршы чараларныңтулылыгына һәм нәтижәлелегөнә анализ ясарга;

- квартал саен Контроль финанс тикшерүлөрөнөң (тышкы һәм эчкө) нәтижәлелегөнә мониторинг үткөрөргә;

- эшчәнлекнөң барлык юнөлөшләрө буенча хезмәткөрләрнөң квалификациясен күтөрүнө тәэмин итөргә.

Законнарда каралган чараларны гамәлгә ашыруны республика халкы хуплый. Бу Татарстан Республикасы Икътисад министрлыгы үткөргән социологик тикшерөнү нәтижәләрө белән раслана. Сораштырылуыларның күпчелөгө (80 %) Татарстан Республикасында хакимият органнарының коррупциягә каршы тору эшен уңай бөяли. Гражданнарның коррупция килешүнө керөргә өзөрлөгө 2020 елда 52% тан 2023 елда 40% ка кадәр кими һәм кирөсенчө-коррупциягә кагылышлы хәлдә калып, бу хакта хокук саклау органнарына хөбөр иткөн гражданнар өлөшө арта.

ФИНАНС КОНТРОЛЕ НӘТИЖӘЛӘРӨ

2024 елда Әлмәт муниципаль районының контроль-хисап палатасы тарафыннан 79 учреждение һәм оешмада 50 контроль-ревизия чарасы уздырылды, шулардан

- план буенча – 15 учреждение, тикшерөлдө – 15;
- планнан тыш (Әлмәт шөһөр прокуратурасы мөрөжәгатө буенча) – 35 тикшерү, 64 учреждение һәм оешма колачлаган;

Үткөрөлгән контроль һәм эксперт-аналитик чаралар нәтижәләрө буенча 554 344 мең сумлык 419 хокук бозу очрагы ачыкланды, шулардан:

- бюджетларны формалаштырганда һәм үтөгөндө хокук бозулар – 108 382 мең сумлык;

- дәүләт (муниципаль) милкөн кулланганда хокук бозулар – 157 094 мең сумлык;

- бухгалтерлык исәбен алып баруны, бухгалтерлык (финанс) хисаплылыгын төзү һәм тапшырганда – 287 670 мең сумлык;

- муниципаль сатып алуларны гамәлгә ашырганда хокук бозулар – 1174 мең сумлык;

- бюджет акчаларыннан максатчан файдаланмау – 26,0 мең сумлык;

Моннан тыш, 38 887 мең сумлык бюджет акчаларыннан нәтижөсөз файдалану ачыкланды.

Чаралар күрү нәтижөсөндө 511 004 мең сумга финанс бозулар бөтерөлдө һәм, шул исәптән 64,7 мең сум бюджетка кайтарылды. Хокук бозуларның 6 факты буенча

(еллык бюджет хисабын алып барганда һәм төзегәндә әһәмиятсез, сизелерлек, тупас хокук бозулар) 4 вазыйфаи зат 35 мең сум күләмәндә штрафлар рәвешендә административ жаваплылыкка тартылды, район бюджетына 35,0 мең сум кертелде.

Әлмәт шәһәр прокуратурасының Контроль-хисап палатасы белән үзара хезмәттәшлек итү тәртибе турындагы килешү нигезендә Әлмәт шәһәр прокуратурасына контроль чаралар материаллары буенча 14 тикшерү акты жиберелде.

Контроль чаралар йомгаклары буенча тикшерелгән оешмалар житәкчеләре адресына 33 күрсәтмә һәм 37 күрсәтмә жиберелгән. Ачыкланган хокук бозуларны бетерү буенча күрелгән чаралар турында 70 муниципаль учреждение мәгълүмат һәм раслаучы документлар биргән. Тикшерү чаралары нәтижәләре буенча хисаплар, тикшерү материаллары кушымтасы белән бергә, ӘМР башлыгына, Башкарма комитет житәкчесенә жиберелде.

Хисап елында Әлмәт шәһәр прокуратурасы белән 35 уртак контроль чарасы уздырылган.

ӘМР башлыгы кушуы буенча «Әлмәт шәһәре территориясендә үлгән кешене күмү өчен жир кишәрлеге бирү» муниципаль хезмәтләр күрсәтүгә 01.01.2024 – 24.09.2024 еллар аралыгындагы чорга анализ ясалды.

Эксперт-аналитик эшчәнлек кысаларында, бюджет законнарында билгеләнгән сро- кларда 323 чара уздырылды, шул исәптән:

– 2023 елда Әлмәт муниципаль районы бюджетларының үтәләше турында еллык хисапларның тышкы тикшерү йомгаклары буенча йомгаклар ясалды, шулай ук 2 шәһәр жирлеге һәм 35 авыл жирлеге – 38 бер.;

– «2024 елга бюджетларга үзгәрешләр керту турында» АМР Советы, шәһәр һәм авыл Советлары карарлары проектларына бәяләмәләр әзерләнде – 134 бер.;

– Әлмәт муниципаль районы муниципаль берәмлекләренә «2025 елга һәм 2026 һәм 2027 еллар план чорына Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районы муниципаль берәмлеге бюджеты турында» карарлары проектларына экспертиза үткәрелде-38 берәмлек;

– район һәм шәһәрнең чыгым йөкләмәләренә кагылышлы өлештә ӘМР Советы һәм ӘМР шәһәр Советы карарлары проектларына бәяләмәләр әзерләнде – 28 бер.;

– муниципаль программалар проектларына бәяләмәләр әзерләнде һәм муниципаль программаларга үзгәрешләр кертелде – 27 бер.;

– ӘМР башкарма комитеты карарлары проектларына бюджет өлкәсендә эшләүчеләргә хезмәт хақы түләү, субсидияләр бирү, аерым категория гражданнырға матди ярдәм күрсәтү, чик бәяләрне үзгәртү, туклануны оештыру һ. б. өлешендә бәяләмәләр әзерләнде – 50 берәмлек.;

– квартал саен район һәм Әлмәт шәһәре бюджетының үтәләше турында мәгълүмат бирелде – 6 бер.;

– түбәндәге мәсьәләләр буенча аналитик язулар әзерләнде: 1) Әлмәт муниципаль районы территориясендә жылылык белән тәэмин итү объектларына, кайнар су белән тәэмин итүнең үзәкләштерелгән системаларына, салкын су белән тәэмин итүгә һәм (яисә) су агызуга карата «Әлмәт-Водоканал» АЖ, «Альтехносервис» ЖЧЖдә 2022 елдан 2024 елга кадәрге чорда концессия килешүләрен гамәлгә ашыру 2) «Үсеш департаменты» МАУда 01.01.2024 елдан 24.09.2024 елга кадәр «Әлмәт шәһәре территориясендә үлгән кешене жирләү өчен жир кишәрлеге бирү» муниципаль хезмәте күрсәтү– 2 берәмлек.

Контроль һәм эксперт-аналитик чаралар нәтижәләре буенча район Контроль-хисап палатасы тарафыннан район Башлыгы, район жирлекләре башлыклары, Башкарма комитет житәкчесе исеменә төкәдимнәр (төкәдимнәр) юланды,

районның вәкиллеке һәм башкарма органнары тарафыннан контроль-хисап палатасының тәкъдимнәрен һәм искәрмәләрен исәпкә алып кабул ителде.

Аналитик язулар йомгаклары буенча район Советы тарафыннан муниципаль предприятиеләр, учреждениеләр балансындагы муниципаль мөлкәтне (төп средстволарны), шулай ук ТР ӘМР муниципаль мөлкәт казнасын тәшкит итүче мөлкәтне исәптән чыгару тәртибе турында Нигезләмә кабул ителде.

Жирле бюджет үтәләшәндә бюджет бозуларны булдырмау максатыннан, эчке финанс контроле кысаларында район финанс-бюджет палатасының контроль-ревизия бүлегә тарафыннан 2022-2024 еллар чорына финанс-хужалык эшчәнлегенә планлы 22 тикшерү уздырылды.

Контроль чаралар йомгаклары буенча тикшерелгән акчаларның гомуми күләме 436862,6 мең сум тәшкит итте, 75 хокук бозу очрагы ачыкланды, гомуми сумма 53 768,5 мең сум, шул исәптән:

- жирле бюджет акчаларыннан нәтижәсез файдалану – 34004,5 мең сум;
- муниципаль мөлкәттән нәтижәсез файдалану – 2401,6 мең сум;
- муниципаль милек белән идарә итү һәм эш итү өлкәсендәге хокук бозулар – 2467,2 мең сум;
- бухгалтерлык исәбен алып баруны, бухгалтерлык (финанс) хисабын төзүне һәм тапшыруны бозу – 12116,4 мең сум;
- муниципаль сатып алуларны башкарганда хокук бозулар – 2778,8 мең сум күләмендә.

Тикшерелә торган учреждениеләр адресына, гаепләләрне дисциплинар жаваплылыкка тарту, ачыкланган хокук бозуларны бетерү турында 8 күрсәтмә, 22 тикшерү акты жиберелде. Ачыкланган житешсезлекләрне бетерүгә юнәлдерелгән чараларны гамәлгә ашыру контрольдә тора, хокук бозуларны бетерү буенча гомуми суммасы 10147,5 мең сумлык чаралар күрелде. Тикшерү актлары Әлмәт шәһәр прокуратурасы һәм Әлмәт муниципаль районының Финанс-бюджет палатасы (Эчке муниципаль финанс контроле органы) белән төзелгән үзара хезмәттәшлек турында Килешү кысаларында Әлмәт шәһәр прокуратурасына жиберелде.

Татарстан Республикасы Финанс министрлыгы һәм Әлмәт муниципаль районы Финанс-бюджет палатасы арасында үзара хезмәттәшлек турында Килешү кысаларында 2022–2024 еллар чорында бюджет законнарының һәм хисапларның тулылыгы һәм дәрәслеге турында бюджет хокук мөнәсәбәтләрен жайга сала торган башка норматив актларның үтәләшәндә өч уртак тикшерү үткәрелде.

Финанс бозуларның ачыкланган күләме 56535,0 мең сум тәшкит итте, шул исәптән:

- жирле бюджет акчаларыннан нәтижәсез файдалану, гомуми суммасы 31234,0 мең сум;
- муниципаль мөлкәттән нәтижәсез файдалану – 25097,5 мең сум;
- муниципаль милек белән идарә итү һәм эш итү өлкәсендә хокук бозу – 203,5 мең сум;

Тәкъдимнәр Әлмәт шәһәр прокуратурасына жиберелде.

ХАЛЫКНЫҢ ИМИНЛЕГЕ

Гамәлгә ашырылган чаралар комплексы, хокук саклау органнары һәм муниципалитет белән хезмәттәшлекнең югары дәрәжәсе Әлмәт районы территориясендә оператив хәлне контрольдә тотарга мөмкинлек бирде.

Узган елда Россия Эчке эшләр министрлыгының Әлмәт районы буенча дежур бүлегенә хокукка каршы гамәлләр һәм башка вакыйгалар турында 40 мең 533 гариза, хәбәр һәм башка мәгълүмат керде (-7,3%). 2 754 жинаять теркәлдә, бу 2023

ел белән чагыштырганда 0,6% ка кимрәк (ТР буенча +1,4%), шул исәптән 682 авыр һәм аеруча авыр составлы жинаятьләр (2023 ел – 874). Шәхескә каршы жинаятьләр саны 18,7% ка кимеде (257 дән 209 га кадәр). Шунның белән бергә үтерүләр һәм үтерергә омтылулар саны – 11,1% ка (9 дан 10 га кадәр), сәламәтлеккә аңлы рәвештә авыр зыян китерү фактлары – 5,9% ка (17 дән 18 гә кадәр) артты.

880 жинаять эше ачылды, шуларның 256сы авыр һәм аеруча авыр категориядәгеләр. Берничә ел дәвамында үтерүләрнең, сәламәтлеккә авыр зыян китерүләрнең, көчлөләрнең, талау һөжүмнәренең һәм АМТ урлауларның ачыклануы 100% кала. Сәламәтлеккә авыр зыян китерүләр (95%), талаулар (85,7%), фатир басулар (83,3%) һәм АМТ урлаулар (92,9%) югары дәрәжәдә саклана. Урлау фактларының ачылуы артты, шул исәптән кибетләрдә (60,7% ка кадәр) һәм гражданның фатирларында (60% ка кадәр).

Хокук бозуларны кисәтү нигезендә исерек хәлдә (-35,3%, 331 дән 214 кә кадәр), элек хөкем ителгән (-28,8%, 480 дән 342 гә кадәр) һәм көнкүреш шартларында (-42,1%, 121 дән 70 кә кадәр) кылынган жинаятьләр санын киметү өчен алшартлар тудырылган. Комплекслы һәм оператив-профилактик чаралар кысаларында РФ һәм ТР Административ хокук бозулар турында Кодексларда каралган 5057 хокук бозу очрагы ачыкланды, жирле бюджетка 411 мең сумлык административ штрафлар түләтелде.

Профилактик чаралар үткөрү нәтижәсендә, шул исәптән ДНД эгъзалары катнашында, жәмәгать урыннарында (-25,1%, 666дан 499га кадәр) һәм урамнарда (-37,1%, 237дән 149га кадәр) кылынган жинаятьләр саны 2 тапкырга диярлек кимеде.

84 массакуләм чара үткөргәндә хокук тәртибе һәм жәмәгать иминлегә тәэмин ителде. Төрле дәрәжәдәге сайлауларга эзерлек һәм аларны үткөрү чорында зур эш башкарылды. Жәмәгать тәртибен бозу, гадәттән тыш хәлләргә юл куелмады. Теркәлгән жинаятьләрнең 60% тан ар тыгы IT-технологияләр кулланып кылынган. Татарстан масштабында алар саны буенча Әлмәт, Казан һәм Яр Чаллы шәһәрләреннән генә калыша. Иң күп сан – компьютер мәгълүматына хокуксыз керү (548, үсеш 182,5%) һәм мошениклык (776, үсеш 6,4%) фактлары тәшкил итә.

Нәтижәдә, 63 кеше жинаять жаваплылыгына тартылды, банк сетыннан 30 урлау һәм 41 мошениклык буенча жинаять эшләре судка жиберелде.

Юлларда куркынычсызлыкны тәэмин итү буенча системалы чараларны гамәлгә ашыру нәтижәсендә авариялелекнең барлык төп күрсәткечләренең кимүе теркәлде: юл-транспорт һәлакәтләре саны (127 дән 112 гә кадәр), һәлак булучылар (18 дән 17 гә кадәр) һәм яраланучылар (153 дән 129 га кадәр), «куркынычсыз сыйфатлы юллар» милли проектының төп күрсәткеченең фаразланган күрсәткеченә ирешү тәэмин ителде (фараз – 19). Балалар катнашында 16 юл-транспорт һәлакәте теркәлде (2023 елда – 27), нәтижәдә 20 бала төрле дәрәжәдәгә жәрәхәтләр алды (2023 елда – 28). Шул ук вакытта 9 бала пассажир, 8 жәяүле, 1 велосипедчы, 2се идарә итү хокукына ия булмаган мотоциклларда юл-транспорт һәлакәте булды.

Һәлакәтләрне кисәтүгә, зыян күрүчеләр һәм һәлак булучылар белән юл-транспорт һәлакәтләрен киметүгә юнәлдерелгән чараларны гамәлгә ашыруга 2024 елда республика һәм жирле бюджетлар, бюджеттан тыш чыганақдан 75 млн сумнан артык акча юнәлдерелде:

– Ленин ур., 201 йорт, Шоссейная – Интернациональная һәм Шевченко-Галиев урамнары чатында жәяүлеләр хәрәкәте өчен чакыру фазасын кулланып светофор объектлары төзелде;

– 1.23 «Балалар», 3.24 «Максималь тизлекне чикләү» 40 км/сәг, 5.20 «Ясалма тигезсезлек» балалар маршрутлары буенча мәктәпләр янындагы 22 жәяүлеләр кичүендә юл билгеләре куелды;

– Галиев урамы, 23, Гафиятуллин урамы, 8, Тынычлык, 17 һәм Ватанны саклаучылар урамы, 37 нче йорт буенча жәяүлеләр кичүләрендә светодиодлы яктырткыч һәм өстәмә яктырткычлы юл билгеләре куелды 5.19.1(2);

– жайга салынмый торган жәяүлеләр кичүләрендә ясалма юл тигезсезлекләре булдырылды;

– Шевченко урамында (Р.Фәхретдин урамынан алып Төзүчеләр проспектына кадәр) 3000 п.м озынлыктагы жәяүлеләр өчен металл киртәләр алыштырылды;

– агропоселокта мәктәп автобусы өчен тукталыш мәйданчыгы төзекләндерелде;

– авария чокырларын бетерү, ярыкларны санацияләү һәм шәһәр урамнарының тузган юл катламнарын торгызу буенча эшләр башкарылды;

– буяу һәм пластик материаллар белән юл билгеләре ясау буенча эшләр башкарылды.

2025 елга Юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү өлкәсендә төп бурычлар:

– жәяүлеләр кичүләрен алга таба да модернизацияләү, светофор объектлары төзү;

– термопластик материаллар белән юл билгеләре салу буенча эшләр күләмен арттыру;

– урамнарны яктырту чөптөрләрен төзү;

– юлларда иминлек өчен һәр гражданның шәхси җаваплылыгы принцибын формалаштыруга юнәлдерелгән юл хәрәкәтендә катнашучыларга мәгълүмати йогынты ясау;

– балалар һәм мәктәп укучылары катнашында гавами чаралар үткөрү, аварияләргә кисәтүгә һәм профилактикалауга юнәлдерелгән пропаганда материалларын бастырып чыгару, халык арасында яктылыкны кире кайтара торган элементлар киюне популярлаштыру.

ГРАЖДАННАР ОБОРОНАСЫ ҺӘМ ГАДӘТТӘН ТЫШ ХӘЛЛӘРНЕ КИСӘТҮ

2025 елның 01 гыйнварына Әлмәт муниципаль районында гадәттән тыш хәлләр булмады.

2024 елда район территориясендә 272 янгын теркәлдә (узган елның шушы чорында янгын саны 424 иде), аларда 3 кеше һәлак булды (АППГ – 4 кеше), 15 кеше имгәнде (АППГ – 7 кеше). Янгын сүндерү-коткару частьләренең шәхси составы һәм янгын шаһитлары тарафыннан 22 кеше коткарылды, 17 кеше мөстәкыйль эвакуацияләнде.

2024 елда Әлмәт районында булган күпчелек янгыннарның сәбәбе:

– ут белән саксыз эш итү – 136 очрак яки гомуми янгыннарның 50% ы,

– электр җиһазларын монтажлау, техник эксплуатацияләү кагыйдәләрен бозу, кыска ялгану – 57 очрак яисә гомуми янгыннарның 23% ы

– жылыту приборларын техник эксплуатацияләү кагыйдәләрен бозу, мичләргә, газ плитәләргә яндыру – 35 очрак яки гомуми янгыннарның 8% ы.

Янгыннар булды:

– күпфатирлы торак йортларда (фатирларда, гомуми файдалану урыннарында) – 32 очрак;

– шәхси торак йортларда – 24 очрак;

– хужалык корымаларында (мунчаларда, гаражларда, сарайларда, көнкүреш йортларында) – 62 очрак;

– автотранспортта – 12 очрак;

– сәүдә объектларында – 3 очрак;

– ачык территориядә (үлән, чүп-чар) – 139 очрак.

2024 елда Тайсуган авылында һәм Әлмәт шәһәрәндә кешеләр үлеменә китергән янғыннар булган.

Янғын сүндерү-коткару бүлекчәләренең әзерлеген һәм һөнәри осталыкны арттыру максатларында Россия гадәттән тыш хәлләр министрлыгының Татарстан Республикасы буенча баш идарәсе янғын сүндерү-коткару федераль хезмәтенең 11 янғын сүндерү-коткару отряды хезмәткәрләре республика ярышларында һәм һөнәр буенча иң яхшылар исеменә смотр-конкурсларда актив катнаштылар:

– Россия гадәттән тыш хәлләр министрлыгының Татарстан Республикасы буенча баш идарәсе 11 нче янғын сүндерү-коткару отрядының 65 нче янғын сүндерү-коткару часте «Татарстан Республикасы буенча федераль янғынга каршы хезмәтнең иң яхшы янғын сүндерү-коткару часте» смотр- конкурсында 2 нче урынны алды;

– Россия гадәттән тыш хәлләр министрлыгының Татарстан Республикасы буенча баш идарәсе 11 нче янғын сүндерү-коткару отрядының 65 нче янғын сүндерү-коткару часте каравыл начальнигы эчке хезмәт лейтенанты Надин Артем Николаевич «Иң яхшы каравыл начальнигы» смотр- конкурсында 2 нче урынны алды;

– Россия гадәттән тыш хәлләр министрлыгының Татарстан Республи- касы буенча баш идарәсе 11 нче янғын сүндерү-коткару отрядының 65 нче янғын сүндерү-коткару часте каравыл башлыгы ярдәмчесе, эчке хезмәт прапорщигы Исхаков Артур Вадим улы смотр-конкурсында «Каравыл начальнигының иң яхшы ярдәмчесе» исемендә 1 нче урынны алды;

– Россия гадәттән тыш хәлләр министрлыгының Татарстан Республикасы буенча баш идарәсе янғын сүндерү-коткару отрядының 11 нче Үзәк элемтә пункты ра- диотелефонисты эчке хезмәт кече сержанты Леонтьева Юлия Олеговна «Татарстан Республикасы буенча федераль янғынга каршы хезмәт бүлекчәләренең иң яхшы диспетчеры (радиотелефонист)» исеменә смотр-конкурста 3 нче урынны алды;

– Россия Гражданнар оборонасы эшләре, гадәттән тыш хәлләр һәм бәла- каза нәтижәләрен бетерү министрлыгының Татарстан Республикасы буенча баш идарәсе

11 янғын-коткару отрядының 65 нче янғын-коткару часте командасы «Татарстан Республикасы территориясендә автомобиль транспортындагы һәлакәтләрдән килгән зыянны бетергәндә һәлакәттән-коткару эшләрен уздыру буенча Россия Гражданнар оборона- сы эшләре, гадәттән тыш хәлләр һәм бәла- каза нәтижәләрен бетерү буенча иң яхшы команда»исеменә ярышларда 3 нче урынны алды;

– Россия гадәттән тыш хәлләр министрлыгының Татарстан Республикасы буенча баш идарәсенең 11 янғын сүндерү-коткару отрядының 65 нче янғын коткару» часте командасы Татарстан Республикасы буенча дәүләт янғын сүндерү хезмәтенең Федераль янғын сүндерү хезмәте территориаль бүлекчәләре арасындагы функциональ янғын сүндерү ярышларында 3 нче урынны алды.

Янғын куркынычсызлыгы, гражданнар оборонасы, халыкны һәм территорияләргә гадәттән тыш хәлләрдән саклау бүлеге хезмәткәрләре тарафыннан 32 планлы һәм 45 планнан тыш тикшерү уздырылды.

2024 елда үткәрелгән контроль- күзәтчелек һәм профилактик чаралар нәтижәләре буенча 34 күрсәтмә бирелде һәм 222 чараны бетерергә тәкъдим ителде, шулай ук 366 профилактик визит үткәргәндә 282 консультация күрсәтелде. Административ хокукларның гамәлдәге законнары кысала рында контроль һәм профилактик чараларны гамәлгә ашырганда бүлекнең вазыйфаи затлары 2024 елда 76 беркетмә төзедә, мәжбүри таләпләрне бозуга юл куймау турында 293 кисәтү игълан итте.

«Һөнәре буенча иң яхшысы» исеменә смотр-конкурсның республика этабында Әлмәт муниципаль районы буенча күзәтчелек эшчәнлегенә һәм профилактик эш бүлегенә начальнигы урынбасары эчкә хезмәт майоры Низамов Радик Нәсих улы «Күзәтчелек эшчәнлегенә һәм профилактик эш бүлекчәсенә иң яхшы хезмәткәре» исеменә лаек булып 1 урынны яулады.

ЙОМГАКЛАУ

Хәзерге Әлмәт-нефть төбәгенә генә түгел, йөзләргә мең кеше, кунаклар өчен дә фән, мәдәният, мөгариф, спорт үзәгенә. Ирешелгән уңышлар-хакимият органнарының, депутатларның, нефть предприятиеләренә, учреждениеләренә, иҗтимагый оешмаларның, бизнесның һәм халыкның икътисадны ныгытуга, тормыш сыйфатын күтәрүгә, социаль тотрыклылыкны тәэмин итүгә юнәлдерелгән уртақ эше нәтижәсенә.

Республика житәкчеләгенә, предприятие, учреждение житәкчеләренә, депутатларга, шәһәр һәм районның актив халкына һәръяклап ярдәм иткәннәргә өчен рәхмәт белдерәбез.

Махсус хәрби операция шартларында Әлмәт бердәм фронт булып безнең сугышчыларга ярдәм итә. Производствода, госпитальләрдә, гуманитар миссия үтәгәндә, үз хезмәтен белән жиңүне яқынайтып кан һәркемнең өлешен без югары бәялибез. Илебез сакчыларына, сугышлар һәм Россия Кораллы Көчләре ветераннарына тирән рәхмәтебезне белдерәбез.

2025 ел – Бөек Жиңүнең 80 һәм Ватанны саклаучылар елы – безгә аерым җаваплылык йөкли. Бу истәлекле датага әзерләнү һәм аны лаеклы уздыру өчен бөтен көчебезне куячакбыз. Тыныч күк йөзгә өчен гомерләрен биргән һәркемнең батырлыгын истә тоту һәм хөрмәт итү мөһим.

Сентябрьдә булачак Татарстан Республикасы Рәисен һәм җирле үзидарәненә вәкилләклә органнары депутатларын сайлаулар-республиканың иҗтимагый-сәясәт үсешенә өчен әһәмиятле вакыйга.

Яңа елда район алдында торган барлык бурычлар – масштаблы проектлардан алып көндәлек мәсьәләләргә кадәр халык белән тыгыз хезмәттәшлектә хәл ителәчәк. Федераль һәм төбәк проектларын гамәлгә ашыру Әлмәт районуна үсешнең күп юнәлешләргә буенча алдынгы урыннарны саклап калырга мөмкинлек бирә. Бергәләп без кыенлыкларны жиңеп чыгарбыз һәм барлык халык өчен лаеклы киләчәкне тәэмин итәрбез.